Alexandre Dumas

Marchiza de Brinvilliers

ALEXANDRE DUMAS

Marchiza de Brinvilliers

Sub titulatura Marchiza de Brinvilliers se află 3 povestiri care fac parte din Ciclul: Crime celebre care numără 18 astfel de povestiri. Aceste 3 povestiri sunt: Marchiza de Brinvilliers, Contesa Vaninka şi Cherubino şi Celestino.

Pe la finele anului 1665, într-o frumoasă seară de toamnă, o mulţime de oameni stăteau adunaţi pe acea parte de la Puntea-Nouă dinspre strada Delfina. Ceea ce atrăgea atenţia publicului era o trăsură bine închisă, a cărei uşă se chinuia să o deschidă un ofiţer de poliţie, pe când doi din cei patru sergenţi ce erau cu dânsul opreau caii iar ceilalţi îl ţineau pe vizitiul care, surd la chemările ce i se făceau, nu răspundea, ci încerca a-şi pune caii în galop. Felul acesta de luptă ţinea de ceva timp, când deodată uşa se deschise brusc şi un tânăr ofiţer, purtând o uniformă de căpitan de cavalerie, sări jos închizând cu aceeaşi iuţeală uşa, dar nu însă aşa de iute încât cei ce erau mai aproape să n-aibă timpul de a zări în fundul trăsurii o femeie înfăşurată într-o mantă şi acoperită cu un voal, care, după grija cu care se ascundea de toţi ochii, părea că avea cel mai mare interes pentru a rămâne necunoscută.

— Domnule, zise tânărul adresându-se cu un ton mândru şi imperativ către ofiţerul de poliţie, fiindcă presupun că, de nu te înşeli numai, ai de-a face cu mine, te voi ruga să-mi faci cunoscut dreptul în puterea căruia ai oprit această trăsură în care eram, şi acum când nu mai sunt în ea, te rog să dai ordin oamenilor dumitale a o lăsa să-şi urmeze calea.

— Mai întâi, răspunse ofiţerul fără a se speria de acel ton de mare domn şi făcând semn sergenţilor să nu lase nici trăsura nici caii, ai bunătatea de a răspunde întrebărilor mele.

— Ascultă!... zise tânărul încercând învederat a-şi păstra sângele rece.

— Dumneata eşti cavalerul Gaudin de Sainte-Croix?

— Eu sunt.
— Căpitan la regimentul de Tracy?
— Da, domnule.
— Atunci te arestez în numele regelui.
— În puterea cărui ordin?
— În puterea acestuia.

Cavalerul aruncă o privire rapidă asupra hârtiei ce i se înfăţişase şi, recunoscând imediat semnătura ministrului poliţiei, nu se mai îngriji decât de femeia care mai rămăsese în trăsură, astfel, se întoarse îndată la întâia întrebare ce o pusese:

— Prea bine, domnule, zise ofiţerului, dar acest ordin are numai numele meu şi îţi mai spun, nu-ţi dă dreptul de a expune, cum faci, la curiozitatea publică, persoana lângă care mă aflam când m-ai arestat. Ordonă prin urmare, te rog, oamenilor dumitale, să lase trăsura ca să plece, şi pe urmă, condu-mă unde vei dori, sunt gata a-ţi urma.

Această cerere păru dreaptă ofiţerului public, după cum se vede, căci făcu semn oamenilor săi ca să lase vizitiul şi caii, iar aceştia, ca şi cum ar fi aşteptat numai clipa plecării, porniră iute printre mulţimea care se depărta înaintea lor şi femeia, pentru care prizonierul părea atât de îngrijorat, se făcu nevăzută.

Sainte-Croix, după cum promisese, nu opuse nici o rezistenţă, urmă câteva momente călăuza sa în mijlocul lumii care era strânsă şi a cărei întreagă curiozitate era întoarsă către dânsul, pe urmă, în colţul cheiului Orologiului, un sergent făcând să înainteze o trăsură publică ce fusese ascunsă, se urcă în ea cu acelaşi aer mândru şi dispreţuitor pe care îl păstrase şi tot timpul cât ţinuse scena pe care o descriserăm. Ofiţerul se aşeză lângă dânsul, doi sergenţi se urcară în spate, iar ceilalţi doi, în puterea ordinelor ce le primiseră fără îndoială de la mai marele lor, se retraseră zicându-i vizitiului aceste din urmă vorbe: *La Bastilia!*

Acum, ierte-ne cititorii noştri, fiindcă dorim a-i lăsa ca să facă o cunoştinţă mai întinsă, cu acel personaj din această istorie, pe care l-am pus mai întâi pe scenă.

Cavalerul Gaudin de Sainte-Croix, a cărui origine nu se cunoştea, era, ziceau unii, bastardul unui domn mare, pe când din contră, ceilalţi pretindeau că era născut din părinţi săraci şi că, neputând suferi umilinţa naşterii sale, prefera o dezonoare aurită, vrând să treacă drept ceea ce nu era. Tot ce se ştia pozitiv în privinţa aceasta, era că el s-a născut la Montalban, cât despre starea sa actuală în lume, era căpitan la regimentul de Tracy.

Sainte-Croix, în epoca în care începe această istorie, adică pe la finele anului 1665, putea fi de douăzeci şi opt până la treizeci de ani, era un june frumos, cu o fizionomie fericită şi plină de spirit, voios, însoţitor de orgie şi brav căpitan, făcându-şi plăcerea din plăcerea altora şi al cărui caracter mişcător intra cu atâta veselie într-o partidă de desfrânare ca şi într-una de pietate, lesne a se înflăcăra de amor, gelos până la furie şi chiar pe o curtezană, când această curtezană îi plăcuse, foarte risipitor fără ca să fi avut vreun venit, în cele din urmă, simţitor la insultă, ca toţi cei care, aflându-se într-o stare excepţională, cugetă neîncetat că toată lumea, făcând aluzie la originea lor, are aminte a-i ofensa.

Acum, iată prin ce împrejurări ajunsese acolo de unde îl luarăm:

Pe la 1660, Sainte-Croix, fiind în armată, făcuse cunoştinţă cu marchizul de Brinvilliers, colonel la regimentul Normandiei. Vârsta lor, fiind cam aceeaşi, cariera lor, care îi conducea pe aceeaşi cale, calităţile şi defectele lor, care erau cam aceleaşi, schimbaseră îndată acest legământ simplu într-o amiciţie sinceră, astfel încât, la întoarcerea sa din armată, marchizul de Brinvilliers îl prezentase pe Sainte-Croix nevestei sale şi îl stabilise în casa sa.

Această intimitate nu întârziase de a aduce rezultate ordinare. Marchiza de Brinvilliers era pe atunci de douăzeci şi opt de ani: în 1651, adică nouă ani mai înainte, ea îl luase de bărbat pe marchizul de Brinvilliers, care avea un venit de treizeci de mii de livre şi căruia îi adusese o zestre de două sute mii de livre, fără a socoti speranţa moştenirii. Se numea Marie-Madeleine, avea doi fraţi şi o soră, iar tatăl său, domnul de Dreux d'Aubray, era locotenent la garnizoană din Paris.

Când era de douăzeci şi opt de ani, marchiza de Brinvilliers era în puterea frumuseţii sale, talia sa era mică dar bine făcută, obrazul ei rotund era foarte plăcut, trăsăturile sale, nesuferind niciodată vreo întipărire interioară, erau foarte regulate şi semănau cu ale unei statui care, printr-o putere magică, ar fi primit viaţa ca un reflex al seninătăţii unui suflet curat pentru un moment şi fiecare ar fi putut lua ca un reflex al seninătăţii unui suflet curat acea nepăsare crudă şi rece, care era numai o mască de acoperit remuşcarea.

Sainte-Croix şi marchiza se plăcură de la prima vedere şi îndată fură amant şi amantă. Cât pentru marchiz, sau că avea acea filozofie conjugală fără care nu se afla nici un bun gust în acea epocă, sau că plăcerile de care se ţinea el nu-i dădeau timp a vedea ce se petrece chiar sub ochii lui, că n-aduse nici o piedică la această intimitate prin gelozia sa şi urmă cheltuielile sale nebune care începură a-i vătăma tare de tot averea: îndată interesele merseră rău şi marchiza, care nu-l mai iubea deloc şi care, înflăcărată de un amor nou, dorea o libertate mai mare, ceru şi căpătă o despărţire. De atunci, ieşi din casa conjugală şi, nemaipăzind nici o măsură, se arătă pretutindeni în public cu Sainte-Croix. Aceasta nu făcu nici o întipărire marchizului de Brinvilliers, care urmă petrecerile sale ruinându-se, fără a se tulbura de ceea ce făcea femeia sa. Dar nu merse tot aşa şi cu domnul de Dreux d'Aubray, care păstrase scrupulul

nobleţei. Scandalizat de aventurile fiicei sale şi temându-se ca aceasta să nu înnegrească şi numele său, căpătă un ordin care îl autoriză a-l aresta pe Sainte-Croix oriunde s-ar putea întâlni.

Am văzut cum s-a pus în aplicare acesta, chiar în momentul în care Sainte-Croix se afla în trăsura marchizei de Brinvilliers, pe care cititorii noştri au recunoscut-o fără îndoială în femeia ce se ascundea cu atâta îngrijire.

Este lesne de înţeles, cu caracterul lui Sainte-Croix, cât de multă silinţă a trebuit să-şi dea spre a-şi ţine mânia în frâu când se află deodată arestat în mijlocul străzii astfel, deşi pe tot drumul nu scoase nici o singură vorbă, era uşor de văzut că o furtună înspăimântătoare se îngrămădea în sufletul lui şi că n-ar fi întârziat de-a izbucni. Cu toate acestea, stătu în aceeaşi nepăsare pe care o arătase până atunci, nu numai când văzu că se deschiseră porţile fatale care, întocmai, ca ale infernului, comandaseră de multe ori acelora pe care îi înghiţea să-şi lase speranţa afară, dar şi chiar răspunzând la obişnuitele întrebări ce-i punea guvernatorul, îndată veni un grosar[1] care, după ce primi ordinele guvernatorului, zise prizonierului să-l urmeze şi, după câteva ocoale în acele coridoare umede şi reci, unde lumina pătrundea uneori, dar aerul niciodată, deschise uşa unei camere şi o reînchise îndată ce Sainte-Croix intră.

După închiderea uşii, Sainte-Croix se întoarse, grosarul îl lăsase fără altă lumină decât a lunii care, strecurându-se printre zăbrelele unei ferestre ridicate de opt sau zece picioare, cădea pe un aşternut prost pe care îl lumină, lăsând tot restul camerei într-o afundă întunecime. Prizonierul rămase în picioare ascultând, pe urmă, după ce auzi paşii pierzându-se în depărtare, încredinţându-se că era singur şi ajuns la acel grad de mânie unde inima trebuie să izbucnească sau să se sfarme, se trânti pe pat răcnind mai mult ca o fiară sălbatică decât ca o fiinţă omenească, blestemând oamenii

care veniseră să-l ia din mijlocul vieţii sale voioase, ca să îl arunce într-o temniţă, blestemând cerul, oare îl lăsa în voia lor şi chemând în ajutoru-i o putere, oricare ar fi fost, care să-i aducă libertatea şi răzbunarea.

Chiar în acelaşi moment, ca şi cum aceste vorbe l-ar fi tras din sânul pământului, un om slab, palid, cu părul lung şi îmbrăcat în negru, intră încet în pata de lumină albăstruie ce cădea din fereastră şi se apropie de patul pe care era culcat Sainte-Croix. Oricât de brav să fi fost prizonierul, această arătare răspundea aşa de mult la vorbele sale încât, în epoca aceea, în care se credea încă în misterele încarnării şi ale magiei, nu se îndoi nici o clipă că acest inamic al omenirii, care se învârteşte neîncetat împrejurul omului, îl auzise şi venise la glasul lui. Se sculă de pe pat şi, căutând minerul spadei sale în locul unde o pusese cu două ore mai înainte simţi că, la fiecare pas ce făcea spre dânsul această fiinţă misterioasă şi fantastică, i se zbârlea părul pe frunte şi că o sudoare rece îi curgea pe obraz, în cele din urmă, arătarea se opri şi fantasma şi prizonierul ramaseră câteva momente în tăcere şi cu ochii aţintiţi unul asupra altuia, atunci fiinţa misterioasă începu să vorbească, zicându-i cu un glas întunecos:

— June, ai cerut de la Infern un mijloc de a te răzbuna pe oamenii ce te-au proscris şi a te lupta în contra lui Dumnezeu care te părăseşte: acest mijloc îl am şi vin să ţi-l dau. Ai curaj să îl primeşti?

— Mai-nainte, întrebă Sainte-Croix, cine eşti?

— Ce trebuinţă ai să ştii cine sunt, răspunse necunoscutul, din moment ce vin la chem-area ta şi când îţi aduc ceea ce ceri?

— Fie, răspunse Sainte-Croix, crezând mereu că avea de-a face cu o fiinţă supra-omenească, atunci când face cineva o asemenea tocmeală, nu-i pare rău să cunoască şi cu cine tratează.

— Ei bine! Fiindcă vrei să ştii, zise străinul, sunt italianul Exili.

Sainte-Croix simţi un fior prin tot corpul, căci trecea de la o viziune infernală la o realitate înspăimântătoare. Într-adevăr, numele pe care îl auzise era pe atunci de spaimă vestită, nu numai în toată Franţa dar şi în toată, Italia. Alungat din Roma pentru nenumăratele înveninări ce le făcuse acolo şi pentru, care se aflau atâtea probe, Exili venise la Paris unde, îndată, ca în ţara sa natală, atrăsese asupra sa toate privirile autorităţilor, dar nici la Paris nu l-au putut convinge pe discipolul lui Rene şi al Trophanei. Cu toate acestea, deşi nu se afla nici o probă, era însă o convingere morală destul de mare care le făcu pe autorităţi a-i decreta arestarea. Se dăduse prin urmare un ordin contra lui şi Exili, arestat fiind, fusese condus la Bastilia. Aici se afla de şase luni aproape când Sainte-Croix fu şi el adus. Fiindcă atunci prizonierii erau numeroşi, guvernatorul ordonase să-l conducă pe noul său oaspete în camera celui vechi şi îl reunise pe Sainte-Croix cu Exili, fără a cugeta că împerechea doi demoni. Acum cititorii noştri înţeleg restul. Sainte-Croix intrase în această încăpere, unde grosarul îl lăsase fără lumină şi unde, în întuneric, nu putuse zări un al doilea conlocuitor, atunci fusese cuprins de mânie şi înjurăturile sale îi descoperiseră lui Exili ura sa, acesta profitase de împrejurare pentru a-şi face un discipol puternic şi devotat care, ieşind odată de acolo, să facă a i se deschide şi lui uşile, sau cel puţin să îl răzbune, dacă trebuia să rămână în toată viaţa sa prizonier.

Această apatie a lui Sainte-Croix pentru însoţitorul său de cameră nu ţinu mult şi maestrul cel mai îndemânatic află un şcolar bun. Sainte-Croix. Cu caracterul lui cel curios, compus şi din bine şi din rău, amestec de calităţi şi de defecte, de vicii şi de virtuţi, ajunsese în acest punct înalt al vieţii sale în care unele căutau să le învingă pe

altele. Dacă, în starea în care se afla, l-ar fi luat vreun înger, poate că l-ar fi dus la, Dumnezeu, dar întâlni un demon şi demonul îl conduse la Satana.

Exili nu era un învingător: era un artist mare de înveninare, cum fusese familia Me-dicis şi Borgia. Pentru dânsul, omorul ajunsese să fie o artă şi îl supusese la reguli hotărâte şi pozitive, astfel ajunsese în stare ca să nu mai fie condus de. vreun interes, ci de o dorinţă neînvinsă de experimentare. Dumnezeu a păstrat creaţia pentru singura putere divină şi a părăsit distrugerea la puterea omenească: şi asta face pe om să creadă că se poate face egal cu Dumnezeu, stricând. Astfel era trufia lui Exili, care era întunecos şi palid alchimist al neantului, încât lăsă altora grijă de a căuta secretul vieţii, căci el îl aflase pe cel al morţii.

Sainte-Croix se îndoi câtva timp, dar până în cele din urmă se uni cu părerea însoţitorului său care, acuzându-i pe francezi că aveau bună credinţă chiar şi în crimele lor, îl făcu să-i vadă mai totdeauna înfăşuraţi în propria lor răzbunare şi căzând cu inamicul lor, pe când ar putea trăi după el şi a-i insufla moartea. Contrar cu acest obicei, care adesea atrage asupra omorâtorului o moarte mai crudă decât aceea pe care acesta o dă, arătă viclenia florentină, cu gura sa surâzătoare şi cu veninul neîmpăcat, îi numi acele pulberi şi acele licori din care unele. sunt surde şi consumă prin langoarea cea mai lentă, încât bolnavul moare cu plângeri îndelungate şi din care altele sunt aşa de iuţi şi aşa de rapide, încât omoară ca trăsnetul, fără a lăsa timp aceluia pe care îl lovesc nici a scoate măcar un strigăt. Puţin câte puţin, Sainte-Croix prinse interes pentru acest joc înspăimântător, care pune viaţa tuturor în mâinile unuia singur, începu să ia parte la experienţele lui Exili, pe urmă, fu şi el destul de îndemânatic să le facă însuşi, iar când ieşi peste un an din Bastilia, şcolarul fusese aproape de puterea maestrului.

Sainte-Croix reintră în societatea care îl exilase pentru un moment, căpătuit cu un secret fatal, cu ajutorul căruia putea să-i înapoieze tot răul pe care îl primise de la dânsa. Îndată după aceasta, Exili ieşi din închisoare şi veni să-l caute pe Sainte-Croix: acesta îi luă o cameră sub numele intendentului său, Martin de Breuille, această cameră se afla într-o stradă înfundată a negustorilor de cai din piaţa Maubert şi era a unei dame pe nume Brunet.

Nu se ştie dacă în timpul şederii la Bastilia, marchiza de Brinvilliers venise vreodată să-l vadă pe Sainte-Croix, dar, ceea ce e sigur, este că îndată după ieşirea prizonierului, amanţii se reaflară mai înamoraţi ca niciodată. Cu toate acestea, ei aflaseră de ce aveau să se teamă, astfel, hotărâră a încerca cât mai curând ştiinţa pe care o învăţase Sainte-Croix şi domnul d'Aubray fu ales de fiica sa, chiar ca cea dinţii victimă. Astfel scăpa de un cenzor aspru şi supărător plăcerilor sale şi cu aceeaşi lovitură îndrepta, prin moştenirea părintească, averea ei aproape ruinată de bărbatul său.

Cu toate acestea, fiindcă o asemenea lovitură trebuia să fie hotărâtoare, marchiza vru să încerce otrăvurile lui Sainte-Croix asupra altuia, înainte de a le încerca asupra tatălui său. Prin urmare, într-o zi când femeia sa din casă, pe nume Francisca Roussel, intra la dânsa după dejunul ei, îi dădu o felie de şuncă şi coacăze zaharate, ca să mănânce şi ea. Fata, fără vreo temere, mânca ceea ce-i dăduse stăpâna sa, clar îndată se simţi indispusă, având o durere mare la stomac şi simţind că nişte ace care îi pişcau inima. Cu toate acestea nu muri şi marchiza văzu că veninul avea trebuinţă de un mai mare grad de tărie, prin urmare îl înapoie lui Sainte-Croix care, peste câteva zile, îi aduse altul.

Sosise şi timpul de a fi întrebuinţat. Domnul d'Aubray, ostenit de serviciile sale, urma să se ducă în timpul vacanţelor să petreacă la castelul său d'Offemont. Marchiza de Brinvilliers îi

propuse să îl însoţească. Domnul d'Aubray credea că aventurile ei cu Sainte-Croix încetaseră definitiv şi primi bucuros.

D'Offemont era un loc potrivit pentru împlinirea unei asemenea crime. Situarea sa în mijlocul pădurii de l'Aigue, trei sau patru leghe depărtare de Compiegna, avea să lase destul timp veninului ca să facă cea mai mare înaintare până a nu sosi vreun ajutor.

Domnul d'Aubray plecă împreună cu fiica sa şi cu un singur fecior[2]. Niciodată ea nu avusese pentru tatăl său mai multe îngrijiri şi mai multă căutare ca în această călătorie. Din partea sa, domnul d'Aubray, asemenea Christului care, fără a avea copii avea o inimă de tată, o iubea şi mai mult, văzând-o căită, decât până a nu păcătui.

Atunci, marchiza chemă în ajutorul ei acea nepăsare de spaimă de care am spus că îi era faţa acoperită: neîncetat pe lângă tatăl său, culcându-se în camera vecină cu a sa, mâncând cu dânsul, împresurându-l cu îngrijiri şi cu mângâieri şi nelăsând pe altcineva să-l servească, avu trebuinţă să păstreze, în mijlocul infamelor ei proiecte, o faţă voioasă şi deschisă, asupra căreia ochiul cel mai preţuitor să nu poată citi altceva fără numai sentimentele cele mai tinere şi mai pioase. Cu această mască îi dădu, într-o seară, un bulion înveninat. Domnul d'Aubray îl luă din mâinile ei, ea îl văzu apropiindu-l de gură, îl urmă cu ochii până în pieptul lui şi nici un semn nu descoperi pe acea faţă de bronz, măcinarea înspăimântătoare ce trebuia să-i apese inima. Pe urmă, după ce d'Aubray bău tot şi ea primi fără a tremura cupa ce i-o înfăţişă el, se retrase în camera ei, aşteptând şi ascultând.

Efectul băuturii fu rapid: marchiza auzi pe tatăl său văitându-se, pe urmă, după aceste văitări, începând să geamă, în cele din urmă. nemaiputând suferi durerile ce le avea, chemă cu glas mare pe fiica sa. Marchiza intră.

Dar de această dată fizionomia ei era plină de neastâmpărul cel mai mare şi atunci domnul d'Aubray începu a o asigura despre propria sa stare, căci chiar el credea că era o indispoziţie şi nu vroia să aducă vreun medic pentru aceasta, în cele din urmă, îi veniră nişte vărsături aşa de înspăimântătoare, urmate îndată de nişte dureri de stomac aşa de nesuferite, încât se supuse stăruinţelor fiicei sale şi dădu ordin să i se aducă un ajutor. Un medic sosi pe la ora opt dimineaţa, dar acum, tot ce putea conduce cercetările ştiinţei, dispăruse, doctorul văzând în ceea ce-i spusese domnul d'Aubray simptomele unei indigestii, prin urmare, îl tratã astfel şi se întoarse la Compiegna. Toată ziua, marchiza nu se depărta de lângă tatăl său. Când a înserat, i-a aşezat aşternutul în aceeaşi cameră şi a declarat că îl va priveghea singură: putu prin urmare a studia toate înaintările înveninării şi a urmă cu ochii lupta ce-şi dă moartea cu viaţa în pieptul tatălui său. A doua zi doctorul veni iar: domnul d'Aubray se afla mai rău: vărsătura încetase, dar durerile de stomac se făcuseră şi mai tari şi un foc straniu îi ardea maţele, recomandă o transferare neapărată a bolnavului la Paris. Era aşa de slăbit, încât se îndoia să meargă mai departe decât până la Compiegna, dar marchiza stărui aşa de mult asupra neapăratei trebuinţe de îngrijiri mai serioase şi mai bune decât acelea ce i s-ar fi putut face afară din casă, încât domnul d'Aubray se hotărî a se întoarce acasă.

Făcu această călătorie culcat în trăsura sa şi cu capul rezemat pe umerii fiicei sale, nici un moment nu se dezminţi aparenţa şi în toată călătoria sa, marchiza de Brinvilliers rămase tot aceeaşi: în cele din urmă, d'Aubray ajunse la Paris. Totul merse după dorinţele marchizei: scena teatrului era schimbată, medicul care văzuse simptomele nu era să vadă agonia, nici un ochi, studiind chiar înaintarea răului, nu i-ar descoperi

cauzele: firul cercetărilor era pe jumătate rupt şi amândouă căpătâiele erau prea departe acum ca să se mai înnoade.

Cu toate îngrijirile cele mai călduroase, starea domnului d'Aubray era din ce în ce mai rea, marchiza, credincioasă la misiunea sa, nu îl părăsi nici un moment, în cele din urmă, după o agonie de patru zile, îşi dădu sufletul în braţele fiicei sale, binecuvântând pe aceea care îl înveninase.

Atunci, durerea marchizei izbucni în sentimente aşa de vii şi în plânsete aşa de profunde, încât a fraţilor ei păru rece pe lângă a sa. Către acestea, fiindcă această crimă nu trecea prin mintea nimănui, nu se făcu nici o autopsie şi mormântul se reînchise fără ca cea mai mică presupunere să se vadă fluturând pe deasupra.

Cu toate acestea, marchiza ajunsese numai la jumătatea ţintei sale: bine că-şi făcuse o libertate mai mare pentru amorurile ei, dar moştenirea părintească nu îi fusese aşa de folositoare cum crezuse, cea mai mare parte a bunurilor împreună cu sarcina, căzuse fratelui cel dinţii născut şi la al doilea ei frate, care era consilier la parlament: starea marchizei se află deci doar puţin îmbunătăţită din punct de vedere al averii.

Cât despre Sainte-Croix, trăia o viaţă largă şi voioasă, cu toate că nimeni nu-l ştia să fi avut avere, avea un intendent numit Martin, trei lachei[3] pe nume George, Lapierre şi La-chaussee şi afară de caleaşca şi trăsurile sale, mai avea şi altele ordinare pentru umbletul lui de noapte, într-un cuvânt, cum era tânăr şi frumos, nu prea îşi bătea cineva capul să cerceteze de unde îi venea luxul acesta, în acea perioadă, era şi obicei ca toţi cavalerii bine făcuţi să nu se afle în lipsă de nimic şi se zicea despre Sainte-Croix că descoperise piatra filozofală.

În petrecerile sale cu lumea, făcuse cunoştinţă cu mai multe persoane, atât nobile cât şi avute, între acestea din urmă, era un oarecare Reich de

Penautier, econom general al clerului şi tezaurar al bursei statelor în Languedoc, acesta era un milionar, un om dintre aceia cărora toate le ies bine şi care seamănă, cu ajutorul banilor, că dau legi lucrurilor ce le primesc, numai de la Dumnezeu.

Într-adevăr, Reich de Penautier era asociat de interese cu un anume d'Alibert, întâiul comis[4], care moare într-o clipă, de o apoplexie, această apoplexie e cunoscută de Penautier înainte de a fi cunoscută de familia sa, hârtiile ce adeveresc asocierea lor se fac nevăzute, nu se ştie cum, iar copilul şi femeia lui d'Alibert se ruinează.

Cumnatul lui d'Alibert, domnul de la Madeleine, are câteva presupuneri nehotărâte despre această moarte şi vrea să le cerceteze mai îndeaproape: prin urmare, îşi începe cercetările, dar în mijlocul lor, moare deodată.

Numai într-un singur punct părea că soarta cea bună îşi părăsise favoritul: domnul Penautier avea o mare dorinţă să-l moştenească pe domnul de Menneviellette, econom al clerului, acest post preţuia şaizeci de mii de livre aproape şi ştiind că Menneviellette era să-l părăsească în favoarea întâiului său comis, Pierre Hannyvel, domnul de Saint-Laurent, făcuse toate demersurile necesare ca să îl cumpere în dauna acestuia din urmă, dar, susţinut foarte bine de domnii clerului, domnul de Saint-Laurent căpătă gratis dreptul titular de moştenire, ceea ce nu se văzuse vreodată. Penautier îi dăduse atunci patruzeci de mii de scude ca să tragă şi el jumătate din foloasele acestui post, dar Saint-Laurent nu primi. Cu toate acestea, relaţiile lor nu se întrerupseră şi ei urmară a se vedea. Penautier trecea ca un om norocos, încât nu se îndoia cineva că avea să capete azi, mâine, prin vreun mijloc, acest post pe care îl dorise aşa de mult.

Cei care nu credeau în misterele alchimiei, ziceau că Sainte-Croix lucra împreună cu

Penautier.

Cu toate acestea, după ce trecu timpul doliului, relaţiile lui Sainte-Croix cu marchiza îşi reluară publicitatea de mai înainte, domnii d'Aubray puseră să vorbească despre aceasta doamnei de Brinvilliers, pe o soră a lor mai mică, pe care o aveau la mânăstirea Carmelitelor şi marchiza văzu că domnul d'Aubray murind, lăsase fraţilor ei privegherea purtării sale.

Aşadar, întâia crimă a marchizei fusese cam fără folos, voise să scape de mustrările părintelui ei şi să-i moştenească averea, această avere îi venise împuţinată prin partea fraţilor ei mai mari, astfel încât abia fusese de-ajuns să-şi plătească datoriile cu ea, şi iată că mustrările renăşteau acum în gura fraţilor ei, din care unul, în calitatea lui de locotenent civil, putea să o despartă pentru a doua oară, de amantul ei.

Căută să preîntâmpine aceste lucruri, Lachaussee ieşi din serviciul lui Sainte-Croix şi după trei luni intră, prin mijlocirea marchizei, în serviciul consilierului de la parlament, care locuia cu fratele ei, locotenentul civil.

De această dată, nu putea întrebuinţa acel venin aşa de iute omorâtor, ca acela pe care îl dăduse domnului d'Aubray: moartea care ar fi lovit aşa de repede într-una şi aceeaşi familie, ar fi putut deştepta presupunerile. Reîncepu experienţele, nu asupra animalelor, căci diferenţele anatomice care sunt între diferitele organisme, ar fi putut face să greşească alegerea, deci, ca şi prima oară, le încercă asupra oamenilor.

Marchiza era cunoscută ca o femeie pioasă şi binefăcătoare, rareori se adresa sărăcimea la dânsa fără ca să fie uşurată: făcea şi mai mult, luând parte la îngrijirile feţelor sfinte care îşi închinau viaţa în serviciul bolnavilor, străbătea câteodată spitalele unde trimitea vin şi doctorii, nimeni nu se miră deci, văzând-o că venea după obiceiul ei la Hotel-Dieu, de această

dată aducea pesmeţi şi dulceţuri pentru cei însănătoşiţi, darurile ei fură ca întotdeauna, primite cu recunoştinţă.

După o lună veni la spital şi vru să afle despre starea sănătăţii unor bolnavi pentru care luase un interes viu: de la vizita sa, ei căzuseră pentru a doua oară şi boala, schimbându-şi caracterul, se făcuse mai grea. Era o langoare mortală, care îi ducea la moarte printr-o deferire stranie, întrebă pe doctori, doctorii nu putură să zică nimic: această boală le era necunoscută şi dejuca toate mijloacele artei lor.

După alte cincisprezece zile, veni din nou, unii dintre bolnavi muriseră, alţii trăiau încă, dar într-o agonie disperată: scheletele însufleţite, nu mai aveau din viaţă decât glasul, vederea şi răsuflarea.

Peste două luni, toţi muriseră şi medicină fusese tot aşa de oarbă în autopsia cadavrelor ca şi în tratarea muribunzilor.

Aceste experienţe fură asigurătoare pentru ea: astfel Lachaussee primi ordin a împlini instrucţiunile sale.

Într-o zi, domnul locotenent civil îl chemă pe Lachaussee care, cum am spus, era în serviciul consilierului şi care intră ca să-i primească ordinele, îl văzu lucrând cu secretarul său pe nume Couste, ceea ce vroia domnul d'Aubray era un pahar de vin cu apă. Lachaussee intră peste un minut aducându-i ceea ce-i ceruse.

Locotenentul civil puse paharul la gură, dar la cea dintâi înghiţitură îl respinse strigând:

— Ce mi-ai dat să beau ticăloşiile? Îmi pare că vrei să mă înveninezi!

Pe urmă întinse paharul către secretarul său, şi îi zise:

— Ia vezi asta, Couste, ce e înăuntru? Secretarul turnă câteva picături din acea băutură într-o lingură de cafea şi o apropie de nas şi de gură: băutura avea mirosul şi amărăciunea

vitriolului, în acest timp, Lachaussee înainta către secretar, zicând că ştia ce era, că un fecior al consilierului luase doctorii chiar în acea dimineaţă şi că, din greşeală, adusese fără îndoială paharul din care luase camaradul său, la aceste vorbe, luă paharul din mâinile secretarului, îl apropie de gură, pe urmă făcându-se că gustă şi el. Zise că asta era, că recunoştea acelaşi miros şi vărsă băutura în cămin.

Fiindcă locotenentul civil nu băuse o mare cantitate din acea băutură, ca să sufere, uită îndată această împrejurare şi nu-i mai rămase nici o umbră din presupunerea care îi trecuse din instinct prin minte, cât pentru Sainte-Croix şi pentru marchiză, văzură că nu o scoaseră la capăt şi hotărâră a întrebuinţa un alt mijloc, chiar de-ar fi periclitat viaţa mai multor persoane cu răzbunarea lor.

Trei luni trecură fără să afle vreun moment favorabil, dar, în cele din urmă, pe la primele zile ale lui aprilie, 1670, locotenentul civil veni împreună cu fratele său, consilierul, să petreacă sărbătorile Paştelui la moşia sa din Villequoy en Beauce, Lachaussee îl urmă pe stăpânul său şi primi alte instrucţiuni în momentul plecării.

A doua zi după aşezarea lor la moşie, între alte bucate, se aduse la masă şi o turtă de porumbel: şapte persoane care mâncară din dânsa se aflară rău după masă, trei care nu mâncară, nu avură nici o supărare.

Aceia asupra cărora substanţa veninoasă făcuse mai multe ravagii erau locotenentul civil şi cavalerul de pândă. Ori din cauza unei mai mari cantităţi pe care o mâncase, ori din gustarea veninului pe care o făcuse şi care îl predispusese la o întipărire mai mare, locotenentul civil fu atacat cel dinţii de vărsături: două ore după, consilierul avu aceleaşi simptome, cât despre cavalerul de pânda şi celelalte persoane, fură câteva zile pradă unor dureri de stomac înspăimântătoare, dar starea

lor nu arătă la început aceeaşi gravitate cu a celor doi fraţi.

Şi de această dată, ca şi până atunci, ajutoarele medicinei fură fără nici o putere. La 12 aprilie, adică cinci zile după otrăvire, locotenentul civil şi consilierul se întoarseră la Paris, aşa de schimbaţi amândoi, încât ar fi zis cineva că au trecut printre boală lungă şi crudă. Doamna de Brinvilliers era atunci la ţară şi nu se întoarse în tot timpul cât ţinu boala fraţilor ei.

Chiar de la întâia consultare ce se făcuse pentru locotenentul civil, toată speranţa din partea doctorilor fu pierdută. Erau aceleaşi simptome cu ale bolii în care căzuse şi domnul d' Aubray tatăl: crezură că e o boală moştenită şi necunoscută, care îl duce pe bolnav la moarte.

Într-adevăr, starea sa se făcea din ce în ce mai rea: nu putea să mai sufere nici un fel de carne iar vărsăturile nu-i încetau deloc, în cele trei zile din urmă ale vieţii sale, se plângea că îl ardea un foc în piept şi flacăra care îl mistuia pe dinăuntru părea că îi ieşea prin ochi, singura parte a trupului său care mai rămânea cu viaţă, când toate celelalte părţi erau moarte, în cele din urmă, la 17 iunie 1670, îşi dădu sufletul: veninul avusese şaptezeci şi două de zile ca să-şi facă lucrarea.

Presupunerile începură a se deştepta din toate părţile, deschiseră trupul locotenentului civil şi se făcu procesul verbal al autopsiei. După ce se făcu operaţia de faţă cu domnii Dupre şi Durant, chirurgi, Gavart, spiţer[5] şi domnul Bachot, medicul ordinar al celor doi fraţi, aflară stomacul şi duodenul negre şi îmbucăţite iar ficatul cangrenat şi ars. Recunoscură că acesta era rezultatul veninului, dar fiindcă şi apariţia unor tumori aduce câteodată aceleaşi fenomene, nu cutezară să întărească faptul că moartea locotenentului civil nu era naturală şi fu înmormântat fără ca să se mai fi făcut şi alte cercetări ulterioare.

Domnul Bachot reclamase autopsia locotenentului civil mai mult ca medic al consilierului. Acesta părea cuprins de aceeaşi boală ca şi fratele său, iar doctorul spera să afle chiar în moarte, arme ca să apere viaţa. Consilierul simţea o fierbinţeală arzătoare şi era pradă unor tulburări de spirit şi de trup, aşa de iuţi şi aşa de tari, încât nu-i dădeau nici un răsuflu: ori încotro se întorcea, nu afla vreun loc pe care să-l poată suferi mai mult de câteva minute. Patul era pentru dânsul un supliciu, şi cu toate acestea, îndată ce îl părăsea, îl cerea iar. ca să-şi schimbe cel puţin durerile.

În cele din urmă, după trei luni, muri. Şi el avea stomacul, duodenul şi ficatul în aceeaşi stare ca şi fratele său, dar mai mult încă decât el, trupul lui era ars şi pe dinafară, ceea ce era, ziseră doctorii, un semn învederat de înveninare, deşi se întâmpla, cu toate acestea, adăugară ei, ca şi o altă boală să producă aceleaşi efecte. Cât despre Lachaussee, fu aşa de apărat de orice presupuneri, încât consilierul, recunoscând îngrijirile ce le primise de la dânsul, în această boală din urmă, îi lăsă prin testament un legat de o sută de scude, de altă parte, mai primi o mie de franci de la Sainte-Croix şi de la marchiză.

Cu toate acestea, atâtea morţi într-o singură familie, nu numai că întrista inima, dar speria şi minţile. Moartea nu ţine ură, e surdă şi oarbă, nimic mai mult şi se mira cineva văzând-o aşa de înverşunată ca să-i stingă pe toţi câţi purtau acelaşi nume. Cu toate acestea, nimeni nu-i bănui pe adevăraţii culpabili, privirile se pierdură, cercetările se rătăciră, marchiza luă doliul fraţilor ei, Sainte-Croix urmă cheltuielile sale nebuneşti şi toate merseră ca după obicei, în acest timp, Sainte-Croix făcuse cunoştinţă cu domnul de Sainte-Laurent, acelaşi de la care Penautier ceruse postul fără să îl poată căpăta şi legase prietenie cu dânsul, deşi, în acest interval, domnul Penautier îl

moştenise pe domnul Lesecq, socrul său, care murise în momentul când nu se aştepta nimeni la aceasta, lăsându-i al doilea post al bursei din Lariguedoc şi bunuri nemărginite, nu încetase de a cere mereu locul de econom al clerului. Chiar şi în această împrejurare îl ajută soarta, câteva zile după ce a primit de la Sainte-Croix un alt fecior pe nume George, domnul de Saint-Laurent căzu la boală şi boala să înfăţişă îndată aceleaşi caractere de gravitate ce se văzuseră la domnii d'Aubray, tatăl şi fiii: decât că fu mai rapidă şi ţinu numai douăzeci şi patru de ore. În cele din urmă, ca şi dânşii, domnul de Saint-Laurent muri în pradă celor mai crude dureri, în aceeaşi zi, un ofiţer al curţii suverane veni să-l vadă, află toate amănuntele morţii amicului său şi după aflarea simptomelor şi a împrejurărilor, zise de faţă cu servitorii notarului Sainfray, că trebuia să deschidă cadavrul. O oră după aceea, George se făcuse nevăzut fără, să spună cuiva ceva şi fără să-şi ceară simbria. Presupunerile crescură prin această faptă, dar chiar şi de această dată, rămaseră în întuneric. Autopsia înfăţişă fenomene generale care nu arătau tocmai că provenea din vreo înveninare, decât măruntaiele, pe care substanţa omorâtoare n-avusese timp să le ardă, ca pe ale domnilor d'Aubray, erau pătate cu semne roşietice, asemenea cu pişcăturile de purici.

În iunie 1669, Penautier căpătă postul domnului de Saint-Laurent.

Cu toate acestea, văduva fusese cuprinsă de bănuieli pe care fuga lui George le schimbă mai mult în încredinţaţi. O împrejurare veni să sprijine această îndoială şi o prefăcu în convingere. Un abate, care era unul dintre amicii răposatului şi care cunoştea împrejurarea plecării lui George, o spuse peste câteva zile în strada des Macons, aproape de Sorbonne: amândoi erau pe aceeaşi parte şi un car de f în care trecea pe acolo făcea barieră în partea locului. George îşi ridică uşor

capul, îl vede pe abate, îl recunoaşte că era amicul fostului său stăpân, se strecoară pe sub car, trece de cealaltă parte şi riscând a fi strivit, scapă de privirile omului a cărui singură înfăţişare îi aducea aminte crima sa şi îl făcea să-i fie teamă de pedeapsa ce o merita.

Doamna de Saint-Laurent se plânse în contra lui George, dar cu toate cercetările ce se făcură ca să-l afle pe omul acesta, nu putură da peste el.

Cu toate acestea, zgomotul despre aceste morţi curioase, necunoscute şi iuţi, se răspândea în Parisul care începea să se înspăimânte de ele. Sainte-Croix, tot elegant şi voios cavaler, auzi aceste vorbe prin saloanele pe unde mergea mai des şi se îngrijoră foarte mult. Nici o bănuială, este adevărat, nu îl privea încă pe dânsul, dar cu toate acestea, tot era bine să se ferească: Sainte-Croix cugetă să-şi facă o poziţie în care să fie mai presus de această temere. Un post pe lângă rege era aproape să fie vacant, acest post urma să coste o sută de mii de scude: Sainte-Croix, cum am zis, n-avea nici un mijloc cunoscut de întreţinere, însă zvonul se răspândi că el urma să îl cumpere.

Se înţelese cu Belleguise ca să trateze despre acest lucru cu Penautier. Cu toate acestea, întâmpină oarecare greutăţi din partea acestuia. Sumă era mare, Penautier nu mai avea trebuinţă de Sakite-Croix, pusese mâna pe toate moştenirile pe care le aşteptase şi încercă prin urmare a-l face să se lase de acest proiect.

Iată ceea ce scrise atunci Sante-Croix lui Belleguise:

"E cu putinţă, scumpul nostru, ca să trebuiască să-ţi facem o nouă chemare pentru o afacere aşa de frumoasă, aşa *de însemnată şi aşa de mare cum o ştii şi care ne poate da la amândoi repaus pentru toată viaţa? Nu pentru mine, cred că Dracul se amestecă aici, sau că nu vrei să judeci. Judecă deci, scumpul nostru, te rog şi ia*

propunerea mea în răspăr, ia-o din partea cea mai rea din lume şi vei vedea că tot trebuie să-mi mulţumeşti pentru starea în care am adus lucrurile pentru siguranţa dumitale, fiindcă toate interesele noastre se vor întâlni aici. În cea de pe urmă, scumpul nostru, ajută-mă, te rog, fii bine încredinţat de o deplină recunoştinţă şi că niciodată nu vei fi făcut o faptă mai plăcută în lume, pentru dumneata şi pentru mine. Ştii prea bine, fiindcă îţi vorbesc cu o inimă mai deschisă decât dacă ar fi fost chiar fratele meu. Dacă poţi să vii deci după prânz, voi fi acasă sau în vecinătate, la locul ştiut, sau te voi aştepta mâine dimineaţă, ori voi veni să te caut, după răspunsul ce-mi vei da, voi fi al dumitale din toată inima."

Locuinţa lui Sainte-Croix era în strada Bernardinilor, iar locul din vecinătate unde urma să-l aştepte pe Belleguise era acea cameră pe care o închiriase de la văduva Brunet, în înfundătura pieţii Maubert.

În această cameră şi la spiţerul Glazer îşi făcea Sainte-Croix experienţele, dar o dreptate meritată făcea ca aceste otrăvuri să fie fatale şi acelora care le preparau. Spiţerul căzu bolnav şi muri, pe Martin îl apucară vărsături înspăimântătoare care îl aduseră la agonie, însuşi Sainte-Croix îmbolnăvindu-se, fără ca să ştie de ce şi nemaiputând ieşi din casă, atât de mare fiindu-i slăbiciunea, puse să-i aducă un cuptor de la Glazer acasă la dânsul, ca să-şi urmeze experienţele, chiar în mijlocul suferinţelor sale.

Într-adevăr, Sainte-Croix avea să descopere un venin aşa de tare, ca numai prin mirosul său să poată omorî. Auzise vorbindu-se odată de un şervet înveninat cu care junele delfin, frate mai mare al lui Carol VII, se ştersese jucându-se cu mingea şi a cărui atingere îl făcuse să moară, şi nişte povestiri ce se mai spuneau încă, îi mai vorbiseră despre istoria mănuşilor Jeanei d'Albert,

aceste secrete se pierduseră, dar Sainte-Croix spera să le reafle.

Atunci se întâmpla unul din acele evenimente stranii care nu seamănă să le fi adus întâmplarea, ci o pedeapsă a cerului, în momentul când Sainte-Croix, aplecat pe cuptorul său, vedea lucrarea cea fatală ajungând în gradul cel mai înalt al puterii sale, masca de sticlă cu care îşi acoperea faţa ca să se ferească de aburii mortali ce ieşeau din licoarea topită, se desfăcu deodată şi Sainte-Croix căzu ca lovit de un trăsnet.

La ora cinei, femeia sa, nevăzându-l ieşind din cabinetul unde se închisese, veni să bată la uşa lui, nimeni nu-i răspunse, şi fiindcă ştia că bărbatul său se ocupa cu nişte lucrări întunecoase şi misterioase, se temu să nu i se fi întâmplat vreo nenorocire. Chemă oamenii casei, care sparseră uşa şi îl văzu pe Sainte-Croix întins alături de cuptorul său şi având lângă dânsul masca de sticlă, sfărâmată.

Nu era mijloc să mai ascundă publicului împrejurările acestei morţi neaşteptate şi stranii, oamenii casei văzuseră cadavrul şi puteau să vorbească. Comisarul Picard fu chemat ca să sigileze şi văduva lui Sainte-Croix se mulţumi a ascunde cuptorul şi sfărâmăturile măştii. Zgomotul acestei întâmplări se răspândi îndată în tot Parisul. Sainte-Croix era foarte cunoscut iar noutatea că urma să cumpere un nou post la curte, răspândise şi mai mult numele său. Lachaussee află între cei dintâi moartea stăpânului său şi ştiind că se puseseră sigilii pe cabinetul acestuia, se grăbi a face o plângere în termenii următori:

"Erau şapte ani de când sunt în serviciul răposatului: Îi dădusem în păstrare, de doi ani, o sută pistoli şi o sută de scude albe, care trebuie să fie într-un sac de pânză în dosul ferestrei cabinetului şi în care se află un bilet care *zice că zisa sumă mi se cuvine mie, cu transportul unei*

sume de trei sute livre ce îmi era dator răposatul d'Aubray, consilier, zisul transport făcut de mine către Laserre şi trei chitanţe ale meşterului său, de câte o sută de livre fiecare, care sume şi hârtie le reclam."

Se răspunse lui Lachaussee că trebuia să aştepte ziua ridicării sigiliilor şi că, dacă toate lucrurile erau după cum zicea el, ceea ce era al lui i se va da.

Cu toate acestea, Lachaussee nu era singurul care s-a tulburat de moartea lui Sainte-Croix. Marchiza, care cunoştea toate secretele acestui cabinet fatal, îndată ce află această întâmplare, alergă la comisar şi cu toate că era ora zece seara, ceru să-i vorbească, dar i se răspunse prin întâiul cleric, pe nume Petre Frater, că stăpânul său se culcase, marchiza stărui atunci, rugându-se că să îl scoale şi reclamând o casetă pe care voia să o aibă fără să fie deschisă. Clericul se urcase prin urmare în dormitorul domnului Picard, dar se întoarse zicând că ceea ce îi cerea marchiza era cu neputinţă în momentele acelea, deoarece comisarul dormea. Doamna de Brinvilliers, văzând că stăruinţele sale erau nefolositoare, se retrăsese atunci, zicând că va trimite a doua zi un om să o ceară, într-adevăr, acest om veni chiar în acea dimineaţă, aducând din partea marchizei, cincizeci de ludovici comisarului, dacă voia să-i dea acea casetă, dar acesta răspunse că era sigilată caseta şi urmează a fi deschisă când se vor ridica sigiliile şi că, dacă obiectele ce le reclama doamna marchiză erau într-adevăr ale ei, îi vor fi înapoiate fără nici o îndoială.

Acest răspuns fu ca o lovitură de trăsnet pentru marchiză. Nu mai era timp de pierdut,

se întoarse îndată din stradă Neuve-Saint-Paul, unde era casa ei de oraş, la Pieptiş, unde îi era casa de campanie şi chiar în seara aceea plecă

la Liege cu poşta, unde sosi a treia zi şi se retrase Ia o mânăstire.

Se puseseră sigiliile la Sainte-Croix în 31 iunie 1672 şi se ridicară la 8 august, în momentul când începea lucrarea, un procuror însărcinat cu deplină putere din partea marchizei se înfăţişă şi făcu să se treacă acest act în procesul verbal:

"S-a înfăţişat Alexandre Delamarre, procuror al doamnei de Brinwlliers, care a declarat că, dacă în zisa casetă, reclamată de mandatara sa, se află o promisiune semnată de ea pentru suma de treizeci de mii de livre, aceea e o hârtie care a fost prinsă de dânsa şi în contra căreia dacă la întâmplare semnătura sa e adevărată, ea voieşte a o lua ca să o declare pe urmă."

După ce se împlini această formalitate, deschiseră cabinetul lui Sainte-Croix, cheia se dădu comisarului Picard de către un carmelit[6] pe nume fratele Victorin. Comisarul deschise uşa, părţile interesate, ofiţerii şi văduva, intrară cu dânsul şi începură a pune la o parte hârtiile curente, spre a se lua cu regulă unele după altele. Pe când se ocupau cu aceste amănunte, o hârtie mică pe care erau scrise aceste două vorbe: Confesiunea *mea,* căzu. Toţi cei ce erau de faţă, neavând încă nici un cuvânt ca să-l creadă pe Sainte-Croix neonest, ziseră că această hârtie nu trebuia să fie citită. Substitutul procurorului general, întrebat fiind despre aceasta, fu tot de aceeaşi părere şi *confesiunea* lui Sainte-Croix fu arsă.

După ce se împlini acest act de conştiinţă, începură inventarul. Unul din cele dinţii obiecte care izbiră ochii ofiţerilor fu caseta reclamată de doamna de Brinvilliers. Aceste stăruinţe deşteptaseră curiozitatea, astfel încât începură cu dânsa, fiecare se apropie de ea ca să vadă ce cuprindea şi o deschiseră. Vom lăsa să vorbească

procesul verbal, nimic nu e mai puternic şi mai înspăimântător într-o asemenea împrejurare decât însuşi actul oficial:

"În cabinetul lui Sainte-Croix s-a aflat o casetă de un picior pătrată, la deschiderea căreia s-a văzut o jumătate de foaie de hârtie, intitulată TESTAMENTUL MEU, scris pe o parte şi cuprinzând aceste vorbe:

Rog prea umilit pe aceia sau pe acelea în mâinile cărora vă cădea această casetă a-mi face graţia să o dea în mâinile doamnei marchize de Brinvilliers, care locuieşte pe strada Neuve-Saint-Paul, fiindcă tot ce se cuprinde în dânsa este al ei şi fiindcă pe lângă acestea nu e de folosinţă pentru nimeni altul, lăsând interesul său la o parte, şi la întâmplarea de a muri ea mai înainte de mine, să *se ardă împreună cu tot ce este înăuntru, fără* ca *să se deschidă* nimic. Şi ca să nu aibă *cineva vreun motiv de neştiinţă, jur pe Dumnezeu pe care îl ador şi pe tot ce e mai sacru, a nu se impune nimic care să nu fie adevărat. Dacă din întâmplare va contraveni cineva la scopurile mele care sunt prea drepte şi prea înţelepte în punctul acesta, în care şi în lumea asta şi în cealaltă, conştiinţa lor descărcând-o pe a mea şi protestând că aceasta e cea din urmă a mea voinţă.*

Făcută la Paris, la 25 mai, după-amiază, 1672.

Semnat de Sainte-Croix"

Şi dedesubt sunt scrise aceste vorbe: "*E numai un singur pachet adresat domnului Penautier, care trebuie să i se dea."*

Se înţelege că un asemenea început mări şi mai mult interesele acestei scene: un murmur de curiozitate se auzi, pe urmă, după ce se făcu iar linişte, inventarul urmă în aceşti termeni:

S-a aflat un pachet sigilat cu opt sigilii însemnate cu diferite arme, asupra căruia e scris: *"Hârtii spre a fi arse la întâmplare de moarte, nefiind de nici o trebuinţă nimănui. Rog prea umilit pe aceia în mâinile cărora vor cădea, să le ardă, chiar conştiinţa lor o încarc cu aceasta: toate fără a deschide pachetul", în acest pachet s-au aflat: două pachete de sublimat*[7], *idem, un pachet sigilat cu sigilii de mai multe arme, pe care era o asemenea înscriere şi în care s-au aflat alt sublimat în greutate de o jumătate de livră*[8], *idem, un alt pachet sigilat cu şase sigilii de mai multe arme, pe care era o asemenea înscriere şi în care s-au aflat trei pachete cuprinzând, unul o semi-uncie de sublimat, altul două uncii şi al treilea cu vitriol calcinat*[9] *şi preparat.*

În casetă s-a aflat o sticlă mare, pătrată, cam de o jumătate de litră, plină cu un lichid transparent, pe care văzând-o domnul Moreau, medic, a zis că nu putea să-i arate calitatea înainte de a-i face proba.

Idem, o altă sticlă de o jumătate de litru cu un lichid transparent, în fundul căreia se află un sediment[10] *albicios. Moreau a zis acelaşi lucru ca pentru celălalt lichid.*

O ulcică de faianţă în care erau doi sau trei grăunţi de opiu preparat.

Idem, o hârtie înfăşurată, în care erau două grame de sublimat coroziv în pulbere.

Afară de aceasta, o cutiuţă, în care s-a aflat un fel de piatră, numită piatra infernală.

Pe urmă o hârtie, în care era o uncie[11] *de opium. Pe urmă, o bucată de antimoniu*[12] *de greutatea a trei uncii. Pe urmă un pachet cu pulbere, pe care era scris:*

Spre a se opri scursoarea de sânge a femeilor". Moreau a zis că aceasta era floare de gutui şi mugur de gutui uscat.

Idem, s-a aflat un pachet sigilat cu şase sigilii, pe care e scris: "Hârtii spre a fi arse la întâmplarea de moarte", în care s-au aflat treizeci şi patru de scrisori, ce s-a zis că au fost scrise de doamna de Brinvilliers.

Idem, un alt pachet sigilat cu şase sigilii, *pe care e scrisă o asemenea înscriere şi în care s-au aflat douăzeci şi şapte* bucăţi de *hârtie şi pe fiecare din ele e scris: "mai multe secrete curioase".*

Idem, un alt pachet, cuprinzând încă şase sigilii pe care era scris o asemenea înscriere ca mai sus şi în care s-au aflat şaptezeci şi cinci de cărţi adresate la diferite persoane."

În afară de obiectele acestea, s-au mai găsit în casetă, două înscrisuri, unul al doamnei marchize de Brinvilliers, altul al lui Penautier, cel dintâi de treizeci de mii de franci, cel de-al doilea de zece mii, unul corespunzând cu moartea domnului d'Aubray tatăl, altul cu moartea domnului de Saint-Laurent. Diferenţa sumelor arată că Sainte-Croix avea un tarif şi că patricidul era mai scump decât asasinatul. Astfel Sainte-Croix, murind, îşi lăsa veniturile amantei sale şi amicului său, nu i-au ajuns crimele trecute, mai avea încă să fie complice al crimelor viitoare.

Întâia grijă a ofiţerilor civili fu de a supune analizei aceste substanţe diferite şi a face încercări cu ele asupra mai multor animale.

Iată raportul lui Guy Simon, spiţer, care a fost însărcinat cu această cercetare şi cu aceste încercări:

"Acest venin scapă din cercetările ce vrea să i le facă cineva şi e aşa de ascuns încât nu îl poate recunoaşte cineva, aşa de subţire încât înşeală arta, aşa de pătrunzător încât scapă din, capacitatea medicilor, asupra acestui venin

experienţele sunt false, regulile greşite, aforismele ridicole.

Experienţele cele mai sigure şi cele mai obişnuite se fac prin analize chimice sau asupra animalelor.

În apă, greutatea veninului ordinar îl face să cadă la fund, apa e superioară, veninul se *supune şi se lasă în jos.*

Încercarea cu focul nu e mai puţin simplă: focul evaporă, risipeşte, consumă tot ce e inocent şi curat, lasă numai o materie acră şi picantă, care numai ea singură rezistă la lucrarea sa.

Efectele veninului se produc asupra animalelor încă şi mai simţitoare: îşi arată răutatea în toate părţile unde se răspândeşte şi strică tot ce atinge, arde cu un foc straniu şi iute, *toate măruntaiele.*

Veninul lui Sainte-Croix a trecut prin toate încercările şi îşi bate joc de toate experienţele: acest venin pluteşte pe apă, e superior şi face elementul a i se supune, scapă din experienţa focului, în care nu lasă nici măcar o materie dulce şi inocentă, în animale se ascunde cu atâta artă şi îndemânare, încât nu îl poate recunoaşte cineva, toate părţile animalului sunt sănătoase *şi pline de viaţă, pe când face să curgă o sorginte de moarte, acest venin lasă semnele vieţii.*

S-au făcut tot felul de cercetări: cea dinţii, *vărsând câteva picături dintr-o licoare aflată într-o sticlă în unt de cremotartar* şi *în* apă *marină şi n-a căzut nimic în fundul vaselor în care fusese turnată licoarea, a doua, punând aceeaşi licoare într-un vas* nisipat şi nu s-a *aflat în fundul vasului nici* o *materie uscată* mei acră la limbă, nici măcar *vreo sare, a treia, pe un pui de curcă, pe un porumbel, pe un câine şi alte animale, care animale murind peste câtva timp şi a doua zi spintecându-le, nu. s-a aflat nimic mai mult decât puţin sânge închegat în stomac.*

Altă încercare cu o pulbere albă, dată la o pisică, în nişte măruntaie de miel, care lucru făcându-se, pisica vărsă o jumătate de oră în continuu şi aflându-şi moartea a doua zi, ' fu. spintecată fără ca să fi avut nici o parte stricată de *venin.*

A doua încercare cu aceeaşi pulbere făcându-se la un porumbel, acesta muri peste câtva timp, fu spintecat şi nu se află nimic deosebit, fără numai puţină apă roşie în stomac."

Aceste încercări, care probau că Sainte-Croix fusese un chimist profund, făcură pe mai mulţi să creadă că el nu se ocupa gratis de această artă, aceste morţi întâmplate aşa de neaşteptat reveniră în mintea tuturor, aceste înscrisuri de datorie ale marchizei şi ale lui Pe-nautier se părură a fi preţul sângelui, şi fiindcă vina lipsea şi celălalt era prea înavuţit şi prea
puternic ca să cuteze cineva a-l aresta fără probe, îşi aduseră aminte de reclamaţia lui Lachaussee.

Se vorbise în această privinţă că de şapte ani Lachaussee era în serviciul lui Sainte-Croix, aşadar Lachaussee nu privea ca o întrerupere a serviciului său, timpul pe care îl petrecuse la domnii d'Aubray. Sacul ce cuprindea mia de pistoli şi cele trei înscrisuri de o sută de livre se aflase la locul arătat, prin urmare Lachaussee avea o deplină cunoştinţă despre intimităţile acestui cabinet, dacă el cunoştea cabinetul acesta, trebuia să cunoască şi caseta, dacă el cunoştea caseta, nu putea fi inocent.

Aceste prezumţii fură de ajuns pentru ca doamna Margot de Villarocaux, văduvă de domnul d'Aubray fiul, locotenentul civil, să se plângă împotriva lui, în urma acestei plângeri, Lachaussee fu decretat că să fie prins şi arestat, în momentul arestării, se găsi venin asupra lui.

Judecata se făcu la Châtelet, Lachaussee nu vru să vorbească, şi judecătorii, necrezând că

aveau destule probe contra lui, îl condamnară la tortură pregătitoare.

Doamna Margot de Villarceaux făcu apel în contra unei judecăţi care îl scăpa după cum se vede pe culpabil dacă acesta avea tăria a suferi durerile şi a nu mărturisi nimic, şi în puterea acestui apel, o sentinţă a Turnelei, cu data de 4 martie 1673, declară pe John Amelin zis Lachaussee, convins că a înveninat pe cel din urmă locotenent civil şi pe consilier, spre îndestularea cărei fapte, fu condamnat a fi tăiat de viu şi a muri pe roată, chemat fiind mai întâi şi la tortură ordinară şi extraordinară, ca să-i mărturisească şi pe ceilalţi complici.

Aceeaşi sentinţă condamna în lipsă şi pe marchiza de Brinvilliers a i se tăia capul.

Lachaussee suferi tortura butucilor, adică punându-ţi-se fiecare picior între două scânduri şi apropiindu-i-se picioarele unul de altul cu o toartă de fier şi înfundându-i-se nişte colţuri între scândurile de la mijloc, tortură ordinară era cu patru colţuri iar cea extraordinară cu opt.

La al treilea colţ, Lachaussee declară că era gata să vorbească, prin urmare, lăsară tortura, pe urmă, îl aduseră întins 'pe o saltea în corul capelei şi acolo, fiindcă era slăbit şi abia putea vorbi, ceru o jumătate de oră spre a se întrema: iată chiar extrasul procesului verbal al torturii şi al judecăţii de moarte:

"Lachaussee lăsat de torturi, pus pe saltea, domnul raportor retrăgându-se, după o jumătate de oră Lachaussee puse să-l roage ca să se întoarcă, i-a spus că era culpabil, că Sainte-Croix i-a zis că doamna de Brinvilliers îi dăduse otrăvurile spre a-i învenina pe fraţii ei, că i-a înveninat în apă şi în supă, că a pus venin roşu în paharul locotenentului civil, la Paris şi venin transparent în turta lui la Villequoy, că Sainte-Croix îi promisese o sută de pistoli şi că îl va ţine

totdeauna lângă dânsul, că era să-i dea socoteală despre felul veninurilor, ca Sainte-Croix i-a dat zisele veninuri de mai multe ori. Sainte-Croix i-a zis că doamna de Brinvilliers nu ştia nimic despre celelalte înveninări, dar el crede că ea ştia, pentru că-i vorbea totdeauna despre otrăvurile. sale, că vroia să-l facă a fugi şi să-i dea două scude ca să plece, că îl întreba unde se află caseta şi ceea ce era în dânsa, că dacă Sainte-Croix ar fi putut pune pe cineva lângă doamna d'Aubray, văduva locotenentului civil, ar fi putut-o învenina şi pe ea, în cele din urmă, că Sainte-Croix avea dorinţă asupra doamnei d'Aubray."

Această declaraţie, care nu lăsa nici o îndoială, produse sentinţa următoare, pe care o extragem din registrele parlamentului:

"Văzându-se de către curte, procesul verbal al torturii şi al judecăţii de moarte din 24 ale curentului martie 1673, cuprinzând declaraţiile şi mărturisirile lui John Amelin zis Lachaussee, curtea a ordonat ca numiţii Belleguise, Martin, Poitevin, Olivier, părintele Veron, femeia numită Qesdon, perucăreasă, să se înfăţişeze la curte, spre a fi auziţi şi întrebaţi despre împrejurările rezultate din proces, înaintea consiliului raportor al acestei sentinţe: ordonă ca decretul pentru prinderea numitului Lapierre şi ordonanţa de asemnare în contra lui Penautier spre a fi auziţi şi arestaţi de locotenentul criminalist, să fie aduse la îndeplinire.

Făcut în parlament la 27 martie 1673.

În puterea acestei sentinţe, la 21, 22 şi 24 aprilie, Penautier, Martin şi Belleguise vor fi interogaţi."

La 26 iulie, Penautier e disculpat, se ordonă să se ia mai multe informaţii în contra lui Be-

lleguise şi se dă un decret pentru prinderea lui Martin.

La 24 martie, Lachaussee fusese pus la roată în Greve.

Cât despre Exili, capul tuturor răutăţilor, se făcuse nevăzut ca Mephistopheles după pierderea lui Faust şi nimeni nu mai auzise vorbindu-se de el.

Pe la finele anului, se dădu drumul lui Martin din lipsă de probe.

Cu toate acestea, marchiza de Brinvilliers era tot la Liege. Deşi retrasă la o mânăstire, nu se lepădase nicidecum de una din părţile cele mai lumeşti ale vieţii, îndată mângâindu-se de moartea lui Sainte-Croix, pe care îl iubise încât fusese în stare a omorî pentru el, iubise apoi pe unul pe nume Theria, despre care ne-a fost cu neputinţă a afla altceva decât numele său pronunţat mai de multe ori în proces.

Cum s-a văzut, toate greutăţile acuzaţiilor căzuseră unele după altele asupra ei, astfel hotărârâ a o urmări în retragerea în care se credea asigurată.

Această misiune era grea şi delicată: Desgrais, unul din ofiţerii cei mai îndemânatici ai poliţiei se înfăţişă a o îndeplini. Acesta era un tânăr frumos între treizeci şi şase şi treizeci şi opt de ani, pe care nimic nu arăta să fie omul poliţiei, căci purta toate costumele cu aceeaşi comoditate şi străbătea toate treptele scării sociale, în travestirile lui de la omul cel mai de jos până la domnul cel mai mare. Acesta era, omul care trebuia, prin urmare fu primit.

Plecă deci la Liege, însoţit de mai multe ajutoare şi având o scrisoare a regelui adresată Consiliului celor Şaizeci al oraşului, prin care Ludovic XIV reclama pe culpabila ca să o pedepsească. După ce s-a cercetat procedura, de care Desgrais se îngrijise a se căpătui, consiliul autoriză predarea marchizei.

Aceasta era prea mult, dar nu era încă destul: marchiza, cum am zis, căutase azilul într-o mănăstire, unde Desgrais nu cuteza s-o înfrunte cu sila, pentru două motive: cel dintâi, pentru că putea fi înştiinţată la timp şi a se ascunde în vreunul din acele ascunzişuri claustrale al căror secret îl au numai superiorii, al doilea, pentru că, într-un oraş aşa de religios, zgomotul oare ar însoţi fără îndoială un asemenea eveniment ar putea fi privit ca o profanare şi ar aduce vreo răscoală populară, cu ajutorul căreia i-ar fi fost cu putinţă marchizei să scape.

Desgrais îşi cercetă garderoba şi crezând că un costum bisericesc ar fi singurul care ar putea depărta de la dânsul orice bănuială, se arătă la porţile mânăstirii ca un compatriot care vine din Roma şi care nu voise să treacă prin Liege fără ca să-şi înfăţişeze închinăciunile unei femei aşa de renumite pentru frumuseţea şi pentru nefericirile ei, cum era marchiza. Desgrais avea toate manierele unui cadet dintr-o casă bună, era linguşitor ca un curtezan şi întreprinzător ca un muşchetar: fu prin urmare, în această vizită dintâi, plăcut în privinţa spiritului şi a cutezanţei, astfel încât i se dădu voie cum nu prea sperase, a face şi a doua vizită.

Această vizită de-a doua nu întârzie, Desgrais se înfăţişă chiar a doua zi. O asemenea grăbire era foarte linguşitoare pentru marchiză: Desgrais fu prin urmare şi mai bine primit decât în ajun. Femeia de spirit şi condiţie, neavând a face de un an aproape cu niciunul din oamenii de lume, reaflă în Desgrais obiceiurile sale pariziene. Din nefericire, acesta trebuia să plece din Liege peste puţine zile, ceea ce îl făcu să fie cu mai multă îngrijire şi vizita de a doua zi pe care o ceru şi i se dete, era în toate formele unei întâlniri amoroase. Desgrais fu punctual, marchiza îl aşteptă cu nelinişte, dar din împrejurările pe care fără îndoială le pregătise Desgrais, convorbirea

amoroasă fu tulburată de două-trei ori chiar în momentele în care, devenind mai intimă, se temea de martori.

Desgrais se plânse de acest lucru care compromitea şi pe marchiză şi pe dânsul, căci trebuia să se ferească datorită costumului ce îl purta. Rugă pe marchiză să-i dea o întâlnire afară din oraş, într-un loc de plimbare destul de singuratic ca să nu se teamă a fi recunoscuţi sau urmăriţi, marchiza primi, dar nu mai înainte de-a arăta oarecare greutate ca să pună mai mult preţ favorii ce i se cerea şi întâlnirea fu hotărâta chiar pentru seara aceea. Seara sosi, amândoi o aşteptau cu aceeaşi nerăbdare, dar cu o speranţă foarte diferită.

Marchiza îl găsi pe Desgrais la locul stabilit, acesta îi dădu braţul, pe urmă, când îi ţinu mâna într-a sa, făcu un semn, ajutoarele lui se arătară, amantul îşi scoase masca şi Desgrais se făcu cunoscut: marchiza era prizonieră.

Desgrais o lăsă pe doamna de Brinvilliers în mâinile sergenţilor şi alergă cu toată iuţeala la mănăstire. Atunci arătă el ordinul Consiliului celor Şaizeci, prin mijlocirea căruia puse să i se deschidă camera marchizei. Află sub pat o casetă, pe care puse mâna şi pe care o sigilă, pe urmă se întoarse la dânsa şi dădu ordinul de plecare.

Când văzu marchiza caseta în mâinile lui Desgrais, păru mai întâi încremenită, pe urmă venindu-şi îndată în simţiri, reclamă o hârtie care era închisă în casetă şi care cuprindea confesiunea ei. Desgrais refuză şi pe când se întorcea ca. să zică vizitiului să pornească, marchiza încercă să se omoare înghiţind un ac cu gămălie, dar un sergent, anume Claude Rolla, văzu încercarea ei şi avu timp să i-l scoată din gură. Desgrais ordonă oamenilor lui a-şi mări atenţia.

Se opriră ca să cineze, un alt sergent, anume Antonio Bărbier asista la masă şi veghea ca să nu se pună pe masă nici cuţit, nici furculiţă şi nici un

alt instrument cu care marchiza să se poată răni sau omorî. Doamna de Brinvilliers, când duse paharul la gură ca să bea, sfărâma o bucată cu dinţii, sergentul văzu aceasta la timp şi o obligă să o scoată pe talerul ei. Atunci ea îi zise că, dacă vrea s-o scape îl va face om cu stare, el o întrebă ce trebuia să facă pentru aceasta, marchiza îi propuse să taie gâtul lui Desgrais, dar el refuză, zicându-i că pentru oricare alt lucru o putea servi. Prin urmare, ea îi ceru o pană şi hârtie şi scrise această scrisoare:

"Scumpul meu Theria, sunt în mlinile lui Desgrais, care mă face *să merg pe calea de la Liege la Paris. Vino curând să mă scapi."*

Antonio Bărbier luă scrisoarea, promiţând s-o trimită la adresa ei, dar în loc să facă aceasta, o dădu lui Desgrais.

A doua zi, părându-i-se că acea scrisoare nu era aşa grabnică, îi scrise alta, în care îi zicea că în convoiul care o însoţea erau opt oameni, care puteau fi uşor bătuţi de patru sau cinci persoane hotărâte şi că se baza pe dânsul pentru această faptă.

În cele din urmă, neliniştită fiindcă nu primea nici un răspuns şi nu vedea efectul scrisorilor ei, trimise a treia scrisoare lui Theria. În aceasta, îi recomanda pe sufletul lui, dacă nu era destul de tare ca să-i atace pe însoţitorii ei şi să o scape, să omoare cel puţin doi din cei patru care o conduceau şi să profite de minutul tulburării ce l-ar fi produs această întâmplare, spre a pune mâna pe casetă şi a o arunca în foc, altfel, zicea ea, era pierdută. Deşi Theria nu primise nici una din aceste trei scrisori, care fuseseră date toate de Antonio Bărbier lui Desgrais, cu toate acestea el se afla, ca din presimţire, la Maestricht, pe unde urma să treacă marchiză. Acolo încercă a-i corupe pe

supraveghetori, dându-le până la zece mii de livre, dar aceştia nu primiră.

La Rocroy, convoiul întâlni pe domnul consilier Palluau, pe care parlamentul îl trimisese înaintea prizonierei spre a o interoga în momentele în care neaşteptându-se la aceasta, n-ar avea timp a-şi medita la răspunsuri. Desgrais îi spuse toate întâmplările şi îi recomandă mai vârtos, faimoasa casetă, obiectul de atâta neastâmpăr şi de recomandări aşa de serioase. Domnul de Palluau o deschise şi între altele, află o hârtie intitulată: *Confesiunea mea.*

Această confesiune era o probă stranie a trebuinţei ce au culpabilii de a-şi depune crimele în sânul oamenilor şi în îndurarea lui Dumnezeu. Cum am văzut şi Sainte-Croix scrisese o confesiune care fusese arsă şi iată acum că marchiza făcuse aceeaşi faptă necugetată. Această confesiune, care cuprindea şapte paragrafe şi care începea cu aceste vorbe: *Mărturisesc lui Dumnezeu şi ţie, părintele meu, păcatele mele,* era o mărturisire completă a tuturor crimelor ce le făcuse.

În întâiul paragraf, se acuza că a fost incendiară,

În al doilea, că încetase de a fi fată de când era de şapte ani,

În al treilea, că înveninase pe tatăl său, în al patrulea, că înveninase pe cei doi fraţi ai ei,

În al cincilea, că încercase a o învenina pe sora sa, care era religioasă la Carmelite.

Celelalte două paragrafe cuprindeau înşira-rea desfrânărilor ei monstruoase.

În această femeie se afla totodată ceva din Locusta şi din Messalina: în antichitate nu aflăm nimic mai bun.

Domnul de Palluau, care cunoştea foarte bine această hârtie, începu îndată interoga-toriul, îl reproducem textual, crezându-ne fericiţi de câte ori

putem să aducem asemenea acte oficiale în istoria noastră:

Întrebată fiind pentru ce fugise la Liege:

A zis că s-a retras din Franţa din cauza neînţelegerilor pe care le avea cu cumnata sa.

Întrebată dacă avea cunoştinţă despre hârtiile ce se găseau în casetă sa:

A zis că, în casetă să, sunt mai multe hârtii ale familiei sale şi printre ele, o confesiune generală ce voia să o facă, dar că, atunci când o scrisese şi avea minţile disperate, nu ştia ce a scris, neştiind ce făcea, fiind ameţită, văzându-se în ţară străină. - F ar ă ajutorul compatrioţilor ei şi ajunsă în stare să se împrumute un scud[13].

Întrebată fiind, asupra celui dintâi articol al confesiunii sale, în care casă a pus foc:

A zis că n-a făcut aceasta şi că, atunci când a scris acest lucru, avea minţile tulburate.

Întrebată fiind asupra celorlalte şase articole ale confesiunii sale:

A zis *că nu ştie nimic şi că nu îşi aduce aminte de aceasta.*

Întrebată fiind dacă a înveninat pe tatăl şi pe fraţii săi:

A zis că nu ştie nimic din toate acestea.

Întrebată fiind dacă Lachaussse a înveninat pe fraţii ei:

A zis că nu ştie nimic din toate acestea.

Întrebată fiind dacă ştie că sora să nu mai avea să trăiască mult, fiindcă fusese înveninată:

A zis că prevedea aceasta din cauză că sora sa era supusă la aceleaşi chinuri ca şi fraţii ei, că şi-a pierdut aducerea aminte din timpul când a scris confesiunea sa, mărturiseşte că a plecat din Franţa după sfaturile ce i le dăduseră prietenii ei.

Întrebată fiind de ce prietenii ei au învăţat-o să facă astfel:

A zis că din cauza nenorocirii fraţilor ei mărturiseşte că l-a văzut pe Sainte-Croix de la ieşirea sa din Bastilia.

Întrebată fiind dacă Sainte-Croix n-a îndemnat-o a se răzbuna pe tatăl său:

A zis că nu-şi aduce aminte, neaducîndu-şi aminte nici dacă Sainte-Croix i-a dat vreo pulbere sau vreo băutură şi nici dacă Sainte-Croix i-a zis că ştia mijlocul de a o face înavuţită.

Atunci i se arătară opt scrisori şi fu invitată să declare cui le scrisese.

A zis că nu-şi aducea aminte.

Întrebată fiind de ce făcuse un bilet de treizeci de mii de livre lui Sainte-Croix:

A zis că pretindea să dea această sumă în mâinile lui Sainte-Croix ca s-o întrebuinţeze la orice ar avea nevoie, crezându-l amic al ei: că nu voia să se vadă aceasta, pentru că avea datornici: că avusese o *recunoaştere de la Sainte-Crgix pentru această sumă, dar că o pierduse în călătoria sa, că bărbatul său nu ştia nimic de acest bilet.*

Întrebată fiind dacă biletul a fost făcut înainte sau după moartea fraţilor ei:

A zis că nu-şi aducea aminte şi că aceasta n-avea nici o importanţă.

Întrebată fiind dacă cunoştea pe un spiţer pe nume Glazer:

A zis că a fost de trei ori la dânsul pentru scurgerile ei.

Întrebată fiind pentru ce a scris lui Theria să ia caseta:

A zis că nu ştia nimic despre aceasta.

Întrebată fiind pentru ce, scriind lui Theria, zicea că era pierdută dacă nu punea mâna pe casetă şi pe proces:

A zis că nu-şi aducea aminte.

Întrebată dacă a simţit în timpul călătoriei de la Offemont întiile simptome ale bolii tatălui său:

A zis că n-a simţit că tatăl său era bolnav în 1666 în călătoria sa de la Offemont, nici ducându-se, nici întorcându-se.

Întrebată fiind dacă a avut de-a face cu Penautier:

A zis că n-a avut altceva cu Penautier decât *pentru treizeci mii livre ce-i era dator.*

Întrebată fiind în ce fel îi era dator Penautier aceste treizeci mii livre:

A zis că bărbatul ei şi ea îl împrumutaseră pe Penautier cu zece mii de scude, că le-a înapoiat această sumă şi că de când cu aceasta, n-au mai avut nici o relaţie.

Marchiza, după cum se vede, se închidea într-o formă de degenerare completă, când ajunse la Paris şi fu arestată la Conciergeria, urmă tot acest sistem, dar, după înspăi-mântătoarele dovezi cu care fu încurcată, mai veniră şi altele noi.

Sergentul Cluet mărturisi că văzând pe Lachaussee fiind în setviciul lui d'Aubray, consilierul, pe care îl mai văzuse şi în serviciul lui Sainte-Croix, zise doamnei de Brinvilliers, că, dacă locotenentul civil afla că Lachaussee era al lui Sainte-Croix, nu i-ar fi părut bun că atunci, zisa doamnă de Brinvilliers strigă: "Dumnezeul meu, nu spune asta fraţilor mei, căci îi vor da câteva bastoane şi mai bine e să câştige el ceva decât altul". Nu zise dar nimic zişilor domni d'Aubray, deşi îl văzu pe Lachaussee mergând zilnic la Sainte-Croix şi la zisa doamnă de Brinvilliers, care făcea linguşiri lui Sainte-Croix ca să-i pună casetă la mână şi că voia ca Sainte-Croix să-i dea înapoi biletul de două sau trei sute de pistoli{14} altfel avea să-l omoare chiar ea, cu pumnalul, că zisese că voia foarte mult să nu vadă nimeni ce era cuprins în acea casetă, că era ceva de mare însemnătate şi care o privea numai pe dânsa. Martorul adăugă apoi că, după deschiderea casetei, raportase zisei doamne despre comisarul Picard care îi zisese lui Lachaussee că se aflaseră nişte lucruri foarte stranii, că atunci doamna de Brinvilliers roşi schimbând imediat vorba. O întrebă dacă era

complice, ea răspunse: "Pentru ce, eu?" Pe urmă, adăugă vorbind ca pentru sine: s-ar cuveni să-l trimit pe Lachaussee în Picardia". Martorul mai zise că e mult de când fusese după Sainte-Croix, ca să pună mâna pe zisa casetă şi dacă ar fi pus mâna pe ea, ar fi pus în urmă să-i taie gâtul.

Acest martor adăugă pe lângă acestea că zicându-i lui Briancourt că Lachaussee era prins şi că fără îndoială urma să spună tot, Briancourt răspunse vorbind de doamna de Brinvilliers: "Iată o femeie pierdută" apoi că doamna d'Aubray, zicând că Briancourt era un mişel, Briancourt răspunsese, că doamna d'Aubray nu ştia cât îi era datoare, că voiseră a o învenina şi pe ea şi pe locotenentul civil şi că el oprise această lovitură. După spusele lui Briancourt, doamna de Brinvilliers zicea adesea că se aflau mijloace pentru a se desface cineva de oameni, când displăceau cuiva şi că le da o lovitură de pistol într-o supă.

Fata Edma Huet, femeia lui Briscien, depuse mărturie că Sainte-Croix mergea zilnic la doamna de Brinvilliers şi că într-o casetă care era a zisei doamne, văzuse două cutiuţe cuprinzând o pulbere de sublimat şi o pastă asemenea, ceea ce ea recunoscu foarte bine, fiind fată de spiţer. Adăugă apoi că zisa doamnă de Brinvilliers prinzând într-o zi în compania ei şi fiind voioasă, îi arătă o cutioară zicându-i: "Iată cu ce să se răzbune cineva în contra inamicilor săi şi această cutiuţă nu e mare, dar e plină de urmări", Că îi dădu atunci cutioara în mână, dar, îndată îşi veni în simţiri, strigând: Dumnezeul meu! Ce ţi-am zis? Să nu spui la nimeni!", că Lambert, cleric al palatului, îi spusese că adusese cele două cutioare doamnei de Brinvilliers din partea lui Sainte-Croix, că Lachaussee mergea des la dânsa şi că, neplătindu-i-se ei, adică nevestei lui Briscien, cei zece pistoli ce-i era datoare doamna de Brinvilliers, se duse să se plângă la Sainte-Croix şi ameninţă că va spune

locotenentului civil ceea ce văzuse, după care i se dădură cei zece pistoli, că Sainte-Croix şi zisa doamnă de Brinvilliers aveau totdeauna venin la dânşii, ca să-l întrebuinţeze la întâmplarea că ar fi prinşi.

Laurent Perrette, locuind la Glazer spiţerul, declară că a văzut adesea o damă venind la stăpânul său, condusă de Sainte-Croix, că lacheul[115] i-a spus că această damă era marchiza de Brinvilliers, că s-ar prinde pe capul lui că venea să facă venin la Glazer, că de câte ori venea îşi lăsa trăsura la târgul Saint-Germain.

Maria de Villeray, fata din casă a zisei doamne de Brinvilliers, mărturisi că de la moartea domnului d'Aubray, consilierul, Lachaussee veni la zisa damă de Brinvilliers şi îi vorbi în secret, că Briancourt i-a zis că zisa damă făcea să moară oameni cumsecade, că el, Briancourt, lua în toate zilele o doctorie care se întrebuinţează în contra veninului, temându-se să nu fie înveninat şi că numai această îl mai ţinea în viaţă, dar că se temea să nu fie ucis cu pumnalul, căci îi spusese secretul ei referitor la înveninare, că trebuia s-o înştiinţeze pe doamna d'Aubray că urma să fie înveninată, că un asemenea scop era şi pentru guvernatorul copiilor domnului de Brinvilliers. Mai adăugă Maria de Villeray că două zile după moartea consilierului, pe când Lachaussee era în camera de culcare a doamnei de Brinvilliers, când se înştiinţa despre venirea lui Couste, secretarul răposatului locotenent civil, ea îl ascunse pe Lachaussee după patul ei. Lachaussee aducea marchizei o scrisoare de la Sainte-Croix.

Francisc Desgrais, ofiţer al poliţiei mărturisi că fiind însărcinat cu ordinul regelui, aresta la Liege pe doamna de Brinvilliers, află sub patul ei o casetă, pe care o sigilă. Zisa doamnă îi ceru o hârtie ce era în casetă şi care era confesiunea ei, dar că el o refuză, că pe calea pe care o urmau împreună ca să vină la Paris, doamna de

Brinvilliers îi zise că ea credea că Glazer avea veninurile lui Sainte-Croix, că Sainte-Croix, dându-i într-o zi ei, o întâlnire la crucea Saint-Honore, îi arătă patru sticluţe mici şi îi zise: "Iată ce mi-a trimis Glazer". Îi ceru una, dar Sainte-Croix îi răspunse că îi plăcea mai bine să moară decât să i-o dea. Desgrais mai mărturisi că sergentul Antonio Bărbier îi dăduse trei scrisori pe care doamna de Brinvilliers le scrisese lui Theria:

Că în cea dinţii îi scria să vină iute ca să o scape din mâinile soldaţilor ce o însoţeau.

Că în cea de-a doua îi zicea că escorta ei se compune din opt oameni de adunătură, pe care cinci oameni zdraveni ar putea să-i învingă.

Şi prin a treia că, dacă nu putea veni să o scoată din mâinile acelora ce o duceau, să se ducă cel puţin la comisar, să omoare calul valetului său de cameră şi doi din cei patru cai ai trăsurii care o conducea, să ia caseta şi procesul şi să le arunce toate în foc: altfel, ar fi pierdută.

Laviolette, sergentul, dete mărturia, că în seara arestării, doamna de Brinvilliers avea un ac lung pe care vru să îl pună în gură, că el o opri şi îi zise că era o ticăloasă, că vedea că tot ce se zicea despre dânsa era adevărat şi că ea îşi înveninase toată familia: la care ea răspunse că dacă a făcut aceasta, a urmat după o învăţătură rea şi că un om nu e totdeauna în momente bune.

Antonio Barbier declară că, doamna de Brinvilliers fiind la masă şi bând dintr-un pahar, vru să înghită o bucată din dânsul şi că oprind-o el, ea îi zice că dacă vrea să o scape, ea l-ar face bogat, că a scris mai multe scrisori lui Theria, că în timpul călătoriei ea a făcut tot ce a putut ca să înghită sticlă, pământ sau ace, că i-a propus să taie gâtul lui Desgrais, să-l omoare pe valetul de cameră al domnului comisar, că i-a zis că trebuia să ia şi să ardă caseta, că trebuia să aducă fitilul aprins ca să ardă tot, că a scris lui Penautier de la

Conciergeria, că îi dete scrisoarea şi că el se făcu că o duce.

În cele din urmă, Francisca Roussel dete mărturia, spunând că fusese în serviciul doamnei de Brinvilliers, că această damă îi dădu într-o zi coacăze zaharate ca să le mănânce, că ea mânca din ele cu vârful cuţitului şi că se simţi rău îndată, îi mai dădu încă şi o felie de şuncă umedă, pe care o mânca şi că atunci a suferit o durere mare la stomac, simţind că o înţeapă şi inima şi a fost trei ani astfel, crezându-se înveninată.

Era greu de urmat acelaşi sistem de degenerare absolută în faţa unor asemenea probe. Marchiza de Brinvilliers stărui cu toate acestea în a susţine că nu era vinovată şi Nivelle, unul din cei mai buni avocaţi din epoca aceea, consimţi a se însărcina cu apărarea sa.

El combătu unele după altele şi cu un talent însemnat, toate încercările acuzării, mărturisind amorurile adultere ale marchizei cu Sainte-Croix, dar tăgăduind împărtăşirea la omorurile domnilor d'Aubray. tatăl şi fiii şi pe care le arunca cu totul asupra răzbunării ce voise Sainte-Croix să o facă în contra lor. Cât despre confesiune, care era cea mai tare şi după părerea lui singura acuzaţie ce ar putea opune cineva doamnei de Brinvilliers, el atacă validitatea unei asemenea mărturii prin fapte trase din asemenea cazuri, în care mărturia dată de culpabili în contra lor înşişi nu fusese primită, în puterea acestei axiome de legislaţie: *Non auditur perlare volena.*

Arătă trei exemple şi fiindcă au fiecare importanţă, le copiem textual din memoriul său:

ÎNTÂIUL EXEMPLU:

Dominicus Soto, care e un canonist prea faimos şi foarte mare teolog, care era confesor al lui Carol-Quintus şi care asistase la cele dintâi adunări ale Consiliului celor Şaizeci sub Paul III, propune interogarea unui om care pierduse o hârtie pe care îşi scrisese păcatele: aşadar se întâmpla ca

un jude ecleziastic aflând această hârtie şi voind să dea de ştire asupra acestui temei în contra aceluia ce scrisese, acest jude fu cu drept pedepsit de către superiorul său, pentru cuvântul că, confesiunea e un lucru aşa de sacru, încât chiar şi cel ce e destinat a o face trebuie să rămână ascuns într-o tăcere fără încetare, în puterea acestei propuneri a fost făcută judecata următoare, raportată în Tratatul confesorilor, de Roderic Acugno, renumit arhiepiscop portughez:

"Un catalan, născut în oraşul Barcelona, fiind condamnat la moarte pentru o omucidere pe care o făcuse şi o mărturisise, nu vru a se confesa când ajunse momentul supliciului. Cu toate rugăminţile ce i se făcuseră, rezistă cu atâta tărie, fără cu toate acestea, să dea nici un cuvânt pentru refuzurile sale, încât fiecare fu încredinţat că această purtare, care se credea că venea din tulburarea minţilor sale, era produsă la dânsul de frica morţii.

Înştiinţară despre aceasta pe Saint-Thomas de Villeneuve, arhiepiscop al Valenciei, în Spania, care era locul în care se făcuse condamnarea. Bunul prelat avu atunci această îndurare de a binevoi a se întrebuinţa spre a îndatora pe criminal să facă confesiunea, ca să nu piardă deodată şi sufletul şi trupul. Dar se miră foarte mult când, întrebându-l despre motivul refuzului său de a se confesa, condamnatul îi răspunse că trebuia să urască pe confesori, fiindcă fusese condamnat în urma descoperirii ce făcuse confesorului său pentru omuciderea: ce i-o declarase, că nimeni altcineva n-avusese cunoştinţă despre aceasta, dar că, el confesându-se îşi mărturisise crima şi declarase locul unde îngropase pe acela pe care îl omorâse şi toate celelalte împrejurări ale crimei, că aceste împrejurări fiind descoperite de confesorul său, el nu le putuse tăgădui, ceea ce îl făcuse să fie condamnat, că numai în acel minut aflase ceea ce

nu ştia când se confesase, adică faptul că acest confesor era fratele aceluia pe care îl omorâse şi că dorinţa de răzbunare făcuse pe acest preot rău, a da pe faţă confesiunea sa.

Saint-Thomas de Villeneuve, asupra acestei declaraţii, judecă imediat că această împrejurare era mult mai însemnată decât însuşi procesul, care privea viaţa unui particular, deoarece era vorba aici de onoarea religiei, ale cărei urmări erau cu mult mai însemnate. Crezu că trebuia să pătrundă adevărul acestei declaraţii, zise să-l cheme pe confesor şi făcându-l să mărturisească mai întâi crima ce i se făcuse cunoscută, îndatora pe judecători care condamnaseră pe acuzat a-şi trage judecata îndărăt şi a-l elibera, ceea ce fu făcut cu mirarea şi aplauzele publicului.

Cât despre confesor, el fu condamnat la o pedeapsă foarte mare, pe care Saint-Thomas de Villeneuve o îndulci considerând rapidă mărturisire ce o făcuse despre crimă şi mai vârtos, ocazia ce o dăduse ca să se vadă respectul ce înşişi judecătorii sunt datori să-l aibă pentru confesiune."

AL DOILEA EXEMPLU:

"În 1579, un cârciumar din Toulouse omorâse singur şi fără ştirea nimănui din casa sa, un străin pe care îl îngropase în ascuns în pivniţa casei. Acest ticălos, mustrat de cugetul său, se confesă pentru acest omor, declară toate împrejurările sale şi arătă confesorului său, chiar ' şi locul unde îngropase cadavrul. Rudele răposatului, după toate cercetările posibile să descopere fapta, puseră în cele din urmă să publice în oraş că ar da o răsplată mare persoanei ce ar descoperi ce se făcuse omorâtorul. Confesorul, împins de dorinţa de a căpăta suma promisă, înştiinţa în secret că n-aveau altceva de făcut, decât să caute în pivniţa cârciumarului ca să afle cadavrul, îl aflară, într-adevăr, în locul arătat. Cârciumarul fu dus la închisoare, fu pedepsit şi mărturisi crima sa. Dar,

după această mărturisire el susţinu mereu că numai confesorul său a putut să îl trădeze.

Atunci parlamentul, supărându-se de mijlocul ce fusese *întrebuinţat ca să se ajungă la adevăr, îl declară că nu e culpabil, până când se vor afla alte probe în afară de denunţul confesorului.*

Cât despre acesta, el fu condamnat a fi spânzurat, iar cadavrul său fu aruncat în foc, atât de mult recunoscuse tribunalul în înţelepciunea sa, că era *nevoie a se pune în siguranţă, un* sacrificiu indispensabil mântuirii."

AL TREILEA EXEMPLU:

"O *femeie armeanca insuflase o patimă* înfocată unui june turc, dar înţelepciunea *femeii* fu *mult timp o piedică dorinţelor amantului. În cele din urmă, nemaipăzind nici o măsură o ameninţă că o va omorî, pe ea* şi pe bărbatul *ei, dacă nu consimţea* a-l mulţumi întru totul. Înspăimântată de *această ameninţare, de care era sigură* că se va împlini, se *prefăcu atunci că va consimţi şi îi dădu turcului o* întâlnire *acasă la dânsa, într-un moment când îi spuse că bărbatul său va lipsi, dar în momentul arătat, bărbatul veni şi cu toate că turcul era înarmat cu o sabie şi cu două pistoale, lucrurile se întoarseră astfel încât le ajută soarta să-l omoare pe inamicul lor, pe care îl îngropară în casă, fără ca nimeni să aibă cunoştinţă despre aceasta.*

Câteva zile după această întâmplare, se duseră a se confesiona unui preot de legea lor, căruia îi descoperiră cu toate amănuntele această istorie tragică. Acel ministru nedemn al Domnului crezu *atunci că, într-o ţară guvernată de legi mahomedane, unde caracterul sacerdoţiului*[16] *şi funcţiile confesorului sunt sau necunoscute sau proscrise, n-ar cerceta cineva originea informaţiilor împărtăşite dreptăţii şi că mărturia sa ar avea aceeaşi greutate ca şi mărturia unui denunţător,. prin urmare, hotărî a se folosi de această împrejurare. Veni atunci de mai multe ori*

să-i caute pe bărbat şi pe femeie, împrumutându-se de fiecare dată sume însemnate, cu ameninţarea de a descoperi crima lor dacă îl refuzau.

În cele dintâi daţi, aceşti nefericiţi corespunseră la cererile preotului, dar în cele din urmă veni momentul când, despuiaţi de toată starea lor, fură nevoiţi a-i refuza suma ce el cerea. Credincios ameninţării sale, preotul se duse îndată să-i denunţe tatălui răposatului ca să mai câştige ceva bani. Acesta, care îl iubise foarte mult pe copilul său, se duse să-l caute pe vizir, îi zise că îi cunoştea pe omorâtorii fiului său după mărturia preotului căruia ei se confesaseră şi îi ceru dreptate, dar denunţarea nu-şi avu efectul aşteptat şi vizirul, din contră, fu pătruns de îndurerare pentru bieţii armeni şi de necaz în contra preotului care îi trădase.

Atunci îl făcu pe acuzator să treacă într-o cameră care dădea deasupra divanului şi trimise să-l caute pe episcopul armean ca să îl întrebe ce însemna confesiunea, ce pedeapsă merita un preot care o deconspira şi care era soarta ce se cădea acelora ale căror crime erau descoperite prin acest mijloc. Episcopul răspunse că secretul confesiunii era inviolabil, că dreptatea creştinilor punea să-l ardă pe orice preot care o deconspira şi îi ierta pe aceia care erau acuzaţi prin acest mijloc, pentru că mărturisirea pe care o făcuse culpabilul preot era condamnată de religia creştină.

Vizirul mulţumi de acest răspuns, îi zise să intre într-o altă cameră şi trimise să-i cheme pe acuzaţi că să afle de la dânşii împrejurările acelei întâmplări, bieţii oameni, pe jumătate morţi, se aruncară deodată la picioarele vizirului. Atunci femeia începu să vorbească şi îi arătă că trebuinţa de a-şi apăra onoarea şi viaţa le dăduse arme în mină şi îndreptase loviturile de care murise inamicul lor, adăugă apoi că numai Dumnezeu fusese martor al crimei lor. şi că această crimă

avea să fie încă neştiută, dacă legea chiar a acestui Dumnezeu nu îi îndatorase a o depune în sânul unuia din miniştrii săi, spre a căpăta iertarea de la dânsul, dar că nesăţioasa iubire de arginţi a preotului, după ce îi aduse în mizerie şi ticăloşie, îi denunţase.

Vizirul îi făcu să treacă într-o a treia cameră şi îl chemă pe preotul, cel deconspirator, pe care îl scoase de faţă cu episcopul, căruia îi zise să repete ce pedeapsă merită aceia ce denunţă confesiunile, pe urmă, aplicând această pedeapsă la culpabil, îl condamnă să fie ars de viu, într-o piaţă publică, până când, adăugă el, să fie ars în iad, unde nu putea lipsi de a primi pedeapsa pentru necredinţa şi crimele sale.

Sentinţa fu pusă îndată în aplicare."

Cu tot efectul pe care îl aştepta avocatul de la aceste trei exemple, sau că judecătorii le refuzară, sau că fără a se opri la confesiune, judecară celelalte probe îndestulătoare, toată lumea fu încredinţată după faţa pe care o lua procesul, că marchiza avea să fie condamnată. Într-adevăr, chiar până a nu se termină procesul, ea văzu, joi dimineaţa, pe 16 iulie 1676, intrând în închisoarea sa, pe domnul Pirot. doctor la Sorbonne, pe care i-l trimisese întâiul prezident. Acest bun magistrat, prevăzând cum o să iasă judecata şi văzând că ar fi prea târziu pentru o asemenea culpabilă a fi asistată numai în cele de pe urmă ale ei minute, zisese să cheme pe acest preot bun şi cu toate că acesta îi spuse că la Conciergeria se aflau doi preoţi ordinari şi îi zise că era prea slab pentru asemenea însărcinare el, care nu putea vedea lăsându-se sânge de la o persoană străină fără a-i veni rău, domnul întâi prezident stăruise aşa de mult, zicând că avea trebuinţă în această împrejurare de un om în care să poată avea toată încrederea, încât el primise această grea sarcină.

Într-adevăr, domnul prim prezident, mărturisea singur că, oricât de obişnuit era în privinţa culpabililor, doamna de Brinvilliers avea o putere care îl înspăimânta. În ajunul zilei în care chemase pe domnul Pirot, se lucrase la acest proces de dimineaţa până seara şi treisprezece ore în şir, acuzata fusese confruntată cu Briancourt, unul din martorii care o acuză mai mult. În aceeaşi zi se mai făcuse o altă confruntare de cinci ore şi ea le susţinuse pe amândouă cu atâta respect pentru judecători, cât şi cu mândrie, despre martor, mustrându-l pe acesta că era un fecior ticălos dat la beţie şi că fiind gonit din casa ei pentru urâtele sale purtări, mărturia să nu avea nici o tărie în contra ei. Întâiul prezident n-avea prin urmare altă speranţă, spre a sfărâma acest suflet nemlădios, decât într-un ministru al religiei, căci nu era destul numai a omorî, ci trebuia să moară împreună cu ea toate veninurile ei, sau, dacă nu, societatea nu se uşura deloc prin moartea ei.

Doctorul Pirot se înfăţişă la marchiză cu o scrisoare a surorii sale, care, cum am zis, era credincioasă, fiind la mânăstirea Stareţului Iacob, sub numele de sora Maria, această scrisoare o îndemna pe doamna de Brinvilliers cu vorbele cele mai atingătoare şi cele mai afectuoase, a avea încredere în acel preot bun şi a-I privi nu numai ca sprijin, ci încă şi ca amic.

Când se înfăţişă domnul Pirot înaintea acuzatei, ea fusese ridicată de pe scăunel, unde stătuse trei ore fără a mărturisi nimic şi fără a se arăta câtuşi de puţin atinsă de ceea ce-i zisese întâiul prezident, cu toate că, după ce împlini sarcina de judecător, luă tonul unui creştin şi făcând-o să simtă starea cea deplânsa în care se afla înfăţişându-se pentru cea din urmă oară înaintea oamenilor, îi zise atâtea vorbe tinere, încât se înecă însuşi de lacrimi şi chiar judecătorii cei mai vechi şi cei mai înăspriţi plânseră ascultând. Când marchiza îl văzu pe doctorul Pirot, îi trecu

îndată prin minte că judecata să o condamna la moarte şi înainta către dânsul zicând:

— Aşadar, domnul vine ca să... Dar, la aceste vorbe, părintele Chavigny, care îl însoţea pe domnul Pirot, o întrerupse:

— Doamnă, îi zise, să începem mai întâi printr-o rugăciune.

Toţi trei se puseră în genunchi şi făcură o rugăciune către sfântul Spirit, atunci doamna de Brinvilliers ceru de la cei de faţă să facă una şi pentru Fecioară, pe urmă, după ce se făcu această rugăciune, se apropie de doctor şi îi zise:

— Desigur, domnule, dumneata eşti acela pe care te trimite întâiul prezident ca să mă mângâi, cu dumneata trebuie să petrec minutele ce-mi mai rămân din viaţă. E mult de când aveam dorinţa să te văd.

— Doamnă, răspunse doctorul, vin să-ţi fac toate serviciile sufleteşti ce voi putea, doar că aş fi vrut să fac acestea în altă împrejurare decât aceasta.

— Domnule, zise marchiza surâzând. trebuie să se hotărască cineva ia toate.

Şi atunci întorcându-se către părintele Chavigny:

— Părinte, urmă ea, îţi sunt foarte îndatorată că mi-ai adus pe domnul şi pentru toate celelalte vizite ce ai binevoit a-mi face. Roagă pe Dumnezeu pentru mine. De aici înainte, nu voi mai vorbi decât numai cu domnul, căci am a trata cu dânsul despre lucruri ce se spun între patru ochi. Adio deci, părintele meu. Dumnezeu te va răsplăti pentru îngrijirile ce ai binevoit a le avea pentru mine.

După aceste vorbe, părintele se retrase şi lăsă pe marchiză singură cu doctorul, cu cei doi oameni şi cu femeia care o însoţise totdeauna. Aceasta era într-o cameră mare ce *se* afla în turnul de Montgomery şi care avea toată întinderea turnului, într-un capăt era un pat cu perdele cenuşii pentru

damă şi un pat de paie pentru gardă. Era aceeaşi cameră în care fusese închis odinioară, cum spun, poetul Theophile şi lângă uşă se aflau încă versuri de-ale sate scrise cu mâna sa.

Abia văzură cei doi oameni şi femeia cu ce scop venise doctorul şi se retraseră "în fundul camerei, lăsând-o pe marchiză liberă a cere şi a primi mângâierile pe care i le aducea omul lui Dumnezeu. Atunci marchiza şi doctorul şezură la o masă. unul lângă altul. Marchiza se credea deja condamnată şi deschise vorba despre aceasta, dar doctorul îi zise că nu era încă judecată, că nu ştia chiar când urma să se dea sentinţa şi mai puţin încă, ce avea să cuprindă, dar la aceste vorbe marchiza îl întrerupse:

— Domnule, îi zise ea, nu-mi pare rău pentru viitorul meu. Dacă sentinţa mea nu s-a făcut încă, se va face îndată. Aştept chiar astăzi să aflu despre dânsa şi nu cred altceva decât moartea mea, singura graţie pe care o aştept de la întâiul prezident e un termen între judecată şi ducerea ei la îndeplinire, căci, în cele din urmă dacă voi fi executată chiar astăzi, vreau a avea puţin timp ca să mă pregătesc şi simt domnule, că am nevoie de mai mult timp.

Doctorul nu se aştepta la aceste vorbe, prin urmare fu foarte voios când o văzu întorcându-se la nişte asemenea sentimente, într-adevăr, afară de ceea ce-i zisese întâiul prezident, părintele Chavigny îi spusese că, duminica trecută, îi arătase că era doar puţină speranţă pentru dânsa ca să scape de moarte şi pe cât putea el judeca după zgomotul oraşului, se putea întemeia pe aceasta. La aceste vorbe, ea fusese mai întâi încremenită şi îi zisese cu totul înspăimântată:

— Părintele meu, aşadar voi muri pentru acest lucru?

Şi pe când încerca el să-i spună câteva vorbe de mângâiere, ea începuse a clătina din cap şi răspunse cu un aer mândru:

— Nu, nu, părintele meu, nu e trebuinţă să-mi faci inimă, căci mă voi hotărî îndată şi voi şti să mor ca o femeie tare. Şi fiindcă atonei părintele îi zisese că moartea nu era un lucru la care se dispunea cineva aşa de iute. nici cu atâta uşurinţă şi că se cădea, din contră. a o pregăti de departe, ca să nu fie surprinsă, ea îi răspunse că pentru dânsa era destul un sfert de oră spre a se confesa şi o secundă spre a muri. Doctorul fu foarte fericit deci. văzând că, de duminică până joi, îşi schimbase sentimentele până în acest punct.

— Da, urmă ea după o pauză, cu cât cuget mai mult, cu atât mai mult văd că o zi ar fi prea puţin spre a mă pune în stare a mă înfăţişa înaintea tribunalului lui Dumnezeu, spre a fi judecată de dânsul. după ce am fost judecată de oameni.

— Doamnă, răspunse doctorul, nu ştiu ce va cuprinde sentinţa dumitale, nici când va fi dată, dar de-ar fi o sentinţă de moarte şi de-ar fi dată astăzi, cutez a-ţi răspunde mai înainte, că tocmai mâine va fi dusă la îndeplinire. Dar, cu toate că moartea nu e încă sigură, sunt prea mult de părerea dumitale ca să te pregăteşti pentru orice situaţie.

— Oh! Cât pentru moartea mea. ea e sigură, zise ea şi nu se cuvine a mă linguşi de o speranţă deşartă. Am să-ţi fac o mărturisire mare din toată viaţa mea, dar, părintele meu, până a nu-mi deschide inima, dă-mi voie să aflu de la dumneata ideea ce ţi-ai făcut despre mine şi ceea ce crezi că sunt datoare să fac în starea în care sunt.

— Preîntâmpini scopul meu, răspunse doctorul şi apuci mai înainte de ceea ce vroiam să-ţi spun. Până a nu intra în secretul conştiinţei dumitale, până a nu deschide vorba despre datoriile dumitale către Dumnezeu, sunt bucuros, doamnă, să-ţi dau câteva reguli asupra cărora să te poţi opri. Nu te ştiu încă de nimic culpabilă şi retrag judecata mea de pe toate crimele cu care vor să te încarce, fiindcă nu pot afla nimic decât numai prin confesiunea dumitale. Aşadar, mă îndoiesc

încă dacă eşti sau nu culpabilă, dar ştiu însă de ce eşti acuzată: această acuzaţie e publică şi a ajuns până la mine: căci. urmă doctorul, poţi să-ţi pui în minte, doamnă, că împrejurarea dumitale face mult zgomot şi că sunt prea puţini oameni care să nu ştie ceva din dânsa.

— Da. Da, zise ea surâzând, ştiu că se vorbeşte mult şi că sunt fabula poporului.

— Aşadar, răspunse doctorul, crima de care eşti acuzată, e de înveninare şi am să-ţi spun că dacă eşti culpabilă de aceasta, cum se crede, nu poţi spera iertarea înaintea lui Dumnezeu, până a nu declara înaintea judecătorilor dumitale, care îţi este veninul, din ce se compune, care îi e antidotul şi cum se numesc complicii dumitale. Trebuie, doamnă, să-i spui pe toţi aceştia, fără a scuti pe vreunul, căci ar fi în stare, dacă îi vei ierta, să urmeze cu întrebuinţarea acestui venin şi atunci ai fi culpabilă de toate omorurile ce le-ar face după moartea dumitale. Pentru că nu i-ai dat pe mâna judecătorilor, pe când te aflai în viaţă, astfel încât ar putea zice cineva că tot trăieşti şi după moartea dumitale, căci aceste crime ar urma şi după dumneata. Aşadar, ştii doamnă, că păcatul unit cu moartea n-are niciodată iertare şi că, pentru a ţi se ierta crima, dacă eşti criminală, trebuie să o faci să moară înaintea dumitale, căci, de nu o vei omorî, doamnă, ia aminte, ea te va omorî.

— Da. Mă unesc cu toate astea, domnule, zise marchiza după un moment de tăcere şi cugetare şi fără a mărturisi deocamdată că sunt culpabilă, îţi răspund că dacă sunt îţi preţuiesc fără rezerve învăţăturile. Cu toate acestea, o întrebare, domnule şi cugetă bine că dezlegarea ei îmi este trebuincioasă. Nu se află, domnule, vreo crimă de neiertat în această viaţă? Nu se află, domnule, păcate aşa de mari şi aşa de multe, încât să nu cuteze biserica a le ierta şi pe care dacă le-ar putea număra dreptatea lui Dumnezeu, îndurarea să n-ar putea să le dezlege? Aflu cu cale să încep prin

această întrebare, domnule, fiindcă nu mi-ar folosi deloc a mă confesa, dacă nu aş spera.

— Vreau să cred, doamnă, răspunse doctorul, privind fără voie pe marchiză.cu un fel de spaimă, că ceea ce-mi propui nu este altceva decât un test general şi care nu are nici o legătură cu starea conştiinţei dumitale. Voi răspunde deci la această întrebare fără a ţi-o aplica nici într-un fel. Nu, doamnă, nu se află nici un păcat care să fie de neiertat în această. viaţă, oricât de mare ar fi şi oricât de multe să fie. Acesta e chiar un act de credinţă, până într-atâta că n-ai putea muri catolică dacă ai fi în vreo îndoială. Este adevărat că unii doctori au crezut odinioară din contră, dar au fost condamnaţi ca eretici. Numai disperarea şi necăinţa din urmă sunt de neiertat şi aceste păcate sunt de moarte şi nu de viaţă.

— Domnule, zise marchiza, Dumnezeu îmi face graţia de a fi convinsă de ceea ce-mi zici. Cred că a deprins adesea această putere. Acum, toată întristarea mea este că n-ar vrea poate să întrebuinţeze această bunătate pentru o supusă aşa de ticăloasă ca. mine şi pentru o fiinţă care s-a făcut aşa de nedemnă de graţiile ce i-a mai arătat.

Doctorul o încredinţa cât putu mai bine şi începu a o cerceta cu luare aminte pe când stătea de vorbă cu dânsa.

"Era, zice el, o *femeie cu o natură fără temere şi cu un curaj mare, părea născută cu o imaginaţie destul de dulce şi foarte onestă, cu un aer indiferent pentru orice lucru, cu un spirit viu şi pătrunzător, înţelegând lucrurile într-un fel foarte curat şi exprimându-se drept şi cu puţine vorbe, dar cu multă scumpătate, aflând într-o clipă mijloace de a ieşi dintr-o încurcătură mare şi hotărându-se îndată în lucrurile cele mai grele, către acestea, uşoară şi neţinând la nimic, inegală şi nesusţinându-se, dezgustându-se când îi vorbea cineva des de acelaşi lucru şi ceea ce mă făcu,* urmează doctorul, *a schimba de multe ori vorba cu*

dânsa, ca să nu mă opresc mult într-un subiect pe care îl introduceam iar dându-i o altă faţă şi propunându-l într-alt chip. Vorbea puţin şi destul de bine, dar fără studiu şi fără afecţiune, netulburându-se de nimic, totdeauna faţă cu sine şi zicând numai ceea ce voia să zică bine, nimeni n-ar fi luat-o după fizionomie şi după vorbirea sa drept o persoană aşa de răutăcioasă cum se arată prin mărturisirea publică a patricidului ei, astfel e un lucru de mirat şi care ne face să adorăm judecata lui Dumnezeu când părăseşte pe. om în sine, ca un suflet care avea de la natura sa ceva deosebit, un sânge rece în împrejurările cele neprevăzute, o tărie care nu se clinteşte cu nimic, o hotărâre în aşteptarea morţii şi în suferinţa ei chiar, dacă era de trebuinţă, să fie capabilă de o laşitate aşa de mare ca aceea ce se afla în atentatul patricid ce l-a mărturisit judecătorilor. Nu avea nimic în fizionomia ei care să ameninţe pe cineva cu o răutate aşa de *mare: avea părul castaniu, foarte des, obrazul ei era rotund şi destul de regulat, ochii ei erau albaştri, dulci şi foarte frumoşi, pielea foarte albă, nasul destul de bine croit, nici o trăsătură neplăcută, dar nimic, oricum ar fi luat-o cineva, care să fi făcut obrazul ei* să *treacă drept prea seducător: avea câteva riduri ce o arătau mai în vârstă decât era cu adevărat. Nii ştiu ce mă făcu să o întreb de câţi ani era, în întâia mea convorbire cu dânsa: "Domnule, dacă voi trăi până în ziua Madeleinei, voi fi de patruzeci şi şase de ani. Mă născui în ziua aceea şi am acest nume. Fui numită la botez Marie-Madeleine. Dar, oricât de aproape suntem de* acea *zi, nu voi trăi până atunci, voi muri astăzi sau cel târziu mâine şi e o graţie de mă va* amâna *cineva cu o zi, şi cu toate acestea, aştept această graţie prin cuvântul dumitale" zise ea. Văzând-o cineva, i-ar fi dat patruzeci de ani. Oricât de dulce i se arăta obrazul, fireşte, când îi trecea vreo durere prin suflet, o mărturisea* printr-o strâmbătură care *putea*

mai întâi să sperie pe cineva şi din când în când, zăream convulsiunile ei care îi arătau supărarea, dispreţul şi necazul. Uitam să zic că talia ei era foarte mică şi foarte măruntă.

Iată o oarecare descriere a trupului şi a spiritului ei, pe care le recunoscui în puţin timp, ocupându-mă mai înainte de a o observa, ca să mă conduc apoi după ceea ce aveam să însemnez."

În mijlocul acestei prime schiţe a vieţii sale pe care i-o descria confesorului ei, marchiza îşi aduse aminte că nu se făcuse încă rugăciunea şi îl înştiinţa însăşi că era timp s-o facă. arătându-i singură capela Conciergeriei şi rugându-l s-o facă pentru dânsa şi în onoarea Fecioarei, a cărei mijlocire să o capete pe lângă Dumnezeu, căci o făcuse totdeauna patroană a ei şi, în mijlocul crimelor şi relelor ei purtări, nu încetase niciodată de-a avea pentru dânsa un devotament cu totul deosebit, şi. fiindcă nu putea să-l însoţească pe preot, îi promise cel puţin să-l asiste cu spiritul ei.

Era ora zece şi jumătate, dimineaţa, când o părăsi preotul şi de patru ore de când vorbeau împreună, o condusese, cu ajutorul pietăţii sale tinere şi al moralei sale dulci, la nişte mărturisiri pe care nu le-au putut scoate de la dânsa ameninţările judecătorilor şi teama torturii: astfel, el îşi făcu rugăciunea cu destulă seninătate şi devotament, rugind pe Dumnezeu a ajuta cu aceeaşi putere pe confesor şi pe pacient.

După ce îşi făcu rugăciunea, intră la grosar şi luând puţin vin, află de la un librar al palatului, anume Seney, care se întâmpla să fie acolo, că doamna de Brinvilliers fusese judecată şi urma să i se taie mâna. Această asprime a concluziilor, care însă fu micşorată în hotărâre, îi insuflă un interes şi mai mare pentru sentinţa sa şi se urcă îndată lângă dânsa.

Îndată ce ea văzu că se deschise uşa, înainta cu linişte către dânsul şi îl întrebă dacă s-a rugat

bine pentru ea, şi după ce o încredinţa preotul despre aceasta:

— Părintele meu, îi zise ea, nu voi avea oare mângâierea de a primi sfânta cuminecătură[17] înainte de a muri?

— Doamnă, răspunse doctorul, dacă eşti condamnată la moarte, vei muri desigur şi fără aceasta şi te-aş înşela când te-aş face să speri graţierea. Am văzut în istorie murind un om şi acesta a fost al Sfântului-Paul, fără a putea căpăta această favoare, cu toate rugăminţile ce făcu ca să i se acorde. El fu executat la Greve, în faţa turnurilor catedralei Notre-Dame. Îşi făcu rugăciunea cum poţi s-o faci şi dumneata pe a dumitale, dacă te aşteaptă aceeaşi soartă. Dar iată tot, şi Dumnezeu, permite prin bunătatea sa, ca aceasta să fie de ajuns.

— Dar, zise marchiza, mi se pare, părintele meu, că domnii de Saint-Mars şi de Thou se împărtăşiseră înainte de a muri.

— Nu cred, răspunse doctorul, căci aceasta nu se află nici în "Memoriile lui Montresor" şi nici în alte cărţi care vorbesc de execuţia lor.

— Dar domnul de Montmorency? întrebă ea.

— Dar domnul de Marillac? răspunse doctorul.

Într-adevăr, dacă această favoare a fost acordată celui dinţii, a fost refuzată celui de-al doilea şi marchiza se înspăimântă şi mai mult de acest exemplu, căci domnul de Marillac era
din familia sa şi ea ţinea această alianţă la mare onoare. Fără îndoială ea nu ştia că domnul de Rohan s-a împărtăşit în rugăciunea *de* noapte pe care o făcuse pentru mântuirea sufletului său. părintele Bourdalous: căci no vorbi despre aceasta şi se mulţumi a scoate un suspin după răspunsul doctorului.

— Despre acestea, urmă doctorul, când vei mai raporta, doamnă, vreun exemplu extraordinar, te rog să nu pui temei pe dânsul, acestea sunt doar

nişte experienţe, ele nu sunt legi. Nu se cuvine să aştepţi vreun privilegiu, lucrurile vor urma în privinţa dumitale, cursul lor ordinar şi se va întâmpla cu dumneata ca şi cu ceilalţi condamnaţi. Ce-ar fi fost dacă ai fi fost născută şi moartă în timpul lui Carol VI? Până la domnia acestui principe, culpabilii mureau fără confesiune şi numai prin ordinul acestui rege încetă această asprime. Pe lângă. acestea, doamnă, confesiunea nu e neapărat trebuincioasă pentru mântuire şi apoi se confesionează cineva şi prin minte citind cuvântul, care e ca şi trupul unindu-se cu Biserica, care e substanţa mistică a Christului. şi suferind pentru el şi cu el, această din urmă împărtăşire a supliciului care e partea dumitale, doamnă şi cea mai perfectă dintre toate. De-ţi vei urî crima din toată inima, de-l vei iubi pe Dumnezeu din tot sufletul, de vei avea credinţă şi caritate, moartea dumitale va fi un martir şi ca un al doilea botez.

— Vai, Dumnezeul meu, zise marchiza, după ceea ce-mi zici, domnule şi fiindcă trebuia ca mâna călăului să mă scape, ce ar fi fost de mine dacă aş fi murit la Liege şi unde aş fi fost în momentul acesta? Şi când n-aş fi fost prinsă chiar şi aş mai fi trăit încă douăzeci de ani afară din Franţa, ce moarte aş fi avut, fiindcă numai prin eşafod aş fi fost sfinţită? Acum văd toate crimele mele, domnule şi privesc ca cea mai mare şi cea mai de pe urină din toate, neruşinarea mea în faţa judecătorilor. Dar nimic nu e pierdut încă, mulţumesc lui Dumnezeu şi fiindcă am să mai sufăr cel din urmă interogatoriu, vreau să fac o deplină mărturisire a întregii mele vieţi. Cât pentru dumneata, domnule, urmă ea. cer iertare pentru mine mai mult de la întâiul prezident, el mi-a zis ieri, pe când eram pe scăunel, lucruri foarte atingătoare şi de care m-am simţit cu totul întinerită, dar n-am vrut s-o mărturisesc căci. credeam că. lipsind mărturia mea, nu s-ar afla în contra mea probe destul de tari ca să mă

condamne. A ieşit altfel şi a trebuit să-i scandalizez pe judecătorii mei prin cutezanţa ce am avut în această întâlnire. Dar îmi recunosc greşeala şi o voi îndrepta. Alătură pe lângă această, domnule, că în loc de a fi supărată pe întâiul prezident pentru judecata ce o face în contra mea, că în loc de a mă plânge de întâiul grefier care a solicitat-o, le mulţumesc, la amândoi cu multă umilinţă, fiindcă în această stă mântuirea mea.

Doctorul era să răspundă. spre a o încuraja în această cale, când uşa se deschise, i se aducea de mâncare pentru prânz, căci era unu şi jumătate. Marchiza se întrerupse şi se îngriji pentru aceste pregătiri cu atâta libertate de spirit parcă ar fi făcut onorurile în casa ei de campanie. Puse la masă pe cei doi oameni şi pe femeia ce o însoţea şi întorcându-se către doctor:

— Domnule, îi zise ea, nu te supăra, căci aceşti bravi oameni au obiceiul să mănânce cu mine spre a-mi ţine de urât şi vom urma şi astăzi tot aşa. dacă o vei afla de cuviinţă. Aceasta este. le zise ea, cea din urmă masă pe care o voi lua cu voi. Pe urmă, întorcându-se către femeie: Biata mea doamnă de Rousse, adăugă ea, de mult îţi dau această supărare, dar încă puţină răbdare şi vei scăpa îndată de mine. Mâine vei putea să te duci la Dravet, vei avea destul timp pentru aceasta, căci pe la orele şapte-opt, nu vei mai avea de-a face cu mine căci voi fi în mâinile Domnului şi nu ţi se va mai ierta a te apropia de mine. Din momentul acela, vei putea prin urmare să pleci. căci nu cred să ai inimă de a mă vedea când mă vor executa,

Zicea toate acestea cu minţile foarte liniştite şi fără nici o mândrie, pe urmă, fiindcă aceşti oameni se întorceau din când în când ca să-şi ascundă lacrimile, ea făcea un semn de îndurare. Atunci, văzând că prânzul stătea pe masă şi că nimeni nu mânca, invită pe doctor să-şi ia supa, cerându-i iertare pentru varza ce o amestecase grosarul în ea, ceea ce făcea o supă comună şi care

nu merita a-i fi dată. Cât pentru dânsa, luă un bulion şi mânca două ouă, scuzându-se pe lângă comesenii ei că nu îi servea, dai* arătând că nu i se lăsa nici cuţit nici furculiţă.

Pe la mijlocul mesei, rugă pe doctor să binevoiască a-i da voie să bea în sănătatea sa. Doctorul răspunse la această. cerere bând şi el în sănătatea ei şi ea se arătă foarte voioasă pentru acest consimţământ.

— Mâine e post, zise ea lăsând paharul pe masă şi cu toate că mâine va fi pentru mine o zi foarte grea, fiindcă am să sufăr interogatoriul şi moartea, nu pretind să calc ce comandă biserica, mâncând dulce.

— Doamnă, răspunse doctorul, dacă ai avea trebuinţă numai de un bulion ca să te susţină, nu s-ar cădea să te mustre conştiinţa, căci nu îl vei lua din delicateţe, ci din trebuinţă şi legea Bisericii nu îndatorează într-o asemenea împrejurare.

—— Domnule, răspunse marchiza, n-aş avea nici o greutate pentru aceasta dacă aş avea trebuinţă şi dacă îmi dai voie, dar cred că va fi de prisos, căci, luând un bulion astă seară la ora cinei şi altul mai tare decât după obicei, puţin înainte de miezul nopţii, îmi va fi de ajuns ca să petrec ziua de mâine, cu două ouă proaspete pe care le voi lua după interogatoriu:

"Este adevărat, zice preotul în relatarea din care ne împrumutăm toate amănuntele acestea, *că eram înspăimântat de acest, sânge rece. şi că mă* înfioram în *sinea mea când o vedeam zicând cu atâta linişte grosarului să facă bulionul în seara aceea mai tare decât altădată şi să-i păstreze două porţii pregătite înainte de miezul nopţii. După masă,* urmează tot domnul Pirot, *i se dădu hârtia şi cerneala pe care. Le ceruse şi îmi zise că înainte de a lua pană ca să scriu ceea ce avea să-mi dicteze, avea să facă o scrisoare."*

Această scrisoare, care, zicea ea, o încurca şi după care avea să fie mai liberă, era pentru

bărbatul ei. În momentele acelea arătă o aşa de mare tinereţe pentru dânsul, încât doctorul, după câte se petrecuseră, se miră foarte mult şi vrând s-o încerce, îi zise că această tinereţe pe care o arăta ea nu era reciprocă, fiindcă bărbatul ei o părăsise în sine pe cât ţinu tot procesul ei, dar atunci marchiza îl întrerupse:

— Părintele meu, îi zise ea, nu se cuvine să judece cineva lucrurile aşa de repede şi după aparenţe, domnul de Brinvilliers a îmbrăţişat întotdeauna interesele mele şi n-a făcut numai ce n-a putut face, niciodată n-a încetat corespondenţa noastră în tot timpul pe când m-am aflat afară din regat, şi nu te îndoi că ar fi venit la Paris îndată ce m-ar fi ştiut în închisoare, dacă interesele lui l-ar ierta să vină în siguranţă, dar trebuie să ştim că e înecat în datorii şi că nu putea veni aici fără ca creditorii lui să nu-l aresteze. Nu crede deci că e nesimţitor pentru mine.

După aceste vorbe, începu a scrie scrisoarea sa şi, când o termină, o înfăţişă doctorului, zicându-i:

— Eşti stăpânul, domnule, al tuturor sentimentelor mele până în momentul morţii mele, citeşte această scrisoare şi de vei afla vreun lucru de schimbat, spune-mi.

Iată scrisoarea aşa precum era:

"În starea în care mă aflu de a-mi da sufletul lui Dumnezeu, am vrut să te asigur despre amiciţia mea, care va fi pentru dumneata până la cea din urmă clipă a vieţii mele. Îţi cer iertare pentru tot ce-am făcut, în contra datoriei mele către dumneata, mor de o moarte ruşinoasă în care m-au împins inamicii mei. Îi iert din toată inima şi te rog să îi ierţi şi dumneata. Sper că mă vei ierta şi pe mine pentru ruşinea ce va putea să cadă asupra ta, dar cugetă că ne aflăm aici pentru puţin timp şi că peste puţin vei fi dator poate a te duce să-i dai lui Dumnezeu o socoteală dreaptă de toate faptele

dumitale până la vorbele cele mai deşarte, cum, sunt eu acum în stare să fac. Îngrijeşte-te de interesele temporare şi de copiii noştri şi dă-le însuţi exemplul: consultă-te despre această cu doamna Marillac şi cu doamna Couste. Pune să facă pentru tine oricât de multe rugăciuni vei putea şi fii încredinţat că mor cu totul a ta."

D'Atibray.

Doctorul citi această scrisoare cu luare aminte, pe urmă observă marchizei că una din fratele cuprinse în dânsa era necuviincioasă: aceasta era cea care se referea la inamicii ei.

— Doamnă, îi zise el, n-ai alţi inamici decât crimele dumitale iar aceia pe care îi numeşti inamici sunt aceia care iubesc memoria tatălui şi a fraţilor dumitale, pe care s-ar cuveni să-i iubeşti mai mult decât ei.

— Dar, domnule, răspunse marchiza, aceia care m-au împins la moarte nu-mi sunt inamici? Şi nu e un sentiment creştinesc ca să îi ierte cineva pentru aceasta?

— Doamnă, răspunse doctorul, ei nu sunt inamicii dumitale, dumneata eşti inamica omenirii şi nimeni nu e al dumitale, căci nu-şi poate aduce cineva aminte de crimele dumitale fără spaimă.

— Astfel şi eu, părintele meu, zise ea, n-am nici un resentiment în contra lor şi aş vrea să văd în paradis persoanele care au contribuit mai mult ca să fiu prinsă şi adusă unde mă aflu.

— Doamnă, îi zise doctorul, cum înţelegi această? Vorbeşti uneori la fel ca cineva care doreşte moartea oamenilor. Explică-te deci, te rog.

— Dumnezeu să mă ferească, părintele meu, s-o înţeleg în felul acesta! răspunse marchiză. Din contră, Dumnezeu să le dea în lumea asta prosperitate îndelungată şi în cealaltă o glorie şi o fericire fără margini. Dictează-mi dar o scrisoare, domnule şi o voi scrie cum îţi va place.

După ce fu scrisă această nouă scrisoare, marchiza nu vru să mai cugete la altceva decât la confesiunea sa şi rugă pe doctor să ia şi el pânã.

— Am făcut, zise ea, atâtea păcate şi crime, încât dacă aş face o simplă confesiune verbală, n-aş fi niciodată sigură despre scumpătatea sa.

Atunci se puseră amândoi în genunchi ca să ceară graţia Sfântului Spirit şi după ce au zis un *Veni Creator şi* un *Salve Regina*, doctorul se sculă şi şezu înaintea unei mese, pe când marchiza, îngenuncheată, zicea un Confiteor şi îşi începea confesiunea.

La ora nouă seara, părintele Chavigny care îl adusese de dimineaţă pe doctorul Pirot, intră, marchiza păru contrariată de vizita lui, dar cu toate acestea îl primi cu o faţă bună.

— Părintele meu, îi zise ea, nu credeam să te văd aşa târziu, dar, te, rog, mai lasă-mă câteva minute încă, împreună cu domnul.

Părintele ieşi.

— Ce a venit să facă? întrebă atunci marchiza întorcându-se către doctor.

— E bine să nu stai singură, răspunse doctorul.

— Vrei să mă părăseşti deci? strigă marchiza cu un sentiment care semăna a spaimă.

— Doamnă, voi face tot ce-ţi va place, răspunse doctorul, dar mi-ai face un serviciu dacă m-ai lăsa să mă retrag pentru câteva ore, în care timp părintele Chavigny ar putea să stea cu dumneata.

— Ah! Domnule, strigă ea frângându-şi mumie, mi-ai promis că nu mă vei părăsi înaintea morţii şi iată că te duci! Cugetă că te-am văzut azi dimineaţă pentru întâia oară, dar, de azi dimineaţă, ai luat mai mult loc în viaţa mea decât oricare altul dintre amicii mei.

— Doamnă, răspunse bunul doctor, nu vreau altceva afară numai de ceea ce vrei dumneata. Dacă îţi cer puţin repaus, asta o fac ca să-mi

reîncep mâine oficiul cu mai multă putere şi să-ţi fac un serviciu mai mare ce nu ţi l-aş putea face fără asta. Dacă nu voi răsufla, tot ce voi putea face sau zice va lâncezi. Te întemeiezi pe execuţia de mâine, nu ştiu dacă te întemeiezi drept, dar, chiar după vorba dumitale, mâine trebuie să fie ziua dumitale cea mare, ziua hotărâtoare şi în care şi dumneata. şi eu, vom avea trebuinţă de toate puterile noastre. Sunt treisprezece sau patrusprezece ore de când suntem împreună şi lucrăm pentru mântuirea dumitale, n-am un temperament tare şi mi-e teamă, doamnă, dacă nu-mi vei da puţin timp, că mâine o să-mi lipsească puterea de a te asista până la capăt.

— Domnule, zise marchiza, ceea ce-mi zici îmi închide gura. Ziua de mâine este pentru mine o zi mult mai importantă decât aceasta şi eu greşeam, trebuie să te odihneşti noaptea asta. Să terminăm numai acest paragraf şi să-l citim pe acela pe care l-am scris înainte.

După ce se făcu aceasta, doctorul vru să se retragă, dar fiindcă se aducea cina, marchiza nu-l iertă să iasă fără să servească ceva, şi pe când mânca o bucată, ea zise grosarului să caute o trăsură şi să o pună în socoteala ei. Cât pentru ea, mânca două ouă şi bulionul. Un minut după aceea, grosarul intră şi zise că trăsura era gata, marchiza luă atunci ziua bună de la doctor, făcându-l să-i promită că se va ruga pentru ea şi că va veni la ora şase dimineaţa la Conciergeria. Doctorul îşi dădu cuvântul.

A doua zi de dimineaţă, reintrând în turn, îl află pe părintele Chavigny, care îi luase locul lângă marchiză, îngenuncheat cu dânsa şi făcând o rugăciune. Preotul plângea, dar marchiza stătea mereu neclintită şi îl primi cu o faţă asemănătoare cu aceea cu care îl părăsise, îndată ce părintele Chavigny îl văzu pe doctor venind, se retrase. Marchiza se recomandă rugăciunilor lui şi îl rugă a

mai veni, dar părintele nu promise. Atunci marchiza ducându-se spre doctor:

— Domnule, îi zise, eşti punctual şi n-am să mă plâng că ţi-ai uitat cuvântul, dar, Dumnezeul meu, cât de mult timp e de când te doream şi cât de mult întârzie să bată orele şase astăzi!

— Iată-mă, doamnă, răspunse doctorul, dar mai înainte de toate, cum ai petrecut astă-noapte?

— Am scris trei scrisori, răspunse marchiza, care, oricât de scurte fură, îmi luară mult timp: una la sora mea, alta la doamna Marillac, a treia la doamna Couste. Aş fi vrut să ţi le dau să le citeşti, domnule, dar părintele Chavigny mi-a promis că se va însărcina cu aceasta, şi fiindcă i s-au părut bune, n-am cutezat să-i împărtăşesc intenţia mea: După ce am scris aceste scrisori, urmă marchiza, am stat puţin de vorbă, m-am rugat puţin la Dumnezeu, pe urmă, fiindcă părintele mi-a luat breviarul[18] ca să citească şi eu carneţelul meu cu acelaşi scop, m-am simţit ostenită şi l-am întrebat dacă puteam să mă trântesc pe pat, după răspunsul său, am dormit două ore bune, fără vise şi fără griji, pe urmă, la deşteptarea mea, am făcut împreună câteva rugăciuni care se terminau pe când intrai tu.

— Ei bine! Doamnă, zise doctorul, dacă vrei, le vom reîncepe, pune-te în genunchi şi să zicem *Veni Sancte Spirifus.*

Marchiza se supuse îndată şi spuse rugăciunea cu multă pietate, pe urmă, după ce termină şi fiindcă domnul Pirot se pregătea a relua până ca să scrie urmarea confesiunii sale:

— Domnule, îi zise ea, dă-mi voie să-ţi pun mai înainte o întrebare care mă neliniştеşte. Ieri mi-ai dat speranţe mari în îndurarea lui Dumnezeu, cu toate acestea nu-mi trece prin minte că voi putea fi scăpată fără ca să rămân un timp destul de îndelungat în purgatoriu, crima mea e prea mare ca să capăt iertare cu vreo altă condiţie afară de aceasta şi când aş avea chiar o iubire de Dumnezeu

cu mult mai mare decât aceea pe care aş putea să o am, n-aş pretinde să fiu primită în cer fără a trece prin focul care vă curăţa petele mele şi fără a suferi pedepsele ce se cuvin păcatelor mele. Dar am auzit zicând, domnule, că flacăra din locul acesta, unde sufletele ard numai câtva timp, seamănă întru totul cu cea din iad, unde păcătoşii trebuie să ardă pentru eternitate, spune-mi prin urmare, te rog, în ce fel un suflet care se află în purgatoriu în momentul despărţirii sale de trup se poate asigura că nu e în iad şi cum recunoaşte să focul care îl arde fără a-l consuma va înceta într-o zi, fiindcă măcinarea ce o suferă, e aceeaşi ca a damnaţilor[19], şi fiindcă flăcările care îl mistuie sunt de aceeaşi calitate cu ale iadului. Aş vrea să ştiu aceasta, domnule,.ca să nu rămân, la îndoială în acel moment înspăimântător şi să ştiu de la început dacă se cuvine să sper sau să disper.

— Doamne, răspunse doctorul, ai dreptate. Dumnezeu e prea drept ca să mai alăture şi pedeapsa îndoielii pe lângă aceea ce o dă în clipa când sufletul se desparte de trup se face o judecată între Dumnezeu şi el, aude sentinţa care îl condamnă sau cuvântul care îl eliberează, ştie dacă e în graţia, sau în păcatul de moarte, vede dacă Dumnezeu are să-l arunce în iad pentru totdeauna, sau dacă îl trimite la purgatoriu pentru câtva timp. Această hotărâre, doamnă, o vei auzi chiar în clipa când fierul călăului te va atinge, afară numai dacă, fiind curăţată în această viaţă prin focul caritătii, nu te vei duce, fără a trece prin purgatoriu, să primeşti chiar îndată răsplata martiriului dumitale printre prea fericiţii care stau împrejurul tronului dumnezeiesc.

— Domnule, urmă marchiza, am o credinţă aşa de mare în vorbele dumitale, încât mi se pare că înţeleg tot ce-mi zici şi mă simt mulţumită.

Doctorul şi marchiza se puseră atunci la confesiunea lor întreruptă în ajun. Marchiza îşi aduse aminte, peste noapte, de câteva articole pe

care le adăugă pe lângă celelalte: apoi urmară astfel, de câte ori păcatele erau mari, ca s-o pună să zică un act de înfrângere a inimii sale.

După o oră şi jumătate, veniră a o înştiinţa ca, să deschidă şi că întâiul grefier o aştepta ca să-i citească hotărârea. Ea ascultă această veste cu multă linişte, stând în genunchi şi întorcându-şi numai capul, pe urmă, fără a i se schimba deloc glasul:

— Numaidecât, zise ea, avem încă o vorbă de scris, domnul şi cu mine şi pe urmă sunt a dumneavoastră.

Urmă într-adevăr cu o mare linişte a dicta doctorului sfârşitul confesiunii sale. Când crezu că ajunse la capăt, îi ceru să zică împreună cu ea o rugăciune mică, ca să-i dea Dumnezeu o căinţă, înaintea judecătorilor pe care îi scandalizase, care să nu mai semene cu neruşinarea ei trecută, pe urmă, după această rugăciune, îşi luă mantela[20], o carte de rugăciuni pe care i-o lăsase părintele Chavigny şi urmă pe grosarul care o conduse până în camera de interogatoriu, unde urma să *i* se citească sentinţa.

începură cu interogatoriul, care ţinu cinci ore şi în care marchiza zise, tot ce promisese să zică, tăgăduind că avea complici şi întărind că nu cunoştea nici compoziţia veninurilor pe care le dădea, nici a antidotului prin care putea să le combată cineva, pe urmă, după ce se făcu interogatoriul şi fiindcă judecătorii văzură că nu puteau să mai scoată nimic de la dânsa, făcură semn întâiului grefier, să-i citească sentinţa, pe care o ascultă în picioare, această hotărâre era precum urmează:

"Văzând curtea, camerele cele mari şi turnelele[21] adunate, etc, în urma trimiterii cerute de zisa d'Aubray de Brinvilliers, a concluziilor procurorului general al regelui, după ce a fost întrebată zisa d'Aubray asupra cazurilor rezultate

din proces, s-a fost zis şi curtea a declarat şi declară pe zisa d'Aubray de Brinvilliers destul de convinsă că a înveninat pe domnul. Dreux d'Aubray, tatăl său şi pe zişii domni d'Aubray, fraţii ei, unul locotenent civil, celălalt consilier la parlament şi că a atentat la viaţa Theresei d'Aubray, sora sa, şi, spre îndreptare, a condamnat şi condamnă pe zisa d'Aubray de Brinvilliers a face amendă onorabilă înaintea porţii principale a bisericii catedrale din Paris, unde va fi dusă într-o căruţă, cu picioarele goale, cu funia de gât, ţinând în mină o torţă aprinsă de greutatea a două livre şi acolo, fiind în genunchi, să zică şi să declare că din răutate, din răzbunare şi ca să le ia bunurile a înveninat pe tatăl său, a pus de a înveninat pe fraţii ei şi a atentat la viaţa surorii sale, de care fapte se căieşte, cere iertare lui Dumnezeu, regelui şi dreptăţii şi făcându-se aceasta, să fie dusă cu zisa căruţă în piaţa Greve din acest oraş, spre a i se tăia capul pe un eşafod care va fi înălţat pentru aceasta în zisa piaţă, trupul ei ars şi cenuşa aruncată în vânt, aplicându-se mai înainte tortura ordinară şi extraordinară că să-i descopere pe complicii ei, o declară căzută din moştenirile zisului ei tată şi a zişilor ei fraţi şi soră, din ziua ziselor crime de ea făcute şi toate bunurile închise şi confiscate, date cui se vor cuveni, asupra acelora şi altora care sunt nesupuse confiscării, luându-se mai întii suma de patru mii livre amendă către rege, patru sute livre ca să se întrebuinţeze spre a se face rugăciuni lui Dumnezeu pentru odihna sufletelor zişilor răposaţi fraţi, tată şi soră, în capela Conciergeriei palatului, zece mii livre spre despăgubirea zisei, doamne Mangot şi toate cheltuielile, chiar cele făcute *în contra zisului Amelin, zis Lachaussee.*

Făcută în parlament, la 16 iulie, 1676."

Marchiza ascultă această hotărâre fără înfiorare şi fără slăbiciune, cu toate acestea, după

ce o auzi:

— Domnule, zise ea întâiului grefier, ai bunătate a mai citi o dată, căruţa, la care nu mă aşteptam, m-a pus aşa de mult în mirare, încât n-am luat aminte la restul.

Întâiul grefier reciti hotărârea, pe urmă, fiindcă din momentul acela era a executorului, acesta se apropie de ea, marchiza îl recunoscu văzând în mâinile sale o funie, atunci îi întinse îndată mâinile, privindu-l cu răceală, de la cap până la picioare, fără a scoate vreo vorbă. Atunci judecătorii se retraseră unii după alţii şi retrăgându-se demascară diferitele pregătiri pentru tortură. Marchiza îşi aruncă ochii cu tărie asupra acelor căluşe şi toarte înspăi-mântătoare care întinseseră atâtea membre şi făcuseră să iasă atâtea strigăte şi văzând cele trei cofe de apă pregătite pentru dânsa, se întoarse către grefier, nevrând să vorbească călăului şi zicându-i cu un surâs:

— Fără îndoială, domnule, aţi strâns atâta apă ca să mă înecaţi? Căci, ca o femeie de talia mea. nu cred să pretindeţi a mă face să înghit toată apa aceasta.

Călăul, fără a-i răspunde, începu să-i scoată mantela şi toate celelalte haine una după alta până când o lăsă goală de tot, pe urmă o conduse lângă un zid. o puse să stea pe căluşul pentru tortura ordinară, care era înalt de două. picioare.

Acolo o întrebară din nou pe marchiză despre numele complicilor ei. despre compoziţia veninului şi despre antidotul care putea să-l combată, dar ea răspunse precum făcuse cu doctorul Pirot. adăugind numai:

— Dacă nu credeţi cuvintele mele, trupul meu e în mâinile voastre şi puteţi a-l tortura.

Asupra acestui răspuns, grefierul făcu semn călăului să-şi împlinească oficiul.

Acesta începu să lege picioarele marchizei de două toarte puse înaintea ei, unul după. altul, ţintindu-le de o scândură, pe urmă, răsturnându-i

trupul pe spate, îi legă mâinile de toartele zidului, care erau departe una de alta la trei picioare. Astfel, capul era la aceeaşi înălţime cu picioarele, pe când trupul, susţinut de scaun, descria o curbă, parcă ar fi fost culcată cu faţa în sus pe o roată. Spre a-i întinde membrele şi mai tare, călăul trase două învârtituri la manivelă, care făcu picioarele, depărtate cam la vreo palmă de toarte, a se apropia cu şase ţoli[22].

Aici vom părăsi iar istoria noastră ca să, reproducem procesul verbal:

"Deasupra căluşului şi pe când cu întinderea, a zis de mai multe ori:

— O, Dumnezeul meu! Mă omoară şi cu toate astea am spus adevărul...

I s-a turnat apă pe gât, s-a întors şi pe-o parte şi pe alta şi a zis aceste vorbe:

— Mă omorâţi.

Somată atunci ca să-i numească pe complici, a zis că nu ştia pe altul decât numai pe un om care, cu zece ani în urmă, îi ceruse venin spre a se desface de nevasta sa, dar că acest om murise.

I s-a turnat apă pe gât, s-a mai întors şi pe-o parte şi pe alta, dar tot n-a vrut să vorbească.

Somată ca să spună de ce, dacă nu avea complici, scrisese de la Conciergerie lui Penautier, spre a-l sili să facă pentru ea tot ce ar putea şi spre a-i aduce aminte că interesele ei în privinţa aceasta erau totuna cu ale lui:

A zis că nu ştiuse niciodată că Penautier ar fi avut vreo înţelegere cu Sainte-Croix pentru veninurile sale. şi că dacă ar zice din contră, ar minţi, conştiinţei sale, dar că biletul ce se aflase în caseta lui Sainte-Croix şi care îl privea pe Penautier şi îngrădirea cea mare a acestuia cu Sainte-Croix o făcuse să creadă că amiciţia ce se află între ei, putea să fi mers până la împărtăşirea veninurilor, că, având această îndoială, încercase a-i scrie ca şi cum ar fi fost sigură ca aşa era,

fiindcă ea credea că acest pas nu putea s-o vatăme cu nimic, căci, sau ca Penautier era complicele lui Sainte-Croix, sau că nu era: dacă era, ar fi crezut că era în rama marchizei să-l dea de gol şi atunci ar fi făcut totul ca s-o scape din mâinile dreptăţii, dacă nu era, scrisoarea ei avea să fie o scrisoare pierdută şi nimic mai mult.

I s-a turnat din nou apă pe gât, s-a întors şi s-a sucit cu putere, dar a zis că n-avea altceva de spus despre aceasta, fără numai ceea ce mai spusese, căci dacă zicea mai multe şi-ar fi încărcat conştiinţa."

Tortură ordinară se împlinise, marchiza înghiţise pe jumătate din apa care i se părea destulă ca să o înece, călăul se opri, ca să înceapă tortura extraordinară, Prin urmare, în locui căluşului de două picioare şi jumătate pe care era culcată, îi puse sub mijloc un căluş de trei picioare şi jumătate, care îi încovoie trupul şi mai mult, şi fiindcă acest lucru se făcu fără ca să se lase o lungime mai mare funiei, trupul fu nevoit a se destinde din nou şi legăturile, restrângându-se împrejurul pumnilor şi gleznelor de la picioare, pătrunseră în carne aşa de tare încât începu să curgă sânge, îndată reîncepu interogatoriul, care fusese întrerupt după cererile grefierului şi răspunsurile marchizei. Cât despre strigătele ei, parcă nici că auzea cineva:

Deasupra căluşului cel mare şi *pe când cu tortura, a zis de mai multe ori:*

— O, Dumnezeul meu! Mă dezmembraţi! Doamne, iartă-mă! Doamne, ai îndurare de mine!

Întrebată dacă mai avea ceva de declarat asupra complicilor ei:

A zis că puteau s-o omoare, dar că n-ar spune o minciună care să-i piardă sufletul.

După ce i s-a turnat apă pe gât, s-a întors puţin într-o parte şi în alta, dar n-a vrut să vorbească.

Somată să dezvăluie compoziţia veninurilor sale şi antidotul împotriva acestora:

A zis că nu ştia substanţele din care erau făcute, că tot ce-şi aduce aminte era că în această compoziţie intrau şi broaştele râioase, că Sainte-Croix nu i-a dezvăluit niciodată acest secret, că ea credea, pe Ungă acestea, că nu le făcea el singur, dar că era pregătit de Glazer, credea că îşi aduce aminte că unele din ele erau numai arsenic rarefiat, cât despre contra-ve-nin, nu cunoştea altceva afară de lapte şi că Sainte-Croix îi spusese că dacă bea cineva dimineaţa un pahar de lapte la cele dintâi simptome ale veninului, nu mai avea nimic de temut.

Somată să spună dacă mai avea ceva de adăugat:

A zis că a mărturisit tot ce ştia, că puteau s-o omoare acum, dar că n-ar avea ce să mai scoată de la dânsa.

După care i (s-a *turnat apă pe gât, s-a clătinat puţin şi. a zis că era moartă, dar n-a mai vrut să vorbească.*

I s-a turnat din nou apă pe gât, nu s-a întors nici într-o parte nici într-alta, ci a zis cu un geamăt mare:

— O, Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Sunt moartă!

Dar altfel n-a vrut să mai vorbească.

După care, fără a i se mai face alt rău, a fost dezlegată, dată jos şi adusă înaintea focului după felul obişnuit."

Lângă acest foc şi dinaintea căminului grosarului, o re-află doctorul care, simţindu-se fără putere pentru o asemenea vedere, îi ceruse voie de a o părăsi ca să facă o rugăciune pentru dânsa, spre a-i dă Dumnezeu răbdare şi curaj.

Se vede că bunul preot nu se rugase în zadar.

— Ah! Domnule, îi zise marchiza îndată ce îl văzu, de mult doream să te văd, ca să mă mângâi

cu dumneata. Iată o tortură care a fost prea lungă şi prea dureroasă, dar pentru cea din urmă oară am de-a face cu oamenii şi acum am să mă ocup numai de Dumnezeu. Vezi mâinile mele, domnule? Vezi picioarele mele? Nu sunt sfâşiate şi însângerate şi călăii mei nu m-au rănit tot în aceleaşi locuri ca pe Christ?

— Aşadar, doamnă, răspunse preotul, aceste suferinţe sunt o fericire în momentul acesta, fiecare tortură e o treaptă care te apropie de cer. Prin urmare, cum zici, trebuie să te ocupi numai de Dumnezeu, trebuie să-ţi întorci către dânsul toate cugetările şi toate speranţele, trebuie să-i ceri să-ţi dea un loc în cer între aleşii lui, şi fiindcă nici un lucru necurat nu poate pătrunde acolo, haideţi să ne rugăm, doamnă, pentru a te curăţi de toate întipăririle ce-ar putea să-ţi închidă această cale.

Marchiza se sculă îndată, ajutată de doctor căci abia se putea ţine pe picioare şi înainta, şovăind între el şi călău, căci acesta din urmă, care pusese mâna pe ea îndată după citirea hotărârii, nu trebuia s-o părăsească înaintea executării. Intrară toţi trei în capelă şi pătrunzând până în mijlocul corului, doctorul şi marchiza se puseră în genunchi ca să se închine la Sfântul Sacrament, în momentul acesta, se văzură în tinda bisericii câteva persoane atrase de curiozitate şi fiindcă nu putea cineva să le gonească, călăul închise grila corului şi făcu pe marchiză să treacă după altar ca să nu fie supărată de aceste persoane. Acolo şezu pe un scaun şi doctorul se puse pe o bancă de partea cealaltă, în faţa ei. Abia atunci putu să vadă schimbarea ce se petrecuse într-însa, căci era, luminată prin fereastra capelei. Obrazul ei care fusese întotdeauna foarte palid era aprins, ochii erau înflăcăraţi şi înfierbântaţi şi tot trupul ei se înfiora de tresăriri neaşteptate. Doctorul vru să-i zică doar câteva vorbe spre a o mângâia, dar ea fără a-l asculta:

— Domnule, îi zise, ştii că hotărârea mea e infamă? Ştii că e foc în hotărârea mea?

Doctorul nu-i răspunse, dar, judecind că avea trebuinţă de ceva, zise călăului să aducă, vin. Un minut după aceasta, grosarul veni cm un pahar în mână, doctorul îl dădu marchizei, care îl puse la gură şi îl dădu imediat înapoi, pe urmă, văzând că era cu gâtul gol, luă batistă ca să se acopere şi ceru de la grosar un ac cu gămălie ca s-o prindă, dar fiindcă acesta întârzia să i-l dea, căutându-l asupra sa, ea crezu că se temea să nu-l înghită ca să se omoare şi clătinând din cap, îi zise cu un surâs trist:

— Ah! Acum, nu mai ai de ce să te temi şi iată domnul care va sta bun pentru mine, că nu-mi voi face nici un rău.

— Doamnă, îi zise grosarul dându-i ceea ce ea ceruse, îţi cer iertare dacă te-am făcut să aştepţi. N-aveam vreo neîncredere în dumneata, îţi jur, şi dacă e cineva care să se ne-încreadă, nu sunt eu.

Atunci îngenunchind înaintea ei, îi ceru mâna să i-o sărute. Ea i-o dete îndată, zicându-i să se roage la Dumnezeu pentru dânsa.

— Oh! Da, strigă el înecat în plânsete şi, din toată inima mea.

Atunci îşi prinse batista aşa cum putu, cu mâinile ei legate şi fiindcă grosarul se retrăsese lăsând-o singură cu doctorul:

— Nu m-ai auzit, domnule? îi zise ea pentru a doua oară. Ţi-am spus că era foc în hotărârea mea. Foc!... înţelegi bine? Şi cu toate că se zice că numai după moartea mea mi se va arunca trupul în foc, totul e o infamie mare pentru memoria mea. Inii cruţă durerea de-a fi arsă de vie şi poate prin aceasta mă scapă de o moarte disperată, dar ruşinea tot se află şi la ruşine îmi este mintea.

— Doamnă, îi zise doctorul, n-are să-ţi pese de nimic pentru mântuirea dumitale, sau că ţi se va arunca trupul în foc spre a fi redus la cenuşă, sau că se va pune în pământ spre a fi mâncat de viermi, dacă ar fi târât şi aruncat în gunoi, sau să fie îmbălsămat cu parfumurile Orientului şi depus

într-un mormânt mândru. În orice fel vei muri, trupul dumitale va învia într-o zi însemnată şi dacă va fi hotărât pentru cer, va ieşi mai glorios din cenuşa sa decât oarecare cadavru regal care doarme în momentul acesta într-un coşciug aurit, înmormântările se fac pentru cei ce rămân în viaţă, doamnă şi nu pentru cei ce mor.

În clipa aceea se auzi un zgomot la uşa corului, doctorul se duse să vadă cine era, un om stăruia să intre şi se lupta cu călăul. Doctorul se apropie şi întrebă cine e: acesta era un şelar de la care doamna de Brinvilliers cumpărase înaintea plecării sale din Franţa o trăsură pentru care îi plătise o parte, mai rămânându-i datoare o mie două sute de livre. EI aducea biletul ce îl făcuse ea şi pe care erau înscrise diferitele sume ce i le dăduse. Atunci marchiza, neştiind ce se petrecea, îi chemă. Doctorul şi călăul veniră la dânsa:

— Oare vin să mă caute? zise ea, sunt rău pregătită în momentul acesta, dar nu-mi pasă, sunt gata.

Doctorul o încredinţa că nu era vorba despre aceasta şi îi spuse ce era.

— Acest om are dreptate, răspunse ea, spune-i, urmă ea îndreptându-se către călău, că voii da ordine pentru aceasta pe cât va sta în mâna mea.

Pe urmă, văzându-l pe călău că se îndepărta:

— Domnule, zise ea doctorului, trebuie să plecăm? Mi-ar face plăcere să-mi mai lase câtva timp încă, pentru că şi dacă sunt gata, cum ziceam adineauri, nu sunt pregătită. Părintele meu, iartă-mă, adăugă ea, dar sunt ameţită de această tortură şi de această hotărâre, focul care se află într-însa, străluceşte mereu în ochii mei ca cel din iad. Dacă m-ar fi lăsat tot timpul acesta cu dumneata, ar fi fost mai bine pentru mântuirea mea.

— Doamnă, răspunse doctorul, să-i mulţumim lui Dumnezeu că avem până la noapte timp spre a te întrema şi a cugeta la ceea ce-ţi rămâne de făcut.

— Oh! Domnule, zise ea cu un surâs, nu crede aceasta, căci nu vor avea atâta răbdare pentru o nefericită condamnată la foc, asta nu e în mâna noastră. Când va fi totul gata, vor veni a ne înştiinţa că e timpul şi va trebui să mergem.

Doamnă, zise doctorul, pot să-ţi răspund că ţi se va lăsa timpul trebuincios.

— Nu, nu, zise ea cu un glas tăiat şi tremurător, nu, nu, nu vreau să-i fac să m-aş-tepte. Când va veni căruţa la poartă, îndată ce-mi va spune cineva, voi coborî.

— Doamnă, zise doctorul, nu te-aş fi întârziat dacă te-aş fi văzut gata a te înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, căci, în starea dumitale, e o faptă de pietate ca să nu ceri timp şi să pleci când va veni ora. Dar noi toţi nu suntem aşa de bine pregătiţi ca şi Christos, care îşi lasă rugăciunea şi îi deşteaptă pe apostolii lui, ca să iasă din grădină şi să se ducă înaintea inamicilor lui. Dar dumneata, în momentul acesta, eşti slabă şi chiar de-ar veni să te caute, nu te-aş lăsa să pleci.

— Fii liniştită, doamnă, momentul n-a sosit încă, zise plecându-şi capul pe lângă altar, călăul, care auzise convorbirea şi care judecind că mărturia lui era suficientă, voia, pe cât îi stă în putinţă, să-i facă puţin curaj marchizei:

— Nimic nu ne grăbeşte şi putem să ne ducem încă înainte de ora două sau trei.

Această încredinţare o linişti puţin pe doamna de Brinvilliers şi ea mulţumi călăului. Pe urmă, întorcându-se către doctor:

— Domnule, îi zise ea, iată nişte mătănii ce n-aş vrea să cadă în mâinile acestui om. Nu pentru că nu le-ar putea întrebuinţa bine, căci, cu toată meseria lor, cred că oamenii aceştia sunt tot creştini că şi noi, dar tot mai bine aş vrea să le las altuia.

— Doamnă, zise doctorul, vezi cui doreşti să le dau şi le voi da după cum îmi vei zice.

— Vai! Domnule, zise ea, n-am pe nimeni cui să le dau fără numai de sora mea, dar mi-e teamă că, aducându-şi aminte de crima mea către dânsa, să nu se înfioreze de a atinge ceea ce a fost al meu. Dacă nu i-ar face vreo întipărire urâtă, atunci ar fi o mângâiere foarte mare pentru mine, ideea că le va purta după moartea mea şi că vederea lor îi va aduce aminte că trebuie să se roage pentru mine, dar după ceea ce s-a petrecut între noi, aceste mătănii îi vor înfăţişa fără îndoială o aducere aminte urâcioasă. Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Sunt prea criminală şi te vei înjosi oare a mă ierta vreodată?

— Doamnă, răspunse doctorul, cred că te înşeli în privinţa doamnei d'Aubray: ai putut vedea după scrisoarea ce ţi-a scris, după sentimentele pe care le-a avut pentru dumneata, roagă-te dar deasupra acestor mătănii până la cel din urmă moment. Roagă-te fără răsuflu şi cu minţile pironite, cum se cuvine unei culpabile care se căieşte şi îţi răspund, doamnă, că le voi duce singur şi că vor fi bine primite.

Şi marchiza, care de când cu interogatoriul fusese mereu ameţită, se puse iar a se ruga cu atâta fierbinţeală ca mai înainte.

Se rugă astfel până la ora şapte, în momentul când bătu, călăul veni fără a zice nimic, să stea în picioare înaintea ei, ea înţelese atunci că sosise clipă şi apucând braţul doctorului:

— Încă puţin, îi zise ea, încă vreo câteva minute, te rog.

— Doamnă, răspunse doctorul ridicându-se, haide-ţi să adorăm sângele dumnezeiesc în sfânta cuminecătură şi să îl rugăm să te scape de toată întinarea şi de tot păcatul ce-ţi mai rămâne şi astfel vei căpăta repausul ce îl doreşti.

Atunci călăul strânse împrejurul mâinilor ei funiile pe care le slăbise mai înainte şi ea veni cu un pas destul de sigur a se pune în genunchi înaintea altarului, între capelanul Conciergeriei şi

doctor. Capelanul era în veşmintele sale şi cânta cu glas tare *Veni Creator, Salve Regina* şi *Tantum ergo.* După aceste rugăciuni îi dădu binecuvântarea Sfântului Sacrament, pe care o primi în genunchi şi cu faţa la pământ. Pe urmă, venind după călăul care mergea înainte ca să pregătească o cămaşă, ieşi din capelă, rezemată cu mâna stângă de doctor şi cu cea dreaptă pe feciorul călăului. La ieşire încercă întâia sa confesiune. Zece sau douăsprezece persoane o aşteptau, şi aflându-se deodată în faţa lor, făcu un pas înapoi şi cu mâinile ei, cu toate că erau legate, îşi trase vălul de pe cap şi îşi acoperi faţa pe jumătate. Trecu după aceea pe o portiţă care se închise după dânsa, astfel încât se reaflă singură între două portiţe, cu doctorul, dar din mişcarea cea iute pe care o făcuse ca să-şi ascundă faţa, se deşiraseră mătăniile ei şi câteva boabe căzuseră pe jos. Cu toate acestea, ea mergea mereu înainte, fără să vadă, însă doctorul o chemă, pe urmă, aplecându-se, începu să adune boabele împreună cu feciorul călăului, care, strângându-le pe toate în mâna sa, le puse într-a marchizei. Atunci, mulţumindu-i cu umilinţă pentru această faptă.

— Domnule, îi zise, ştiu că nu mai am nimic în această lume, că tot ce am asupra mea e al dumitale, că nu pot să dau nimic fără consimţământul dumitale, dar te rog să binevoieşti ca înainte de a muri să dau aceste mătănii domnului, n-ai ce pierde prin aceasta, căci n-au vreun preţ şi i le dau numai ca să le ducă surorii mele. Consimte dar, domnule săi fac aşa, te rog.

— Doamnă, cu toate că este obiceiul ca hainele condamnaţilor să fie ale noastre împreună cu tot ce conţin ele, eşti stăpână pe tot ce ai şi chiar când acest lucru ar fi de cel mai mare preţ, poţi să faci cu el orice vei dori.

Doctorul, care îi da braţul, o simţi înfiorându-se la această bunătate din partea feciorului călăului, care, după natură cea mândra a marchizei,

trebuia să fie cea mai umilitoare din câte ar putea trece prin mintea cuiva, dar cu toate acestea, această mişcare, chiar dacă o încerca, era interioară, iar faţa ei nu arătă nimic, în momentul acesta se afla în vestibulul Conciergeriei, între curte şi întâia portiţă, unde o puseră să se aşeze, ca să se afle în starea în care trebuia să fie pentru amendă onorabilă. Fiindcă fiecare pas ce făcea atunci o apropia de eşafod şi fiecare întâmplare o neliniştea mai mult, se întoarse cu nelinişte şi văzu pe călăul care ţinea o cămaşă în mână. În momentul acesta se deschise uşa de la vestibul şi intrară vreo cincizeci de persoane, printre care era şi doamna contesă de Soissons, doamna de Refuge, domnişoara de Scudery, domnul de Roquelaure şi domnul abate de Chimay. La vederea acestora, marchiza se făcu rumenă de ruşine şi aplecându-se către doctor:

— Domnule, îi zise ea, are să mă dezbrace pentru a doua oară omul acesta, cum a mai făcut în camera de tortură? Toate aceste pregătiri sunt foarte crude şi fără voia mea mă fac să mă întorc de la Dumnezeu.

Călăul, oricât de încet vorbi ea, auzi aceste vorbe şi o încredinţa, zicându-i că nu avea să-i scoată nimic şi că avea să-i petreacă numai cămaşa, pe deasupra celorlalte haine. Atunci
se apropie de ea şi fiindcă pe de-o parte era el iar pe de alta feciorul lui, marchiza, care nu putea vorbi doctorului, îi arătă prin privirile ei că-i venea foarte greu starea cea defăimătoare în care se afla, pe urmă, după ce-i petrecură cămaşa, lucrare pentru care a trebuit să-i dezlege mâinile, îi ridică iar vălul pe care ea îl lăsase jos, i-l legă sub gât, îi legă din nou mâinile cu o funie, îi mai puse alta în loc de cingătoare şi încă una împrejurul gâtului, pe urmă, punându-se în genunchi înaintea ei, îi scoase pantofii şi îi trase ciorapii. Atunci ea îşi întinse braţele legate, asupra doctorului:

— Oh! Domnule, îi zise ea, în numele lui Dumnezeu, vezi ce-mi fac, binevoieşte dar, a te apropia de mine ca să-mi dai măcar o mângâiere.

Doctorul se apropie îndată de ea, ţinându-i capul care era lăsat pe piept şi încercă a-i da curaj, dar ea îi zise într-un plânset sfâşietor, aruncând o privire la toată lumea care q privea cu nesaţ:

— Oh! Domnule, vezi ce curiozitate stranie. şi barbară?

— Doamnă, răspunse doctorul cu lacrimi în ochi, nu te uita la privirile acestor persoane din partea barbariei şi a curiozităţii, deşi asta ar putea fi faţa lor cea adevărată, dar priveşte ca o ruşine ce ţi-o trimite Dumnezeu pentru iertarea crimelor dumitale. Dumnezeu, care n-a făcut nici un rău, fu supus la alte ruşini şi mai mari şi cu toate acestea, le suferi cu bucurie, căci, cum zice Tertullian, el fu o victimă care se îngraşă din voluptatea suferinţelor.

După ce zise doctorul aceste vorbe, călăul puse în mâna marchizei o torţă aprinsă, ca să o poarte astfel până la Notre-Dame, unde trebuia să-şi facă amenda onorabilă şi fiindcă era prea grea, căci cântarea două livre, doctorul o ţinu cu mâna dreaptă, pe când grefierul citi hotărârea şi doctorul făcea tot ce se putea ca s-o oprească a auzi, vorbindu-i neîncetat de Dumnezeu. Cu toate acestea, ea îngălbeni aşa de tare când grefierul îi reciti aceste vorbe: "*Şi după aceasta, va* fi dusă *într-o căruţă, cu picioarele goale, cu funia de gât şi ţinând în mână o torţă aprinsă de greutatea a două livre",* încât doctorul nu mai fu la îndoială că, cu toată osteneala ce îşi dăduse el, ea tot le auzise. Fu şi mai rău când ajunse pe pragul vestibulului şi când văzu marea mulţime de lume care o aştepta în curte. Atunci se opri cu obrazul în convulsiuni, şi rezemându-se pe sine, parcă ar fi vrut să-şi înfigă picioarele în pământ:

— Domnule, zise ea doctorului cu un aer totodată sălbatic şi plângăcios, domnule, să fie cu

putinţă ca după ceea ce se petrece în momentul acesta, domnul de Brinvilliers să mai aibă aşa de puţină inimă ca să rămână în lumea asta?

— Doamnă, răspunse doctorul, când Domnul Nostru fu gata a-şi părăsi apostolii nu rugă pe Dumnezeu să-i ridice de pe pământ, ci să-i oprească de a cădea în rele: "*Părintele meu,* zise el, *nu cer să-i iei din lume, ci să-i scapi de cel rău"*. Deci, doamnă, dacă ceri vreun lucru de la Dumnezeu, pentru domnul de Brinvilliers, cere numai ca să îl ţină în graţia sa, dacă o are şi să i-o dea, dacă n-o are.

Dar aceste vorbe fură fără nici o putere, pentru momentele acelea, ruşinea era prea mare şi prea publică, obrazul ei se încreţi, sprâncenele i se încruntară, ochii ei scoteau flăcări, gura i se strâmbă, toată fizionomia deveni înspăimântătoare şi demonul reapăru un moment sub pielea care îl acoperea, în acest paroxism era ea şi *o* ţinu mai mult de un sfert de oră, când Lebrum, care era lângă dânsa, se întipări de obrazul ei şi îi rămase o astfel de aducere aminte încât, în noaptea următoare, neputând dormi şi având neîncetat această figură înaintea ochilor ei, făcu acel frumos desen care se află la Louvre şi în privirea acestui desen, un cap de tigru, ca să arate că trăsăturile principale erau aceleaşi şi unul semăna cu altul.

Această întârziere a lucrurilor prevenise din cauza mulţimii de oameni care umplea curtea şi care se deschise numai când veniră gărzile călări să pătrundă prin mulţime. Marchiza putu să iasă atunci şi, ca să nu i se rătăcească vederea şi mai mult, asupra lumii aceleia, doctorul îi puse un crucifix în mină, spunându-i să nu-l piardă din vedere. Ceea ce făcu şi ea până la poarta din stradă, unde o aştepta căruţa, acolo a trebuit să-şi ridice privirile asupra obiectului infam care se află înaintea ei.

Era una dintre cele mai mici căruţe din câte s-au văzut până atunci, având până şi urma pietrelor

ce le transportase, fără scaun de şezut şi cu puţine paie aruncate în fund, era trasă de o gloabă de cal, care completă de minune acest echipaj defăimător.

Călăul o făcu să se urce întâi ea, ceea ce făcu repede şi cu destulă putere, parcă ar fi vrut să fugă de privirile ce o împresurau şi se înghesui ca o fiară sălbatică, în colţul din stânga, şezând pe paie şi întoarsă de-a-ndăratelea. Doctorul se urcă în urmă şi şezu lângă dânsa, în partea dreaptă, pe urmă, călăul se urcă şi el, puse scândura dindărăt şi şezu pe ea, lungindu-şi picioarele între ale doctorului. Cât despre feciorul călăului, care avea însărcinarea de a mâna calul, stătu pe stinghia dinainte, spate în spate cu marchiză şi cu doctorul, cu picioarele depărtate şi aşezate pe ambele hulube. Această stare în care se afla marchiza face pe cineva să înţeleagă foarte bine de ce doamna de Sevigne, care era pe puntea de Notre-Dame împreună cu bună Descars, nu văzu mai nimic, în momentul plecării sale spre Notre-Dame.

Abia făcu câţiva paşi convoiul şi obrazul marchizei, care se liniştise puţin, se tulbură din nou: ochii ei care rămăseseră mereu aţintiţi asupra crucifixului, aruncară atunci două priviri de flăcări, pe urmă luară îndată un caracter de tulburare şi de rătăcire ce înspăimântă pe doctorul care, recunoscând că această întipărire îi venea de undeva şi vrând a-i ţine sufletul liniştit, o întrebă despre ceea ce văzuse:

— Nimic, domnule, nimic, zise ea cu vioiciune şi întorcându-şi privirile asupra doctorului, nu e nimic.

— Dar, doamnă, îi zise el, nu poţi cu toate acestea să-ţi dezminţi ochii şi, de câteva minute, ochii dumitale au un foc aşa de straniu ca şi al carităţii, pe care numai vederea vreunui lucru nemulţumitor trebuie să ţi-l fi produs. Ce poate fi asta? Spune-mi-o, te rog, căci mi-ai promis să-mi spui tot ce ţi-ar veni din tentaţie.

— Domnule, răspunse marchiza, îţi voi spune dacă e aşa, dar nu e nimic.

Pe urmă, aruncându-şi îndată privirile asupra călăului, care, cum am spus, era în faţa doctorului:

— Domnule, îi zise ea cu vioiciune, domnule, pune-te înaintea mea, te rog şi ascunde-mă de omul acesta.

Îşi întinse mâinile ei legate către un om care urma după căruţă călare, îmbrâncind cu această mişcare torţa, pe care o ţinu doctorul şi crucifixul care căzu pe jos.

Călăul se uită îndărăt, pe urmă se dădu într-o parte, după cum îl rugase ea, făcându-i semn din cap şi murmurând încet:

— Da, da, înţeleg prea bine ce este. Şi fiindcă doctorul stărui:

— Domnule, îi zise ea, nu e nimic care să merite a ţi se raporta, decât că am o slăbiciune de a nu putea suferi acum vederea unei persoane care s-a purtat rău cu mine. Acest om pe care l-ai văzut în dosul căruţei este Desgrais care m-a arestat la Liege şi s-a purtat aşa de rău cu mine pe toată calea care am făcut-o până aici, încât, văzându-l, n-am putut înfrâna tulburarea pe care mi-ai văzut-o.

— Doamnă, răspunse doctorul, am auzit vorbindu-se de el şi chiar dumneata mi-ai spus aceasta în confesiunea dumitale, dar era un trimis ca să te prindă şi să răspundă pentru dumneata, însărcinat cu ordine mari, care avea dreptate să te privegheze de aproape şi cu rigoare, şi când te-ar păzi şi mai cu asprime încă şi-ar împlini misiunea. Isus-Christos, doamnă, nu putea să-i privească pe călăii săi decât ca pe nişte miniştri care serveau nedreptatea şi care mai făceau şi din capul lor toate cruzimile ce le treceau prin minte şi cu toate acestea, în toată calea lui, îi văzu cu răbdare şi cu plăcere şi murind, se rugă pentru ei.

Atunci se dădu o luptă crudă în inima marchizei, care luptă se răsfrânse şi pe faţa ei, dar

care ţinu numai un moment şi pe urmă faţa ei se însenină şi se linişti iar.

— Domnule, zise ea pe urmă, ai dreptate şi nu mi se cuvine să fiu aşa delicată: cer lui

Dumnezeu iertare şi te rog a-ţi aduce aminte de aceasta când voi fi pe eşafod şi îmi vei da iertarea păcatelor, cum mi-ai promis.

Pe urmă, întorcându-se către călău, îi zise:

— Domnule, pune-te iar cum ai fost întâi, ca să-l văd pe domnul Desgrais.

Călăul se îndoi de a se supune, dar, asupra unui semn ce-i făcu doctorul, îşi luă locul iniţial, marchiza îl privi câtva timp pe Desgrais cu un aer dulce, murmurând o rugăciune în favoarea lui, pe urmă, întorcându-şi ochii asupra crucifixului, începu iar să se roage pentru ea: aceasta se petrecu dinaintea bisericii Santa Genoveva des Ardens.

Cu toate acestea, oricât de încet mergea căruţa, înainta mereu şi până în cele din urmă ajunse în piaţa Notre-Dame. Atunci gărzile depărtară poporul care era îngrămădit acolo şi căruţa merse până la trepte, unde se opri. Acolo, călăul se dete jos, ridică scândura dindărăt, luă pe marchiză în braţe şi o puse jos: doctorul coborî şi el după dânsa, cu picioarele amorţite de supărătoarea şedere în care se aflase de la Conciergeria şi până aici, urcă treptele bisericii şi se duse a se aşeza la spatele marchizei, care stătea în picioare la intrarea bisericii, având un grefier în dreapta, pe călău în stânga iar la spatele ei o mare mulţime de oameni, care erau şi în biserica ale cărei uşi erau toate deschise. O puseră să îngenuncheze, îi dădură torţa aprinsă, pe care doctorul o ţinuse mereu până atunci. Pe urmă grefierul îi citi amenda onorabilă pe care o ţinea scrisă pe o hârtie şi pe care ea începu a o reciti după dânsul, dar aşa de încet, încât călăul îi zise cu glas tare:

— Zi ca domnul şi repetă tot după dânsul. Mai tare! Mai tare!

Şi atunci ea îşi întări glasul şi reciti îndreptarea următoare cu tărie şi cu vioiciune:

"Recunosc că, din răutate şi din răzbunare, am înveninat pe tatăl meu şi pe fraţii mei şi am vrut a învenina şi pe sora mea, ca să le iau averile şi cer iertare lui Dumnezeu, regelui şi dreptăţii."

După ce se făcu amenda onorabilă, călăul o reluă în braţe şi o readuse în căruţă fără a-i mai da torţa, doctorul se urcă lângă dânsa, fiecare îşi reluă locul ce îl avea mai înainte şi căruţa plecă la Greve. Din momentul acela şi până când ajunse la eşafod, ea nu-şi mai luă ochii de pe crucea pe care doctorul o ţinea cu mâna stingă şi i-o înfăţişa neîncetat, îndemnând-o mereu prin vorbe pioase şi încercând a-i atrage luarea aminte de la murmurele cele înspăimântătoare care se înălţau împrejurul căruţei şi în care era lesne să audă şi câteva blesteme.

Când ajunse la piaţa Greve, căruţa se opri la oarecare depărtare de eşafod, atunci grefierul, care se numea Drouet, înainta călare şi adresându-se către marchiză:

— Doamnă, îi zise, nu mai ai nimic de zis? Căci dacă ai vreo declaraţie de făcut, cei doisprezece comisari sunt aici, la casa oraşului şi sunt gata a o primi.

— Auzi doamnă, zise atunci doctorul, iată-ne la sfârşitul călătoriei şi, mulţumită lui Dumnezeu, puterea nu te-a părăsit încă: nu strica efectul a tot ce ai suferit până acum şi a tot ce ai să mai suferi încă, ascunzând ceea ce ştii, dacă din întâmplare ştii mai multe decât mi-ai spus:

— Am spus tot ce ştiam, răspunse marchiza şi n-am ce să mai spun.

— Spune-o dar, în gura mare, zise doctorul, ca să audă toată lumea.

Atunci marchiza zise cu cel mai mare glas ce putu:

— Am spus tot ce ştiam, domnule şi n-am ce să mai spun.

După ce se făcu această declaraţie, vrură să apropie mai mult căruţa de eşafod, dar mulţimea era aşa de strânsă, încât feciorul călăului nu putea pătrunde, cu toate bicele pe care le da înainte-i. A trebuit deci să stea la câţiva paşi, cât despre călău, el se dăduse jos şi aşeza scara.

În aceste momente de aşteptare înspăimântătoare, marchiza se uită spre doctor cu un aer liniştit şi recunoscător şi când simţi că stătu căruţa:

— Domnule, îi zise ea, nu e aici locul în care trebuie să ne despărţim şi mi-ai promis că nu mă vei părăsi înainte de a mi se tăia capul, sper că-ţi vei ţine cuvântul?

— Da, fără îndoială, răspunse doctorul, îmi voi ţine cuvântul, doamnă şi numai clipa morţii dumitale va fi şi ar despărţirii noastre. Nu te îngriji deci pentru aceasta, căci nu te voi părăsi.

— Aşteptam de la dumneata această graţie, răspunse marchiza şi ştiu că n-ai avut nici ideea de a nu-ţi ţine cuvântul, căci te legase-şi cu multă solemnitate.Vei fi, te rog, cu mine şi lângă mine când mă voi afla pe eşafod: şi acum, domnule, fiindcă trebuie să previn cel din urmă adio şi fiindcă mulţimea lucrurilor ce voi avea de făcut pe eşafod m-ar putea face să uit, dă-mi voie să-ţi mulţumesc în momentul acesta, căci, dacă mă simt bine dispusă a suferi sentinţa judecătorilor de pe pământ şi a judecătorului din cer, sunt datoare aceasta, îngrijirilor dumitale, domnule, o recunosc în faţa lumii întregi, ceea ce-mi rămâne deci e de a-ţi cere iertare pentru toate supărările ce le-am făcut.

Şi fiindcă lacrimile tăiau glasul doctorului şi nu putea să răspundă:

— Nu e aşa că mă vei ierta? zise ea. La aceste cuvinte, doctorul vru s-o încredinţeze, dar simţind că, de-ar fi deschis gura, era să-l înece plânsetele,

urmă cu tăcerea, ceea ce văzând marchiza, zise pentru a treia oară:

— Te rog, domnule, să mă ierţi şi să nu-ţi pârâ rău de timpul pe care l-ai petrecut lângă mine: vei zice deasupra eşafodului un *De profundis,* în momentul morţii mele şi mâine, o rugăciune pentru mine: îmi promiţi, nu e aşa?

— Da, doamnă, zise doctorul cu un glas întretăiat, da, da, fii liniştită, voi face ceea ce-mi vei ordona.

În momentul acela, călăul trase scândura şi luă pe marchiză din căruţă, şi fiindcă făcu câţiva paşi cu dânsa către eşafod şi toate privirile se întoarseră către dânşii, doctorul putu plânge câteva momente în batista sa, fără ca să îl vadă cineva, dar pe când îşi ştergea ochii, feciorul călăului îi întinse mâna spre a-l ajuta să coboare. În acest timp, marchiza urca pe scară, condusă de călău şi când ajunse sus, el o puse. a îngenunchea dinaintea unei buturugi care vera culcată în curmeziş, atunci doctorul care urcase scară cu un pas mai puţin sigur decât ea, veni a îngenunchea lângă dânsa, dar întors pe altă parte ca să poată a-i vorbi la ureche, adică doctorul privea casa oraşului iar marchiza răul. Abia se aşezară astfel şi călăul luă vălul marchizei şi îi tăie părul dindărăt şi de amândouă părţile, făcând-o să-şi întoarcă imediat capul şii în dreapta şi în stânga, câteodată chiar cu multă asprime, şi cu toate că această pregătire înspăimântătoare ţinu aproape de o jumătate de oră, nu i se auzi nici o plângere şi nu dete alte semne de durere decât lacrimile ce le lăsa să-i curgă în tăcere. După ce-i tăie părul, îi rupse partea de sus a cămăşii pe care i-o pusese pe deasupra hainelor ei, ieşind de la Conciergeria,. ca să-i descopere umerii, în cele din urmă îi legă ochii şi ridicându-i bărbia în sus, îi ordonă a-şi ţine capul drept, ea se supuse lai toate fără nici o rezistenţă, ascultând mereu ce-i zicea doctorul şi repetând din când în când vorbele lui, când erau

corespunzătoare cu starea ei. În acest timp, călăul care era la spatele eşafodului, în faţa căruia era rugul făcut, îşi aruncă din când în când ochii pe mantaua sa, din încreţitura căruia se vedea ieşind mânerul unei săbii lungi şi drepte pe care o ascunsese într-adins astfel ca să n-o vadă doamna de Brinvilliers urcându-se pe eşafod, şi fiindcă doctorul a dat marchizei iertarea de păcate, întorcându-şi capul, văzându-l pe călău că nir. era încă înarmat, îi zise aceste vorbe în formai de rugăciune, pe care ea le reciti după dânsul: *Isuse, fiu al lui Iosif şi al Mariei, ai îndurare pentru mine, Maria,* fiica *lui David şt mama lui Isus, roagă-te pentru mine, Dumnezeule, părăsesc trupul meu, care e o pulbere şi îl las oamenilor să-l ardă, să-l readucă la cenuşă şi să facă apoi cu dânsul ce le va plăcea, cu o credinţă tare că îl vei învia într-o zi şi că îl vei împreuna cu sufletul meu: numai pentru el sunt supărată, binevoieşte, Dumnezeul meu, să îl dau în mâinile tale, fă-l să intre în repausul tău şi primeşte-l în sânul tău,* ca să se *reurce la sorgintea de unde a ieşit, vine de la tine, întoarcă-se iar la tine, a ieşit din tine, intre iar în tine, tu eşti originea şi principiul lui, fii, o Dumnezeul meu, centrul şi finele lui,*

Marchiza abia zise aceste vorbe din urmă, când doctorul auzi o lovitură surdă ca o lovitură tăietoare, care ar tăia carne pe o tarabă: în acelaşi moment vorba încetă. Cuţitul trecuse aşa de iute, încât doctorul nu apucase nici măcar să îl vadă lucind, se opri însă, cu părul zbârlit şi ou sudoarea pe frunte, căci, nevăzând să cadă capul, crezu că greşise călăul lovitura şi că era să fie nevoit a reîncepe, dar această temere fu scurtă, căci mai într-acelaşi moment, capul se înclină în partea stingă, alunecă pe umeri şi de pe umeri se rostogoli pe spate, pe când trupul cădea înainte pe buturuga ce era pusă în curmeziş ridicată astfel ca spectatorii să vadă gâtul tăiat şi însângerat, în

acelaşi moment, doctorul zise un *De profundis,* după cum îi promisese.

După ce făcu această rugăciune, doctorul ridică imediat capul şi văzu pe călău stând înainte-i şi ştergându-şi obrazul.

— Ei bine! Domnule, zise el doctorului, aşa e că a fost bună lovitură? Mă recomand întotdeauna lui Dumnezeu în aceste împrejurări, şi totdeauna m-a ajutat, sunt multe zile de când mă neliniştea această damă, dar am pus să facă şase rugăciuni şi mi-am simţit inima şi mâna sigure.

La aceste vorbe, căută sub mantaua să o sticlă pe care o adusese pe eşafod, bău din dânsa, pe urmă, luând sub braţ trupul aşa îmbrăcat cum era şi cu mâna cealaltă capul, ai cărui ochi rămăseseră deschişi, le aruncă pe amândouă pe rugul căruia îi dădu foc îndată feciorul călăului.

"A doua zi, zice doamna de Sevigne, *căutară oasele marchizei de Brinvilliers, pentru că poporul zicea că era sfântă".*

La 1814, domnul d'Offemont, tatăl proprietarului actual al castelului unde marchiza de Brinvilliers învenina pe domnul d'Aubray, înspăimântat de apropierea trupelor aliate, făcu într-unul din turnuri mai multe ascunzători în care închise argintăria şi celelalte obiecte preţioase ce se aflau în această "câmpie singuratică" din mijlocul pădurii de Laigue. Oştirile străine trecură de mai multe ori pe la Offemont şi după o ocupaţie de trei luni, se retraseră peste frontieră.

Atunci încercară să scoată din ascunzătorile lor diferitele obiecte care fuseseră închise acolo şi fiindcă încercară zidurile, temându-se să nu fi uitat ceva, unul din pereţi dete un sunet sec, care arăta o goliciune ce fusese necunoscută până atunci. Zidul fu atacat cu o pârghie şi cu sape şi, dislocând mai multe pietre, demascară un cabinet mare ce părea a fi laborator, în care se aflară cuptoare, instrumente de chimie, mai multe sticluţe bine astupate şi cuprinzând încă un lichid necunoscut şi în cele din.

urmă patru pachete de pulbere de mai multe culori. Din nefericire, cei ce făcură această descoperire puseră prea mare sau prea mică preţ pe ea şi, în loc de a supune aceste lucruri la cercetarea ştiinţei moderne, făcură să piară cu multă îngrijire pachetele şi sticluţele, înspăimântaţi fiind şi ei de substanţele mortale ce erau desigur cuprinse în ele.

Astfel fu pierdută această ocazie stranie şi poate cea din urmă pentru recunoaşterea şi analizarea substanţelor din care se compuneau otrăvurile lui Sainte-Croix şi ale marchizei de Brinvilliers.

Sfârşit

* * *

Contesa Vaninka

Pe la sfârşitul domniei împăratului Pavel I, adică în anul întâi al veacului al nouă-sprezecelea, pe când băteau ceasurile patru după-amiază la sfinţii Petru şi Pavel, a căror săgeată de aur domină zidurile fortăreţei, o mare gloată de oameni de toată mâna, începu să se adune în faţa locuinţei generalului conte Cermayloff, fostul comandant militar al unui oraş însemnat din guvernământul Pultavel. Ceea ce dăduse ocazie primilor curioşi ca să se oprească, erau pregătirile ce se făceau în mijlocul curţii, pentru supliciul cnutului[23], la care avea să fie supus un sclav care avea pe lângă general slujba de bărbier. Deşi aplicarea acestei pedepse este lucru foarte obişnuit la Sankt-Petersburg, ea tot atrage pe cei care trec pe uliţă sau pe dinaintea casei unde urmează să aibă loc execuţia. Asta se întâmpla şi de aceea începuse să

se îngrămădească lumea în iată casei generalului Cermayloff.

De altmintrelea, spectatorii, oricât de grăbiţi să fi fost, n-avură dreptul să se plângă că erau făcuţi să aştepte, căci pe la ceasurile patru şi jumătate, un tânăr între 24 şi 26 ani, îmbrăcat în eleganta uniformă de aghiotant şi cu pieptul plin de decoraţii, se ivi pe micul peron care se înălţa în fundul curţii, în partea dinainte a clădirii din faţa porţii celei mari şi care ducea în apartamentele generalului.

Sosind acolo, aghiotantul se opri un moment, îşi aţinti privirile la o fereastră ale cărei perdele lăsate nu dădea satisfacţie nici unei curiozităţi, apoi, văzând că în zadar îşi pierde timpul uitându-se într-acolo, aghiotantul făcu un semn din mină, unui om cu barbă care se afla lângă uşa clădirilor rezervate servitorilor şi se văzu îndată deschizându-se uşa aceasta şi în mijlocul sclavilor, care erau siliţi să asiste la execuţie spre a le fi de exemplu, se văzu înaintând vinovatul care avea să-şi ia pedeapsa pentru greşeala ce săvârşise şi care era urmat de călău. Vinovatul, precum am spus-o, era bărbierul generalului, cât despre călău, el nu era decât vizitiul pe care deprinderea lui de a mânui biciul îl înălţa său cobora, cum voiţi, oricând avea loc o execuţie, la slujba de călău, slujbă care, de altfel nu-i scădea nimic din stimă camarazilor săi, care erau bine încredinţaţi că Ivan era călău numai cu braţul său, iar nu şi cu inima, în felul acesta, fiind braţul lui Ivan, ca şi tot restul corpului său proprietatea generalului, care avea dreptul deci să facă cu ele orice poftește, sclavii nu se mirau deloc că generalul întrebuinţa la slujba aceea braţul lui Ivan. Dar era ceva mai mult, o execuţie săvârşită de Ivan era totdeauna mult mai dulce decât cele săvârşite de alţii, căci se întâmpla adesea ca Ivan, care era băiat bun, să tragă la fit una sau două lovituri de cnut din duzină sau, dacă era silit cumva să numere cumsecade, făcea aşa ca

vârful biciului să lovească scândura de brad pe care era culcat vinovatul şi să-i ia loviturii tocmai partea cea mai dureroasă. Astfel, când venea rândul lui Ivan să se întindă pe scândura fatală şi să primească el corecţi unea pe care obişnuia s-o dea altora, cel care jucă atunci rolul de călău avea pentru Ivan aceeaşi bunăvoinţă pe care o avusese Ivan pentru ceilalţi şi nu-şi aducea aminte decât de loviturile cruţate, iar nu şi de cele primite. De altmintrelea, acest schimb de îndatoriri întreţinea, între Ivan şi camarazii lui, o dulce prietenie care nu era niciodată mai vie decât în, momentul când trebuia să aibă loc o nouă execuţie. E adevărat că, în ceasul întâi care urma după execuţie şi care trecea în dureri, cel bătut devenea nedrept uneori către călău, rar se întâmpla însă că nedreptatea aceea să nu dispară până seara şi ca necazul să reziste la primul pahar de rachiu, pe care călăul îl bea în sănătatea victimei.

Acela asupra căruia avea să-şi exercite Ivan de astă dată dibăcia, era un om de treizeci şi cinci sau de treizeci şi şase de ani, cu părul şi barbă roşie, de o talie ceva mai înaltă decât cea mijlocie şi a cărui origine greacă se cunoştea după privirea lui care, exprimând temere, tot păstrase în adâncul ei caracteru-i obişnuit de fineţe şi de viclenie. Ajungând aproape de locul unde trebuia să aibă loc execuţia, vinovatul se opri, îşi aruncă ochii spre fereastră la care deja se uitase aghiotantul şi care rămăsese tot nepătrunsă, apoi, uitându-se de jur-împrejur la mulţimea îngrămădită în uliţă, îşi opri ochii, cu un fior dureros prin spate, la scândură pe care avea să fie lungit. Mişcarea asta nu scăpă din vederea lui Ivan care, apropiindu-se de victimă spre a-i scoate cămaşa de pânză vărgată ce-i acoperea umerii, profită de ocazie spre a-i zice încetişor:

— Haide, Grigorie, curaj!

— Ştii ce mi-ai făgăduit, răspunse Grigorie cu o nespusă expresie de rugare.

— Nu despre întiile lovituri, Grigorie, să nu te aştepţi la asta. Aghiotantul are să se uite la întiile lovituri, însă despre cele din urmă, fii pe pace, găsi-voi eu meşteşugul să trag la fit cevaşilea.

— Bagă de seamă mai ales la sfârcul biciului.

— Am să fac cum e bine, Grigorie, am să fac cum e bine, nu mă ştii tu?

— Ba da, vai de mine! răspunse Grigorie.

— Ei bine? zise aghiotantul.

— Poftim boierule, răspunse Ivan, suntem gata.

— Aşteptaţi, aşteptaţi, cucoane, strigă bietul Grigorie încercând să măgulească pe tânăr-ul ofiţer, printr-un titlu care nu se da decât coloneilor, mi se pare că se deschide fereastra domnişoarei Vaninka.

Tânărul ofiţer ridică îndată ochii la fereastră la care se mai uitase deja de câteva ori, însă
nici o cută nu se mişcase de la perdeaua de mătase care se zărea prin geam.

— Te înşeli secătură, zise ofiţerul luându-şi ochii de la fereastră, ca şi cum el însuşi ar fi sperat să o vadă deschizându-se, te înşeli, şi de altmintrelea, ce amestec are nobila ta stăpâna în daravera asta?

— Cu iertăciune, excelenţă, urmă Grigorie, dând un nou grad aghiotantului, vedeţi că... fiindcă din cauză să am să primesc... s-ar putea ca să-i fie milă de un biet păcătos ca mine... şi...

— Destul, zise ofiţerul cu un glas straşnic şi, ca şi cum ar fi fost şi el de părerea aceea şi i-ar fi părut rău că Vaninka nu graţia, destul şi să ne grăbim.

— Numaidecât, boierule, numaidecât. zise Ivan.

Apoi, întorcându-se către Grigorie:

— Haide, haide, urmă el, a sosit ceasul.

Grigorie scoase un oftat adânc, se mai uită odată la fereastră şi. văzând că nu se făcea nici o

mişcare acolo, se hotărî în fine să se culce pe scândura fatală, în acelaşi timp, alţi doi sclavi, aleşi de Ivan ca ajutoare, îl apucară de braţe, îi legară pumnii de stâlpii aşezaţi în apropiere, astfel încât Grigorie fu ca răstignit, apoi i se apucă gâtul cu un arcan şi, văzând că. totul era gata şi că nici un semn favorabil victimei nu venea de la fereastra tot închisă, tânărul aghiotant făcu un semn cu mâna şi zise:

— Haidem!

— Răbdare, boierule, răbdare, zise Ivan mai întârziind execuţia, în speranţa să se ivească vreun semn de la neîndurata fereastră, a fost un nod la cnutul meu şi, dacă l-aş fi lăsat aşa, ar fi fost în drept să se plângă.

Instrumentul de care se ocupa călăul şi a cărui formă poate nu e cunoscută de cititorii noştri, este un fel de bici, al cărui miner poate să fie cam de două picioare lungime, de mânerul acesta se leagă o curea lată de două degete şi lungă de patru picioare, care se termină printr-un inel de aramă sau fier, de care ţine ca prelungire o altă curea, de două picioare lungă şi lată la început de un deget şi jumătate, dar care se subţiază mereu, până ce ajunge la vârf ca un ac. Cureaua asta se înmoaie în lapte, apoi se usucă la soare astfel încât mulţumită acestei preparaţii, capătul ei devine ascuţit şi tăios ca un briceag, afară de asta şi obişnuit la fiecare şase lovituri, se schimbă cureaua, pentru că sângele o înmoaie pe cea întrebuinţată.

Oricâtă rea voinţă sau oricâtă stângăcie puse Ivan la desfacerea nodului, tot trebui să isprăvească, de altminterea, spectatorii începuseră să murmure, iar murmurele lor, smulgând pe aghiotant din reveria în care părea căzut acesta, îşi ridică fruntea aplecată pe piept, se uită pentru cea din urmă oară la fereastră şi, cu un semn mai poruncitor şi cu un glas mai straşnic, porunci să se înceapă execuţia.

Nu mai avea încotro, Ivan trebuia să se supună, de aceea nici nu mai căută vreun nou pretext, dându-se doi paşi înapoi pentru ca să-şi ia avânt, el se întoarse iar în locul unde era înainte, apoi, ridicându-se în vârful picioarelor, învârti cnutul deasupra capului său şi, plecându-l deodată, lovi pe Grigorie cu atâta dibăcie încât cureaua înfăşură de trei ori corpul victimei, ca un şarpe, izbind cu vârful ei scândură pe care era lungit bărbierul. Totuşi, cu toată precauţiunea asta, Grigorie dădu un ţipăt, iar Ivan numără una,

La ţipătul acela, aghiotantul se întoarse spre fereastră, dar fereastra rămăsese tot închisă şi maşinaliceşte el îşi adusese ochii la victimă repetând cuvântul: una!

Cnutul trăsese o întreită brazdă albastră pe umerii lui Grigorie.

Ivan îşi luă din nou avânt şi cu aceeaşi îndemânare ca şi întâia dată, înfăşură din nou pieptul osânditului în cureaua şuierătoare, având grijă mereu ca sfârcul să nu-l atingă nicidecum. Grigorie dădu un al doilea ţipăt, iar Ivan numără două!

De astă dată, sângele nu începu să ţâşnească, dar veni la piele.

La a treia lovitură, se iviră câteva picături de sânge.

La a patra lovitură sângele ţâşni.

La a cincea lovitură, sângele stropi în faţă pe tânărul ofiţer care se dădu înapoi, îşi scoase batistă şi îşi şterse faţa. Ivan profită de împrejurarea asta, care îl distrăsese, spre a număra şapte în loc de şase. Ofiţerul nu băgă de seamă nimic.

La a nouă lovitură, Ivan se opri ca să schimbe cureaua şi în speranţa că şi a doua şiretenie avea să treacă tot aşa de bine ca şi cea dinţii, numără unsprezece în loc de zece. În momentul acesta se deschise o fereastră aşezată în faţa ferestrei Vaninkăi. Un om de 45 sau 46 de ani, îmbrăcat în uniformă de general, ieşi la fereastră şi cu acelaşi

glas cu care ar fi zis: Curaj, înainte! zise: Destul, ajunge! şi închise fereastra.

Cum se deschise fereastra, aghiotantul se întoarse către general, cu mâna stingă lipită la cusătura pantalonului, iar cu mâna dreaptă la chipiu şi stătuse nemişcat cele câteva secunde cât dăinuise apariţia, apoi, reînchizându-se fereastra, ofiţerul repetase după general aceleaşi cuvinte, astfel că biciul căzuse de astă dată fără să atingă pe victimă.

Mulţumeşte prea înaltei sale excelenţe, Grigorie. zise atunci Ivan, răsucind cureaua cnutului în jurul mânerului, căci ţi-a iertat două lovituri, ceea ce, adăugă el aplecându-se să-i dezlege mâna, cu cele două trase la fit, îţi fac peste tot numai opt lovituri în loc de douăsprezece.

Dar bietul Grigorie nu avea hal să mulţumească nimănui. Aproape leşinat de durere de abia se ţinea pe picioare. Doi mujici îl luară de subţioară şi îl duseră la locuinţa sclavilor. Cu toate astea, ajungând la uşă se opri, întoarse capul şi privind pe aghiotantul care îl urmărea din ochi cu un aer de milă:

— Domnule Fedor, strigă el, mulţumiţi din parte-mi prea înaltei sale excelenţe, generalului. Cât despre domnişoara Vaninka, adăugă el încetişor, iau asupră-mi să-i mulţumesc însumi.

— Ce hondrăneşti acolo? strigă tânărul ofiţer, cu o mişcare de mânie, crezând că băgase de seamă în glasul lui Grigorie un ton de ameninţare.

— Nimica, boierule, nimica, zise Ivan, bietul Grigorie vă mulţumeşte, d-le Fedor, de osteneala ce v-aţi dat de a asista la execuţia lui, ca cinste pentru dânsul, atâta tot.

— Bine, bine zise tânărul, bănuind că Ivan schimba ceva din ceea ce zisese osânditul, dar învederat nevrând să afle mai multe, iar dacă Grigorie vrea să nu mă dea din nou la astfel de osteneală, să bea mai puţin rachiu, iar cinci se îmbată să ţină minte ca să fie cel puţin respectuos.

Ivan făcu semn de adâncă supunere şi se duse după camarazii săi. Fedor reintră sub vestibul, iar mulţimea se împrăştie înciudată de reaua credinţă a lui Ivan şi de generozitatea generalului, care o lipsise de priveliştea a patru lovituri de cnut, adică a unei treimi din pedeapsă.

Acum, că făcurăm cunoscute cititorilor câteva personaje din această istorie, permită-ne a-i pune în relaţie mai directă cu aceia care n-au făcut decât să se arate, sau care au stat după perdea.

Generalul conte Cermayloff care, precum am spus-o, avusese guvernământul unui oraş din cele mai mari dimprejurul Pultavei, fusese chemat la Petersburg de împăratul Pavel I, care îl onoră cu o amiciţie deosebită, generalul rămăsese văduv, cu o fată care moştenise averea, frumuseţea şi trufia mamei sale, care pretindea că se cobora de-a dreptul dintr-unul din căpitanii tătarilor care, sub ordinele lui Gengis, năpădiseră Rusia în veacul al treisprezecelea. Printr-o întâmplare fatală, acele aplecări trufaşe sporiseră încă în tânăra Vaninka prin educaţia ce primise ea. Nemaiavând pe femeia sa şi neputându-se ocupa el însuşi de fiica sa, generalul Cermayloff alesese pentru ea o guvernantă engleză care, în loc de a combate aplecările trufaşe ale elevei sale, nu făcuse decât să le dezvolte şi mai mult, fortificând aristocraţia ei naturală prin principiile raţionale care fac din aristocraţia engleză nobleţea cea mai trufaşă de pe pământ. În mijlocul studiilor diferite la care se dedase Vaninka, era deci unul la care ea ţinea cu deosebire, ştiinţa poziţiei sale, dacă o putem numi astfel. De aceea, Vaninka cunoştea perfect gradul de nobleţe şi de putere ăl tuturor familiilor din nobilime, a acelora pe care le întrecea a sa, ea putea fără să greşească, lucru care totuşi nu e uşor în Rusia, să zică fiecăruia pe numele la care îl îndreptăţea rangul său. De aceea, Vaninka avea cel mai adânc dispreţ pentru tot ce era mai prejos de titlul excelenţă. Cât despre servitori şi despre

sclavi, se înţelege că ei nici nu existau pentru dânsa, erau nişte dobitoace cu barbă, mai prejos, prin simţământul ce-l inspirau, decât calul sau decât câinele ei şi negreşit că ea n-ar fi pus nici o clipă în cumpănă viaţa unui mojic, cu aceea a vreunuia dintre aceste interesante animale. De altminterea, ca toate femeile distinse din naţia sa, ea era foarte bună muzicantă, vorbea tot aşa de bine franţuzeşte, italieneşte, nemţeşte şi englezeşte ca şi ruseşte.

Cât despre trăsăturile feţei sale ele se dezvoltaseră în armonie cu caracterul său. Rezultă din aceasta că Vaninka era frumoasă, însă de o frumuseţe ceva cam incompletă. Într-adevăr, ochii ei mari şi negri, nasul ei drept, buzele-i ridicate la amândouă colţurile dădeau o expresie dispreţuitoare fizionomiei sale şi produceau, asupra celor care se apropiau de dânsa, o impresie ciudată. Acea expresie nu dispărea decât înaintea egalilor sau a superiorilor ei, pentru care ea devenea femeie ca toate femeile, pe când pentru inferiori rămânea mândră şi neapropiată ca o zeiţă.

La şaptesprezece ani, educaţia tinerei Vaninka fiind terminată, institutoarea ei, a cărei sănătate fusese zdruncinată de clima aspră a Petersburgului, îşi ceru retragerea. Retragerea îi fu acordată, cu fastuoasa recunoştinţă pe care numai seniorii ruşi o mai au astăzi în Europa. Atunci, Vaninka rămase singură şi nu mai avu altă direcţie în lume decât iubirea oarbă a tatălui său, care nu o avea decât pe dânsa şi care, în straşnica-i admiraţie, o privea ca un compus din toate perfecţiunile omeneşti.

Astfel stăteau lucrurile în casa generalului, când el primi o scrisoare adresată lui de pe patul de moarte de către unul dintre amicii săi din copilărie. Exilat la moşiile lui în urma câtorva ciorovăieli cu Potemkin, contele Romayloff îşi întrerupsese cariera şi, neputându-şi redobândi favoarea pierdută, se dusese la 400 leghe departe de Sankt-Petersburg murind de tristeţe, nu atât pentru

exilarea lui cât pentru că nenorocirea asta atinsese averea şi viitorul unicului său fiu, Fedor. Contele, simţind că avea să-l lase singur şi fără sprijin în lume, recomanda vechiului său amic din copilărie pe tânărul acesta, dorind ca, graţie favoarei de care se bucura dânsul pe lângă Pavel I, să-i dobândească o locotenentă într-un regiment. Generalul răspunse îndată contelui, că fiul lui va găsi în sine un al doilea tată, dar când sosi răspunsul consolator, Romayloff murise şi Fedor primise scrisoarea şi se prezentase cu ea generalului, anunţându-i pierderea suferită şi reclamându-i protecţia făgăduită. Pavel I, rugat de general, acordă îndată tânărului o sublocotenenţă în regimentul Semenowski, astfel că Fedor intră în funcţie chiar a doua zi după sosirea lui.

Deşi tânărul nu făcuse decât să treacă prin casa generalului spre a se duce la cazărmile situate în mahalaua Litepol, el stătuse destul spre a o vedea pe Vaninka şi a duce cu sine o amintire profundă. Fedor, de altmintrelea, sosind cu inima plină de pasiuni primitive şi generoase, avu o adâncă recunoştinţă pentru protectorul care-i deschidea o carieră aşa de vastă şi i se păru că recunoştinţa să se cuvenea de drept la tot ce ţinea de general, în felul acesta poate, el exagera frumuseţea aceleia care îi fusese prezentată ca o soră, dar care, fără habar de titlul acesta, îl primise cu răceală şi cu trufia unei regine. Cu toate acestea, acea apariţie, aşa rece şi îngheţată cum fusese, tot lăsase urmă adâncă în inima tânărului, iar sosirea lui la Sankt-Petersburg, fusese însemnată printr-o impresie nouă şi necunoscută până atunci în viaţa lui.

Cât despre Vaninka, de-abia dacă se uitase la Fedor. Într-adevăr, ce era pentru dânsa un tânăr sublocotenent fără avere şi fără viitor? Ceea ce visa ea, era o uniune princiară, care să fi făcut dintr-însa una dintre cele mai puternice dame ale Rusiei, şi, afară doar dacă n-ar fi stat să se

realizeze pentru dânsul vreun *vis* din O *mie şi una de nopţi.* Fedor nu putea făgădui nimic din ceea ce aştepta Vaninka.

La câteva zile după acea primă întrevedere, Fedor se întoarse ca să-şi ia adio de la general. Regimentul său făcea parte din contingentul pe care îl lua cu dânsul în Italia feldmareşalul Suvarow şi Fedor avea să aibă ocazia sau de a muri, sau de a se face demn de nobilul protector care răspunsese pentru dânsul.

De astă dată, fie că uniforma elegantă cu care era îmbrăcat sporea frumuseţea naturală a lui Fedor, fie că în momentul plecării şi în aprinderea speranţei, entuziasmul încorona pe tânăr cu o aureolă de poezie, Vaninka foarte mirată de minunata schimbare ce se făcuse într-însul, binevoi, la invitaţia tatălui său, să întindă mâna ei aceluia care îi părăsea. Asta era mai mult decât tot ce sperase Fedor, de caceea puse un genunchi la pământ ca înaintea unei regine şi apucând mâna tinerei Vaninka, cu mâinile lui tremurânde, de abia îndrăzni să o atingă cu buzele lui. Însă oricât de uşoară să fi fost sărutarea aceea, Vaninka se cutremurase, ca şi cum ar fi fost atinsă cu un fier roşu, căci ea simţise un fior trecându-i prin tot corpul şi o roşeaţă vie urcându-i-se în faţă. De aceea, aşa de repede îşi trăsese mâna, încât Fedor, temându-se că nu cumva acel adio respectuos s-o fi jignit, rămase în genunchi, uni mâinile, se uită la dânsa cu o expresie de atâta temere, încât Vaninka, uitându-şi trufia, îl linişti printr-un surâs. Fedor se sculă, cu inima plină de o nespusă bucurie, fără să ştie de unde-i venea bucuria aceea, însă dându-şi bine seama că, deşi era în momentul despărţirii de Vaninka, niciodată nu mai fusese aşa de fericit, ca în momentul acela.

Tânărul ofiţer plecă visând visuri aurite, căci orizontul său, fie întunecat, fie strălucit, era demn de invidie. Şi dacă s-ar fi încheiat cu un mormânt sângeros, Fedor credea că văzuse în ochii tinerei

că el avea să fie regretat, dacă s-ar fi deschis cu glorie, gloria avea să-l reîntoarcă în triumf la Sankt-Petersburg şi gloria e o regină care face minuni pentru favoriţii ei. Armata din care făcea parte tânărul ofiţer străbătu Germania, intră în Italia prin munţii Tirolului şi ajunse la Verona în 14 aprilie 1799. Suvarow se uni îndată cu generalul Melas şi luă comanda celor două armate. A doua zi, generalul Chasteler îi propuse să facă o recunoaştere, dar Suvarow, uitându-se la el cu mirare, îi răspunse:

— Nu ştiu alt chip de a recunoaşte pe inamic decât mergând la dânsul şi bătându-l.

Într-adevăr Suvarow era deprins cu strategia asta expeditivă, aşa îi biruise el pe turci la Focşani şi la Ismail, aşa cucerise Polonia după o campanie de câteva zile şi luase Praga în mai puţin de patru ceasuri. De aceea Ecaterina, recunoscătoare, trimisese generalului victorios o coroană de stejar împletită cu pietre preţioase în valoare de 600.000 de ruble. Îi expediase un baston de comandant, din aur masiv împodobit cu diamante, îl făcuse feldmareşal general, cu dreptul de a-şi alege un regiment care să poarte numele lui, apoi, la întoarcere, îi permisese să se odihnească câtva timp la o moşie măreaţă, pe care i-o dăruise împreună cu cei 8.000 de servi de pe ea. Ce minunat exemplu pentru Fedor!... Suvarow, primul fiu al unui simplu ofiţer rus, fusese crescut la şcoala cadeţilor şi plecase tot sublocotenent ca el pentru ce nu ar fi fost doi Suvarowi în acelaşi secol?

Suvarow sosi aşadar, precedat de o reputaţie imensă, religios, ardent, neobosit, nepăsător, cumpătat ca un tătar, vioi ca un cazac, el era omul care trebuia pentru ca să continue succesele generalului Melas faţă de soldaţii republicii, descurajaţi de neroadele codeli ale lui Scherer. De altminterea, armata austro-rusă, mare, de o sută de mii de oameni, n-avea înainte-i decât 29.000 până

la 30.000 de francezi. Suvarow debuta, precum îi era obiceiul, printr-o lovitură de trăsnet. La 20 aprilie se înfăţişa înaintea oraşului Brescia, care vrusese să reziste în van. După o canonadă care nu ţinuse decât o jumătate de ceas, poarta de la Peschierea fusese spartă cu barda, iar diviziunea Lorsakov, a cărei avangardă era formată de regimentul lui Fedor, intrase în oraş în pas de atac, urmărind garnizoana care, compusă numai din 2.200 de oameni, se refugie în cetăţuie. Asaltată cu furie pe care francezii nu erau deprinşi s-o găsească la adversarii lor şi văzând deja scările aşezate pe ziduri, Boncret, şeful brigăzii, ceru să capituleze. Dar poziţia era prea slabă pentru ca el să capete vreo condiţie de la acei sălbatici învingători, Boncret şi soldaţii lui fură făcuţi prizonieri de război.

Că nimeni altul, Suvarow era omul care ştia mai bine să profite de o victorie, de abia stăpân pe Brescia, a cărei ocupare rapidă, aruncase o nouă descurajare în armata franceză, Suvarow ordonase generalului Kray să nu slăbească asediul Peschierei. Prin urmare generalul Kray îşi aşezase cartierul la Valegio, la egală distanţă între Peschiera şi Mantua, în-tinzîndu-se de la Po până la lacul Garda, pe ţărmul lui Minicio şi ameninţând în acelaşi timp amândouă oraşele, în timpul acesta, generalul-şef, înaintând cu grosul armatei sale, trecu Oglio în două coloane, întinse o coloană sub ordinele generalului Rosenberg spre

Bergam şi împinse pe cealaltă, sub conducerea lui Melas, până la Lerio, pe când corpuri de şapte sau opt mii de oameni, comandaţi de generalii Kaim şi Hohenzolern, erau pornite asupra Piacenzei şi a Cremonei, acoperind tot malul stâng al râului Po. În felul acesta armata austro-rusă înainta desfăşurând optzeci de mii de oameni pe un front de optzeci de leghe.

La vederea forţelor care înaintau şi care erau întreite faţă de ale sale, Scherer, bătând în

retragere pe toată linia, stricase podurile pe care le avea pe Ada, nesperând să le poată apăra şi îşi mutase cartierul general la Milan, aşteptând aici un răspuns la scrisoarea pe care o adresase Directorului şi în care recunoscându-şi tacit incapacitatea, demisiona. Dar. fiindcă urmaşul lui întârzia să sosească şi fiindcă Suvarow înainta mereu, din ce în ce mai speriat de răspunderea ce avea asupra-şi, Scherer dăduse comanda în mâinile celui mai priceput dintre locotenenţii săi. Generalul ales de însuşi Scherer era Moreau, care trebuia să-i mai combată odată pe ruşi în mijlocul cărora aveau să moară.

Această numire neaşteptată fu proclamată în mijlocul strigătelor de bucurie ale soldaţilor. Acela care prin falnica lui campanie de la Rhin dobândise numele de Fapius francez, străbătu toată linia armatei sale, salutat cu uralele succesive ale tuturor diviziilor ce strigau: Trăiască Moreau! Trăiască mântuitorul armatei din Italia!

Entuziasmul acesta, oricât de mare să fi fost, nu orbise nicidecum pe Moreau asupra poziţiei în care se afla sub pedeapsa de a fi copleşit pe la ambele aripi ale armatei sale, el trebuia să prezinte o linie paralelă cu linia armatei ruse, astfel că spre a face faţă inamicului, fu nevoit să se întindă de la lacul Lecco la Pizzighetone, adică pe o linie de douăzeci de leghe. E adevărat că putea să se retragă spre Piemont, să-şi concentreze trupele spre Alexandria şi să aştepte acolo ajutoarele pe care Directorul făgăduia să le trimită, însă operând aşa ar fi compromis armata Neapolului, lăsând-o izolată pe mâna inamicului. Hotărî deci să apere trecerea Addei cât s-ar fi putut mai mult, spre a da timp diviziei Dessoles, pe care trebuia să i-o trimită Massena,. a sosi în linie, spre a apăra aripa sa stânga, pe când divizia Gantier, căreia i se dăduse ordin să evacueze Toscana, ar fi sosit în pas gimnastic, spre a întări aripa dreaptă.

Cât despre el se duse la centru ca să apere în persoană podul întărit de la Gassano, al cărui capăt era acoperit de canalul Bitorto pe care îl ocupau, cu o numeroasă artilerie şi avanposturi retranşate.

Apoi, totodată prudent, pe cât era de viteaz, Moreau îşi luă toate măsurile spre a-şi asigura, la caz de înfrângere, retragerea spre Apenini şi coasta Genuei.

Dispoziţiile lui erau terminate, când neobositul Suvarow intră în Triveglio. Odată cu sosirea generalului rus în acest din urmă oraş, Moreau află de predarea Bergamului şi a cetăţii lui, iar la 25 aprilie zări capul coloanelor armatei aliate.

Chiar în ziua aceea, generalul rus îşi împărţi trupele în trei coloane tari, corespunzînd celor trei puncte de căpetenie ale armatei franceze, dar cel puţin îndoite la număr fiecare faţă de trupele pe care avea să le combată, coloana din dreapta, condusă de generalul Wukassovici, înainta spre capătul lacului Leceo, unde aştepta generalul Serurier, coloana stânga, sub comanda lui Melas, se aşează în faţa retranşamentelor de la Cassano, în sfârşit, diviziile austriece ale generalilor Zoof şi Ottr care formau centrul, se concentrară la Canonia spre â fi gata, la momentul hotărât, să ocupe Vaprio. Trupele ruse şi austriece tăbărâră în bătaia tunurilor avanposturilor franceze.

Chiar în seara aceea Fedor, care făcea parte cu regimentul său din divizia lui Chasteler, scrise generalului Cermayloff:

"Suntem în sfârşit în faţa francezilor, o luptă mare trebuie să aibă loc mâine dimineaţă, mâine seară voi fi locotenent sau mort."

A doua zi, la 26 aprilie, tunul bubui din zori la capetele liniei, la extrema stângă franceză atacară grenadierii prinţului Bagration, iar la extrema

dreaptă generalul Seckendorff care, detaşat din lagărul de la Triveglio, păşea asupra Cremei.

Cele două atacuri se săvârşiră cu rezultate foarte deosebite, grenadierii lui Bagration fură respinşi cu pierderi grozave, pe când Seckendorff, din contră, alungă pe francezi din Cremă şi înainta în recunoaşteri până la podul de la Lodi.

Aşteptările lui Tedor fură înşelate, corpul său de armată nu intră în luptă toată ziua, iar regimentul lui stătu nemişcat, aşteptând nişte ordine care nu sosiră.

Măsurile lui Suvarow nu erau pe deplin luate: el mai avea trebuinţă şi de noapte ca să le îndeplinească.

În taina acestei nopţi, Moreau, aflând de succesul câştigat de Seckendorff la extrema sa dreaptă, trimise ordin lui Serurier să nu lase la Lecco, care era un post lesne de apărat, decât a optsprezecea parte din semi-brigada uşoară şi un detaşament de dragoni, iar el să coboare spre centru cu trupele lui, Serurier primi ordinul pe la ceasurile două de dimineaţă şi îl execută îndată.

Ruşii, din parte-le, nu-şi pierduseră timpul. Profitând de întunericul nopţii, generalul Wukassovici restabilise puntea stricată de francezi la Brevio, pe când generalul Chasteler făcuse una nouă la două mile mai sus de castelul Trezzo, fără ca francezii să fi avut cea mai mică bănuială despre aceasta. Surprinşi pe la ceasurile patru dimineaţa de cele două divizii austriace care, mascate, de satul San-Gervaiso, ajunseră la malul drept al Addei fără să fie zărite, soldaţii însărcinaţi cu paza castelului Trezzo îl părăsiră şi bătură în retragere, austriecii îi urmăriră până la Pazzo dar aici francezii se opriră deodată şi făcură volt faţă, pricina fu că la Pazzo se aflau generalul Serurier şi trupele pe care le luase de la Lecco care, auzind tunul la spatele lor, se opriseră un moment şi supunându-se întâii reguli de război, păşiseră către zgomot şi fum, el deci adunase garnizoana din

Trezzo şi luase ofensiva trimiţând un aghiotant la Moreau să-l înştiinţeze despre manevra pe care se crezuse dator s-o facă.

Lupta începu atunci între trupele franceze şi trupele austriece cu nespusă înverşunare, iar bătrânii soldaţi ai lui Bonaparte îşi luaseră, în primele campanii din Italia, obiceiul de care nu se puteau dezbăra să bată pe supuşii Majestăţii Sale Imperiale pretutindeni unde îi întâlneau. Cu toate acestea, aşa de mare era superioritatea de număr a trupelor imperiale, încât trupele franceze începuseră să dea înapoi, când strigăte puternice răsunară la spate anunţând un ajutor, era generalul Grenier care, trimis de Moreau sosea cu divizia lui tocmai în momentul când era mai de trebuinţă.

O parte din noua divizie întări coloanele, îndoind gloatele centrului, pe când cealaltă se întinse spre stânga spre a înconjura pe generalii inamici. Apoi tobele bătură din nou pe toată linia şi grenadierii francezi începură să recucerească acest câmp de luptă pierdut şi recâştigat de două ori. Dar în momentul acesta o nouă întărire sosi austriecilor, marchizul Chasteler şi divizia lui, numărul fu din nou de partea inamicului, Grenier îşi duse numaidecât aripa, spre întărirea centrului, iar Serurier, dispunându-şi retragerea în unghi, se duse la Pazzo, unde îl aşteptă pe inamic.

În punctul acesta se concentra toiul luptei, de trei ori fu luat şi reluat satul Pazzo, până când, în sfârşit, atacaţi pentru a patra oară de forţe duble decât ale lor, francezii fură siliţi. să se retragă, în atacul din urmă, un colonel austriac fu rănit de moarte, dar, în schimb, generalul Beker, care comanda ariergarda[24] franceză, nevrând să bată în retragere cu soldaţii săi, fu înconjurat de câţiva oameni şi, după ce îi văzu murind pe toţi împrejurul său, fu nevoit să-şi predea spada unui tânăr ofiţer râs din regimentul Semenowski, care dădu pe prizonier în mâinile soldaţilor care îl urmau şi se întoarse îndată la luptă.

Cei doi generali francezi aleseseră ca punct de adunare satul Vaprio, însă, în primul moment de zăpăceală, urmat după retragerea din Pazzo, cavaleria austriacă făcuse o şarjă aşa de adâncă încât Serurier fu despărţit de colegul lui şi fu nevoit să se retragă, cu 2.500 de oameni, la Verderio, pe când Grenier ajunse singur la punctul hotărât şi se opri în Vaprio, spre a da din nou piept cu inamicul.

În timpul acesta, o luptă teribilă se ducea la centru. Melas, cu 18.000 până la 20.000 de oameni, atacase posturile întărite care se aflau precum am spus, la capătul podului de la Gassano şi de la Ritorto-Canale. De la ceasurile sânte dimineaţa, când Moreau se despărţise de divizia Iui Grenier, Melas, conducând în persoană trei batalioane de grenadieri austrieci,
atacase întăririle înaintate. Acolo, timp de de două ceasuri, avusese loc un măcel crâncen, respinşi de trei ori, pierzând peste 1.500 de oameni la poalele fortificaţiilor, austriecii se întorseseră de trei ori la atac, cu puteri proaspete şi mereu conduşi şi îmbărbătaţi de Melas care avea să-şi răzbune vechile lui înfrângeri în sfârşit, atacaţi a patra oară, năpădiţi în retranşamente, francezii, disputând terenul pas cu pas, se adăpostiră în a doua lor incintă, care apăra însuşi capătul podului şi pe. care o comanda Moreau în persoană. Aici, timp de alte două ceasuri, se luptă om cu om, pe când o artilerie groaznică revărsa moartea din gură în gură. În sfârşit, austriecii, strânşi pentru ultima oară, înaintară la baionetă şi, în lipsă de scări sau de breşe, grămădind lângă fortificaţii cadavrele camarazilor lor izbutiră să se urce pe parapet. Nu mai era nici un minut de pierdut, Moreau ordonă retragerea şi, pe când francezii treceau îndărăt Adda, el proteja în persoană trecerea lor cu un singur batalion de grenadieri dintre care, după jumătate de ceas, nu-i mai rămăseseră decât 120 de

oameni. Afară de asta, trei aghiotanţi îi fuseseră ucişi lângă dânsul.

Retragerea însă se operase fără dezordine, Moreau se retrase atunci la rândul său ţinând piept inamicului care păşi pe pod în momentul când Moreau ajunse pe celălalt mal. Chiar în momentul acela, austriecii se repeziră în goana lui, dar deodată, un zgomot teribil se auzi, dominând zgomotul artileriei, secunda boltă a podului sărise în sus, azvârlind în aer pe toţi câţi se aflau deasupra ei, fiecare se retrase de partea lui, iar în spaţiul rămas gol, se văzuseră picând, ca o ploaie, bucăţi de pietre şi de oameni.

Chiar în momentul când Moreau punea o stavilă între el şi Melas, văzu sosind în dezordine corpul de armată al generalului Gre-nier, care fusese nevoit să evacueze Vaprio şi care fugea urmărit de armata austro-rusă a lui Zoof, Ott şi Chastelor. Moreau ordonă o schimbare de front şi făcând fată acestui inamic nou care îi cădea pe cap în momentul în care se aştepta mai puţin, izbuti să ralieze trupele lui Grenier şi să stabilească lupta. Însă, pe când Moreau da piept armatei ruso-austriace de sub generalii Zoof şi Ott, Melas restabilise puntea şi trecea la rândul său. Moreau se pomeni atunci atacat în frunte şi în flancuri de forţe întreite decât ale sale. Atunci, toţi ofiţerii din jurul lui îl rugară să cugete la retragere, căci de la mântuirea persoanei lui depindea pentru Franţa conservarea Italiei. Moreau rezistă îndelung, căci înţelegea consecinţele teribile ale bătăliei ce pierduse şi după care nu vroia să mai trăiască, deşi i-ar fi fost cu neputinţă să o câştige. Dar o trupă de elită îl înconjură şi formând împrejuru-i batalion pătrat, se retrase, pe când restul armatei murea, pentru ca să protejeze retragerea aceluia al cărui geniu era privit ca singura speranţă rămasă armatei franceze.

Lupta mai dură aproape trei ceasuri, în care ariergarda armatei făcu minuni, în sfârşit, Melas,

văzând că-i scăpase inamicul şi simţind că trupele sale, ostenite de o luptă îndărătnică, aveau trebuinţă de repaus, ordonă încetarea luptei şi se opri pe malul stâng al Addei, întinzându-se în satele Imago, Gorgonzola şi Cassano, rămânând astfel stăpân pe un câmp de bătălie, pe care lăsau francezii 2.500 de morţi, 100 tunuri şi 20 obuziere.

Seara, Suvarow, invitând pe generalul Beker să cineze cu dânsul, îl întrebă cine îl făcuse prizonier. Beker răspunse că un tânăr ofiţer din regimentul care intrase întâi în Po-zzo, Suvarow cercetă îndată care era regimentul acela, află că e regimentul Semenowski şi ordonă să se afle numele acelui tânăr ofiţer. După câteva minute, i se înfăţişă sublocotenentul Fedor Romayloff, care aducea sabia generalului Beker. Suvarow opri pe Fedor la cină, iar a doua zi tânărul scria protectorului său:

"M-am ţinut de cuvânt, sunt locotenent, iar feldmareşalul Suvarow a cerut pentru mine Majestăţii Sale Pavel I ordinul Sf. Vladimir."

La 28 aprilie, Suvarow intră în Milano, pe care îl părăsise Moreau spre a se retrage dincolo de Tesin şi puse să se lipească pe toate străzile acelei capitale următoarea proclamaţie care zugrăveşte de minune spiritul eroului moscovit:

"Armata victorioasă a împăratului apostolic şi roman este aici: ea nu luptă decât pentru restabilirea sfintei religii, a clerului, a nobilimii şi a vechiului guvernământ al Italiei.

Popoare, uniţi-vă cu noi pentru Dumnezeu şi pentru credinţă: căci am sosit cu armată la Milan şi la Plancenza, spre a vă fi într-ajutor."

Victoriile aşa de scump dobândite la Trebia şi Novi urmară după aceea de la Cassano şi lăsară pe Suvarow aşa de slăbit încât nu putu profita de

foloasele câştigate de altmintrelea, în momentul când generalul rus da să pornească la drum, îi sosi un nou plan, trimis de Consiliul aulic din Viena.

Puterile aliate hotărâseră invadarea Franţei şi, desemnând fiecărui general calea ce trebuia să apuce spre a îndeplini planul cel nou, hotărâseră că Suvarow să intre în Franţa prin Elveţia, ca arhiducele să-i cedeze poziţiile lui şi să se coboare la Rhinul de jos. Trupele cu care Suvarow, lăsând pe Moreau şi pe Macdonald în faţa austriecilor, trebuiau să opereze de acum contra lui Massena erau: 30.000 de ruşi, pe care îi avea cu dânsul sub arme, alte 30.000 detaşate din armata de rezervă pe oare o comanda contele Tolstoi în Galiţia şi care trebuiau să fie duse în Elveţia de generalul Korsakoff, 25.000 până la 30.000 austrieci comandaţi de generalul Hotze, şi, în sfârşit, 5.000 până la 6.000 de emigranţi francezi, sub conducerea prinţului de Conde. Peste tot 90 până la 95 mii de oameni.

Fedor fusese rănit în bătălia de la Novi, dar Suvarow îi acoperise rana cu o a doua cruce, iar gradul de căpitan îi zorise convalescenţa, astfel că tânărul ofiţer, mai mult fericit decât mândru de noul grad militar ce câştigase, fu în stare să urmeze armata când ea începu la 13 septembrie mişcarea sa spre Salvedra şi pătrunse cu generalul său în valea Tesinului.

Toate merseră bine până atunci şi, cât timp stătuse în bogatele şi frumoasele câmpii ale Italiei, Suvarow n-avusese decât să se laude de curajul şi de devotamentul soldaţilor săi. Insă când, după câmpiile rodnice ale Lombardiei, udate de râuri frumoase cu dragi nume, urmară drumurile gloduroase ale Levantinei şi se înălţară înaintea lor, acoperite de zăpezi veşnice, culmile sprâncenate ale San-Gothardului, atunci entuziasmul se stinse, energia pieri şi presimţiri întunecate cuprinseră «inima acelor copii sălbatici ai Nordului. Murmure neaş-teptate cutreierară

toată linia, apoi deodată avangardă se opri, declarând că nu vroia să meargă mai departe, în zadar Fedor, care comanda o companie, rugă pe soldaţii săi să se despartă de camarazii lor şi să dea exemplu mergând ei înainte, soldaţii lui Fedor aruncară armele lor şi se culcară lângă ele. În momentul când se săvârşea această probă de nesupunere, murmure noi se ridicară de la coada armatei, apropiindu-se ca o vijelie, era Suvarow care trecea de la ariergardă la avangardă[25] şi care venea însoţit de acea probă de nesupunere care se ridica pe toată linia. Când ajunse în capul coloanei, murmurele acestea deveniră ocări.

Atunci, Suvarow se adresă soldaţilor săi cu elocinţa sălbatică şi căreia îi datora minunile pe care le făcuse cu ei. Dar strigătele de *Retragere! Retragere!* îi acoperiră glasul. Atunci ei puseră mâna pe cei mai cârtitori şi-i bătură cu bastonul. până ce muriră în acest chip. ruşinos. Dar pedepsele nu avură mai multă trecere decât îndemnurile şi strigătele urmară. Suvarow văzu că totul era pierdut, dacă nu întrebuinţa vreun mijloc puternic şi neaşteptat spre a-i readuce la supunere pe răzvrătiţi. El înainta spre Fedor.

— Căpitane, îi zise Suvarow, lăsaţi încolo pe secăturile astea, luaţi opt sergenţi şi săpaţi o groapă.

Fedor, mirat, se uită la general, parcă ar fi vrut să-i ceară deslușire asupra acestui ordin ciudat.

— Să faceţi ceea ce am comandat, zise Suvarow.

Fedor se supuse, cei opt sergenţi se puseră la muncă şi după. zece minute groapa era gata, spre marea mirare a întregii armate care se strânsese în cerc, cățărându-se pe cele două dealuri care mărgineau drumul, ca pe treptele unui amfiteatru năpraznic.

Atunci, Suvarow descăleca, îşi rupse sabia şi o aruncă în groapă, îşi smulse epoleţii, unul după

altul şi îi aruncă în groapă, apoi îşi luă decoraţiile ce-i acopereau pieptul şi le azvârli peste sabie şi epoleţi, în sfârşit dezbrăcându-se până la piele, se culcă el însuşi în groapă, strigând cu glas tare:

— Acoperiţi-mă cu pământ şi lăsaţi aici pe generalul vostru! Nu mai sunteţi copiii mei, nu vă mai sunt părinte, nu-mi rămâne decât să mor!

La aceste cuvinte, rostite cu glas aşa de tare încât fuseseră auzite de toată armata, soldaţii ruşi săriră în groapă plângând şi ridicară pe general în braţe, rugându-l ca să-i ierte şi să-i ducă contra inamicului.

— Aşa da! strigă Suvarow, îmi recunosc copiii. Contra inamicului! Contra. inamicului!

Nu strigăte, ci urlete răspunseră la aceste cuvinte, Suvarow se reîmbrăcă şi, pe când se îmbrăca el, cârtitorii se târau prin ţarină şi veneau să-i sărute picioarele. Apoi după ce îşi prinse epoleţii pe umeri, după ce îşi reaşeză decoraţiile pe piept, încalecă urmat de întreaga armată, ai cărei soldaţi jurau într-un singur glas să moară până la cel din urmă, decât să-l părăsească pe părintele lor.

Chiar în ziua aceea, Suvarow atacă Aerolo, dar începuseră să se ivească zilele rele şi învingătorul de la Cassano, de la Trebia şi de la No vi, lăsase norocul obosit în câmpiile Italiei. Timp de 12 ceasuri, 600 de francezi ţinură în loc trei mii de soldaţi ruşi sub zidurile oraşului, aşa de bine că se înnopta fără ca Suvarow să-i fi putut izgoni. A doua zi, el puse în mişcare toate trupele sale, spre a înlătura acea mână de viteji. Iar cerul se posomorâse şi îndată vântul azvârli o ploaie rece în faţa ruşilor. Francezii, profitând de această împrejurare spre a bate în retragere, evacuează valea Unseren, trec peste Rens şi se aşează în ordine de bătaie pe înălţimile Furcă şi Grimsel, însă parte din scopul armatei ruse este atins, San-Gothardul este în mâna ei. E adevărat că, îndată ce se vor depărta ruşii, francezii îi vor relua în stăpânire şi le vor tăia retragerea, dar ce-i pasă lui

Suvarow? Nu e deprins el să meargă totdeauna înainte? Merge deci fără grijă de ceea ce lasă în urmă-i, ajunge la Andermatt, trece Gura Ury şi dă peste Lecourbe, care păzeşte cu 1.500 de oameni defileurile de la Puntea-Dracului. Acolo reîncepe lupta, timp de trei zile, 1.590 de francezi opresc 30.000 de ruşi. Suvarow rage ca un leu căzut în lanţuri, căci el nu-şi mai înţelege norocul, în sfârşit, în ziua a patra, află că generalul Korsakoff, care îi luase înainte şi pe care trebuia să-l ajungă, fusese bătut de Molitor, că Massena a reluat Zurichul şi că ocupă cantonul Glaris. Atunci renunţă de a mai merge pe valea Reus şi scrise lui Korsakoff şi lui Jallaşici:

"Alerg să vă îndrept greşelile, ţineţi-vă bine ca nişte ziduri, îmi veţi răspunde cu capul vostru pentru fiecare pas ce veţi face îndărăt."

Aghiotantul era însărcinat pe deasupra să comunice generalilor ruşi şi austrieci un plan de luptă verbal, era ordin către generalii Linsken şi Jallaşici să atace trupele franceze fiecare din partea lui şi să opereze joncţiunea lor în valea Glarisului, unde Suvarow însuşi trebuia să coboare pe la Klon-Thal, spre a-l închide pe Molitor între două ziduri de fier.

Suvarow era aşa de sigur că trebuia să reuşească planul acesta, încât, ajungând pe ţărmurile lacului Klon-Thal, trimise un parlamentar ca să-l someze pe Molitor să se predea, având în vedere, îi zise el, că era înconjurat din toate părţile. Molitor răspunse mareşalului că întâlnirea pe care o dăduse generalilor săi era zădărnicită, având în vedere că dânsul îi bătuse unul după altul şi că-i respinsese în cantonul Grisons, dar că în schimb, fiindcă Massena înainta prin Muotta, dânsul, Suvarow, se află între două focuri, prin urinare, Molitor îl somă să depună armele. Auzind acest răspuns ciudat, Suvarow

crezu că visează, dar venindu-şi curând în fire şi înţelegând primejdia ce era de a rămâne în defileurile în care se afla, se năpusti asupra generalului Molitor. Acesta îi primi cu baionetele întinse şi, acolo, închizând defileul, ţinu opt ceasuri, cu 1.200 de oameni, 15 până la 18 mii de ruşi. În sfârşit, înnoptându-se, Molitor evacua Klon-Thalul şi se retrase pe Linth ca să apere punţile de la Noefels şi de la Molis. Bătrânul mareşal trecu atunci ca un şuvoi în Glaris şi la Mitlodi şi află acolo că, Molitor adevărul îi spusese, că Jallaşici şi Linsken fuseseră bătuţi şi împrăştiaţi, că Massena înainta asupra cantonului Schwitz şi că generalul Rosenberg, căruia îi încredinţase apărarea punţii de la Muotta, fusese silit să se retragă. Astfel încât cu adevărat avea să se găsească el însuşi în poziţia în care crezuse să-l aducă pe Molitor.

Nu era timp de pierdut spre a bate în retragere. Suvarow intră în defileurile de la Engi, de la Schwanden şi de la Elm, grăbindu-şi astfel mersul încât îşi părăsi răniţii şi o parte din artilerie. Francezii se repeziră îndată în urmărirea lui, ajungându-l când prin prăpăstii, când prin noroi. Atunci, se văzură armate întregi trecând pe acolo pe unde vânătorii de ciute îşi scoteau încălţămintea. Mergeau cu picioarele goale şi se ajutau cu mâinile ca să nu cadă. Trei popoare venite din trei părţi deosebite îşi dăduseră întâlnire deasupra locuinţei vulturilor, parcă ar fi vrut să-l ia pe Dumnezeu mai de aproape judecător al dreptăţii cauzei lor. Atunci fură momente în care toţi munţii aceia îngheţaţi se prefăcură în vulcani, în care cascadele se coborâră sângerate la vale şi în care avalanşe omeneşti se rostogoliră până în fundul prăpăstiilor, astfel încât moartea avu aşa recoltă, pe acolo pe unde nu se mai arătase viaţa, încât vulturii, ajunşi fuduli de belşug, nu mai luau, spune tradiţia ţăranilor din munţii aceştia, decât ochii cadavrelor spre a-i duce puilor lor. În sfârşit,

Suvarow izbuti să-şi ralieze trupele prin apropiere de Lindeau şi reclamă pe Korsakoff, care tot ţinea postul de la Bregenz, dar toate trupele lui reunite nu se ridicau decât la 30.000 de oameni, atât îi mai rămăsese din cei 80.000, pe care Pavel I îi dăduse contingent al său în coaliţie. În cincisprezece zile, trei corpuri de armată, din care fiecare era mai numeros decât toată armata lui Massena, fuseseră bătute de armata asta. De aceea Suvarow, furios că fusese biruit chiar de republicanii aceia, a căror nimicire o făgăduise, aruncă pe austrieci vina înfrângerii sale şi dedară că avea să aştepte, înainte de a mai întreprinde ceva pentru coaliţie, ordinele împăratului, căruia îi făcuse cunoscut trădarea aliaţilor săi.

Răspunsul lui Pavel I fu ca să-şi întoarcă soldaţii în Rusia şi să se întoarcă cât mai repede el însuşi la Petersburg, unde îl aştepta o intrare triumfală. Acelaşi ucaz[26] cuprindea că Suvarow avea să locuiască restul vieţii sale în palatul imperial, în sfârşit că avea să i se ridice un monument într-una din pieţele publice ale Sankt-Petersburgului.

Fedor avea să o vadă pe Vaninka. Pretutindeni unde fusese o primejdie de înfruntat prin câmpiile sau văgăunile Tesinului, pe gheţurile muntelui Bragel, el se repezise între cei dintâi şi printre numele citate ca demne de recompensă, numele său se aflase totdeauna. Se ştia că Suvarow era prea viteaz el însuşi, pentru ca să dea asemenea onoruri pe nemeritate. Fedor se întorcea deci, precum făgăduise, demn de interesul nobilului său protector şi, cine ştie? Demn poate şi de amorul tinerei Vaninka. De altmintelea, mareşalul şi-l făcuse prieten şi nimeni nu putea şti unde putea să ducă prietenia lui Suvarow. pe care împăratul Pavel I îl onoră ca pe un războinic antic.

Nimeni însă nu se putea bizui pe Pavel I, al cărui caracter era compus din mişcări extreme, astfel, fără să fi nemeritat întru nimic faţă de

stăpânul său, fără.ca să ştie de unde-i venea dizgraţia, Suvarow primi, ajungând la Riga, o scrisoare a Consiliului privat, care îl înştiinţa, în numele împăratului, că, fiindcă oferise soldaţilor săi o abatere de la o lege disciplinară, împăratul îi lua toate onorurile ce-i acordase şi îl oprea de a se mai prezenta înaintea sa.

O asemenea ştire fu un trăsnet pentru bătrânul războinic, amărât acum de înfrângerile păţite şi care, că furtunile de seară, mânjiseră o zi luminoasă.

Aşa fiind, Suvarow adună pe toţi ofiţerii săi în piaţa Rigei, îşi luă adio de la ei, plângând ca un părinte care îşi părăseşte familia. Apoi, sărutând pe generali şi pe colonei, strângând mâna, celorlalţi, le mai zise o dată adio lăsându-i liberi să-şi urmeze fără el ursita. Iar după aceea, urcându-se într-o sanie, merse zi şi noapte, sosi incognito în capitala aceea unde era să intre ca triumfător, se duse într-o mahala mărginaşă la una din nepoatele lui şi muri acolo peste cincisprezece zile, cu inima zdrobită de durere.

Fedor, din parte-i, se zorise tot aşa de mult ca şi mareşalul şi, tot ca el, intrase în Sankt-Petersburg, fără ca vreo scrisoare să-l fi precedat sau să-i fi anunţat sosirea. Fiindcă Fedor n-avea nici o rudă în capitală şi fiindcă de altmintrelea întreaga lui viaţă era închinată unei singure fiinţe, el se duse de-a dreptul pe perspectiva Newski, pe care casa generalului făcea colţ cu canalul Catherina.

Apoi, sosind acolo, sări din trăsură, se repezi în curte, urcă peronul într-un suflet, deschise uşa de la anticameră şi veni pe neaşteptate în mijlocul valeţilor şi a ofiţerilor inferiori ai casei, care dădură un strigăt de surprindere zărindu-l. El întrebă unde era generalul. I se răspunse, arătându-i-se uşa sufrageriei, acolo era el şi dejuna cu fiica sa.

Atunci, printr-o reacţie ciudată, Fedor simţi că-l părăseau picioarele şi se rezemă de perete ca să nu cadă în momentul de a o revedea pe Vaninka, pe acest suflet al sufletului său, singurul pentru care făcuse atâtea isprăvi, el se cutremură temându-se să nu o regăsească altfel de cum o lăsase. Dar chiar în momentul acela se deschise uşa sufrageriei şi se ivi Vaninka. Zărind pe tânăr, ea dădu un strigăt şi, întorcându-se către generalul:

— Fedor este, tată, zise ea cu o expresie nestăpânita, care nu permitea îndoială despre simţământul din care porneşte.

— Fedor! strigă generalul, repezindu-se şi întinzând braţele către tânăr.

Fedor era aşteptat sau la picioarele tinerei Vaninka sau la inima tatălui ei, Fedor înţelese că primul moment trebuia consacrat respectului şi recunoştinţei şi năvăli în braţele generalului, făcând altfel şi-ar fi mărturisit amorul şi nu putea să aibă dreptul acesta, înainte de a se şti dacă era împărtăşit amorul acela.

Fedor se întoarse şi, tot ca în momentul plecării, puse genunchiul la pământ înaintea feţei. Dar fusese destul un minut trufaşei fete spre a înăbuşi în adâncul inimii sale simţămintele ce avusese. Roşeaţa care trecuse pe fruntea-i, ca o flacără, dispăruse, iar fata redevenise tot recea şi trufaşa statuie de alabastru, operă începută de natură şi completată de educaţie. Fedor îi sărută mâna, mâna aceea tremura, dar era îngheţată. Fedor îşi simţi inima pierită şi crezu că avea să moară.

— Ei bine, Vaninka, zise generalul, de ce eşti aşa de rece, cu un amic care ne-a pricinuit atâta groază şi atâta bucurie totodată? Haide, Fedor, sărută pe Vaninka mea.

Fedor se sculă rugător şi stătea nemişcat, aşteptând ca o altă permisiune să confirme pe aceea a generalului.

— N-aţi auzit pe tata? zise Vaninka surâzând, dar cu toate astea fără să aibă destulă putere asupră-şi spre a stinge emoţia care vibra în glasul său.

Fedor îşi apropie buzele de obrajii tinerei şi, fiindcă o ţinea în acelaşi timp de mână, i se păru că, printr-o mişcare nervoasă şi independentă de voinţă, mâna aceea strânse uşor pe a lui, un strigăt de bucurie fu cât p-aci să izbucnească din pieptul lui când, aruncându-şi ochii la Vaninka, se sperie la rândul său de paloarea ei. Buzele fetei erau albe ca şi cum ar fi fost ale unei moarte.

Generalul pofti pe Fedor la masă. Vaninka îşi reluă locul şi, fiindcă din întâmplare era cu spatele spre fereastră, generalul, care n-avea nici o bănuială, nu băgă de seamă nimic.

Dejunul, precum ne închipuim, trecu în desfăşurarea şi ascultarea istoriei acelei campanii ciudate, care începuse sub soarele fierbinte al Italiei şi se sfârşise în gheţurile Elveţiei. Fiindcă nu existau la Sankt-Peterşburg ziare, care să spună altceva decât ceea ce permitea împăratul să se spună, cu adevărat se aflaseră isprăvile lui Suvarow, dar nu se ştiau înfrângerile lui. Fedor povesti pe cele dinţii cu modestie, iar pe celelalte cu francheţe.

Se pricepe imensul interes pe care îl puse generalul la o atare povestire făcută de Fedor, epoleţii lui de căpitan, decoraţiile de care îi era plin pieptul, dovedeau că tânărul săvârşise o umilinţă uitându-se pe el însuşi în istorisirea ce făcea. Dar generalul, prea generos pentru ca să se fi temut să nu fie atins de dizgraţia lui Suvarow, îl şi vizitase pe feld-mareşalul muribund şi aflase de la dânsul cu ce curaj se purtase tânărul său protejat. Când acesta îşi sfârşi istorisirea, fu rândul generalului să înşire toate isprăvile lui Fedor, dintr-o campanie de mai puţin de un an. Apoi, după ce înşiră tot. adăugă imediat că a doua zi avea să

ceară de la împărat să i-l dea pe tânărul căpitan că aghiotant.

La cuvintele acestea, Fedor vru să se arunce la picioarele generalului, dar acesta îl primi a doua oară în braţele sale şi, ca să-i dea probă de siguranţa ce avea despre reuşita cererii sale, generalul îi hotărî chiar în ziua aceea locuinţa pe care trebuia s-o ocupe Fedor în casa lui.

Într-adevăr, generalul se întoarse a doua zi de la palatul Sfântul-Mihail, aducând fericită noutate, că cererea lui fusese aprobată.

Fedor era în culmea bucuriei, din momentul acesta el era foarte apropiat generalului, aşteptând să facă parte din familie. Să trăiască sub acelaşi acoperiş cu Vaninka, s-o vadă la orice ceas, s-o întâlnească în fiecare minut într-o cameră, s-o vadă trecând ca o vedenie pe la capătul vreunui coridor, să se afle de două ori pe zi la aceeaşi masă cu dânsa, toate astea erau mai mult decât sperase Fedor vreodată, de aceea crezu că i-ar fi fost de ajuns fericirea aceasta.

Vaninka din parte-i, oricât de mândră să fi fost, avea inima cuprinsă de un viu interes pentru Fedor. Apoi, el plecase lăsând-o în siguranţă că o iubea şi, în lipsa lui, trufia ei de femeie să hrănise cu gloria ce avea să câştige tânărul ofiţer. Astfel că, atunci când îl văzu întorcându-se, mai apropiat de dânsa de cum plecase, ea simţise după bătăile inimii sale că trufia-i îndestulată se preschimbase într-un simţământ mai fraged şi că, din parte-i iubea şi ea pe Fedor, pe cât îi era cu putinţă ca să iubească. Cu toate astea, precum am spus, ea tot îşi ascunsese simţămintele în învelişul lor de gheaţă, căci aşa era făcută Vaninka. Vroia să-i spună într-o zi lui Fedor, că-l iubea, însă, până în ziua în care i-ar fi plăcut să îi spună această, nu vroia ca tânărul să ghicească cum că era iubit de dânsa.

Astfel merseră lucrurile câteva luni şi, starea asta, care îi păruse lui Fedor suprema fericire, în curând *i* se păru un supliciu îngrozitor, într-adevăr,

să iubeşti, încât să-ţi simţi inima totdeauna gata să se reverse de iubire, să fii de dimineaţă până seara în faţa aceleia pe care o iubeşti, la masă să-i întâlneşti mâna, să-i atingi rochia în coridoarele înguste, să o simţi rezemându-se pe braţul tău când intri într-un salon sau când ieşi de la un bal şi necurmat să fii silit să îţi stăpâneşti faţa, ca să nu exprime nicidecum emoţiile inimii, nu e voinţă omenească în putere să reziste la asemenea tortură. De aceea Vaninka văzu că Fedor n-ar fi putut păstra îndelung secretul său şi hotărî să o ia înaintea declaraţiei pe care o vedea mereu gata să scape din gura lui. Într-o zi când ei se aflau singuri şi când ea vedea sforţările zadarnice pe care le făcea tânărul spre a-i ascunde ceea ce simţea, ea se duse drept la dânsul şi privindu-l ţintă:

— Mă iubiţi, Fedor, îi zise ea?

— Iertaţi-mă! Iertaţi-mă! strigă tânărul împreunându-şi mâinile.

— Pentru ce să vă iert, Fedor? Nu e curată iubirea voastră?

— Oh! Da, da! Curată e iubirea mea, mai ales că e fără de speranţă.

— Şi pentru ce fără de speranţă? întrebă Vaninka. Tata nu vă iubeşte ca pe un fiu?

— Oh! Ce spuneţi dumneavoastră? strigă Fedor. Ce fel, dacă tatăl dumneavoastră mi-ar acorda mâna voastră, aţi consimţi oare?...

— Nu sunteţi nobil de inimă şi nobil de neam, Fedor? E adevărat că n-aveţi avere, dar eu sunt destul de bogată pentru doi.

— Dar atunci, atunci deci, nu vă sunt indiferent!

— Vă prefer cel puţin tuturor acelora pe care i-am văzut.

— Vaninka!

Fata făcu o mişcare de trufie.

— Iertaţi-mă, urmă Fedor, ce trebuie ca să fac? Porunciţi, n-am nici o voinţă înaintea voastră, teamă mi-e ca fiecare din simţămintele mele să nu vă jignească, călăuziţi-mă şi mă voi supune.

— Ceea ce aveţi de făcut, Fedor. este să cereţi consimţământul tatălui meu.

— Aşadar, mă autorizaţi la acest demers?

— Da, însă cu o condiţie.

— Care? Oh! Spuneţi, spuneţi.

— Aceea că tatăl meu, oricare i-ar fi răspunsul, să nu afle niciodată că v-aţi prezentat la dânsul autorizat de mine, nimeni să nu ştie că urmaţi poveţele pe care vi le dau eu, toată lumea să ignore mărturisirea pe care v-am făcut-o dumneavoastră, în sfârşit, să nu cereţi, orice s-ar întâmpla, ca să vă ajut decât cu rugăciunile mele.

— Tot ce veţi dori! strigă Fedor, Oh! Da, da, voi face tot ce veţi dori! Nu-mi daţi oare de o mie de ori mai mult decât nu îndrăzneam să sper? Şi dacă m-ar refuza tatăl dumneavoastră, n-aş şti eu că dumneavoastră îmi veţi împărtăşi durerea?

— Da, însă sper că n-are să fie aşa, zise Vaninka întinzând tânărului ofiţer o mână pe care el o sărută cu aprindere, astfel dar speranţă şi curaj!

Şi Vaninka ieşi lăsând, aşa femeie cum era, pe tânărul ofiţer de o sută de ori mai tremurător şi mai mişcat decât dânsa.

Chiar în ziua aceea, Fedor ceru o întrevedere generalului său.

Generalul primi pe aghiotant ca de obicei, vesel şi râzând, însă de la întâile cuvinte pe care le rosti Fedor, chipul generalului se posomorî. Totuşi, la descrierea acelui amor aşa de adevărat, aşa de statornic şi aşa de pasionat pe care îl simţea tânărul pentru fiica sa, când auzi că amorul acela era imboldul faptelor glorioase pentru care de atâtea ori îl lăudase, generalul îi întinse mâna şi, aproape tot aşa de mişcat ca şi dânsul, îi spuse că în lipsa lui, neştiind amorul pe care îl dusese cu dânsul şi din care nu simţise nimic la Vaninka. el, după invitaţia împăratului, îşi prinsese cuvântul cu fiul consilierului privat al împăratului. Singurul lucru pe care îl ceruse generalul fusese ca să nu fie despărţit de fiica sa până ce nu va ajunge ea la vârsta de 18 ani, Vaninka nu mai avea deci să stea sub acoperişul părintesc decât cinci luni.

Nu era nimic, de răspuns la aceasta, în Rusia, o dorinţă a împăratului este un ordin şi din momentul când ea s-a exprimat, nimeni nu cugetă să o combată. Cu toate astea, refuzul acesta întipărise aşa disperare pe faţa tânărului, încât generalul, atins de această suferinţă tăcută şi resemnată, îi întinse braţele. Fedor căzu în ele izbucnind în plânsete. Atunci, generalul îl întrebă despre fiică-sa, dar Fedor răspunse, precum făgăduise, că Vaninka nu ştia nimic şi că demersul pornea numai de la dânsul, încredinţarea asta mai linişti puţin pe general, care se temuse la început să nu facă doi nenorociţi.

La ora prânzului, Vaninka coborî în sufragerie şi nu găsi decât pe tatăl său, singur. Fedor n-avusese curajul să asiste la masă şi să se găsească iarăşi în momentul când pierduse orice speranţă, în faţa generalului şi a fiicei lui. El luase o sanie şi se dusese în împrejurimile oraşului. Tot timpul cât ţinu prânzul, generalul şi Vaninka de abia schimbară vreo două cuvinte, dar oricât de expresivă ar fi fost tăcerea asta, Vaninka îşi stăpâni

fizionomia cu obişnuita ei putere şi numai generalul păru trist şi abătut.

Seara, când Vaninka da să coboare ca să ia ceaiul, ceaiul fu adus în camera ei, spunându-i-se că generalul se simţise obosit şi se retrăsese în apartamentele sale. Vaninka făcu câteva întrebări asupra naturii indispoziţiei lui. Apoi, aflând că nu era nimic îngrijorător, însărcina pe feciorul care-i aduse vestea asta să arate tatălui ei expresia respectului său, să-i spună că ea era la ordinul lui dacă avea trebuinţă de ceva sau de cineva. Generalul răspunse fiicei sale că-i mulţumea, dar că n-avea trebuinţă deocamdată decât de singurătate şi de repaus. Vaninka zise că din parte-i avea să se închidă în camera ei şi feciorul se retrase. De-abia plecase servitorul şi Vaninka porunci către Anuşka, sora ei de lapte, care făcea pe lângă dânsa slujba de companioană, să pândească întoarcerea lui Fedor şi să o vestească îndată ce se va fi întors.

La ceasurile unsprezece, porţile palatului se deschiseră şi Fedor se dădu jos din sanie. El se duse îndată în apartamentul său, unde se trânti pe un divan, zdrobit de povara gîndu-rilor sale, la miezul nopţii, auzi bătând în uşă, se sculă foarte mirat şi se duse de deschise, era Anuşka, venită să-i spună din partea stăpânei sale, ca să treacă îndată la dânsa. Oricât de mirat fu de acest mesaj, la care nu se aştepta deloc, Fedor se supuse.

El găsi pe Vaninka şezând îmbrăcată într-o rochie albă şi, fiindcă ea, era mult mai palidă ca de obicei, Fedor se opri la uşă, căci i se păru că vedea o statuie pregătită pentru un mormânt.

— Poftiţi, zise Vaninka, cu un glas în care era cu neputinţă să deosebeşti cea mai mică emoţie.

Fedor se apropie, atras de glasul acela precum este atras fierul de magnet. Anuşka închise uşa după dânsul.

— Ei bine, îi zise Vaninka, ce v-a răspuns tatăl meu?

Fedor îi povesti tot ce se petrecuse. Fata ascultă istorisirea aceea cu o privire nepăsătoare. Numai buzele ei, singura parte din faţă în care i se putea constata prezenţa sângelui, se făcură albe că rochia în care era îmbrăcată fata. Cât despre Fedor, el era din contră mistuit de friguri şi părea aproape ieşit din minţi.

— Acum, ce aveţi de gând? zise Vaninka, cu acelaşi glas de gheaţă cu care puse şi celelalte întrebări.

— Mă întrebaţi ce am de gând, Vaninka? Dar ce doriţi să fac şi ce-mi mai rămâne oare de făcut dacă nu, ca să nu răspund la bunătăţile protectorului meu prin vreo mişelie, să fug din Sankt-Petersburg şi să caut ca să mor în cel dinţii colţ al Rusiei unde va izbucni un război?

— Sunteţi un nebun! zise Vaninka cu un surâs în care se putea cunoaşte un ciudat amestec de triumf şi de dispreţ, căci din momentul acesta, îşi simţi superioritatea asupra lui Fedor şi înţelese că avea să-l conducă ea, ca o regină, în restul vieţii lui.

— Atunci, strigă tânărul ofiţer, călăuziţi-mă, ordonaţi-mi. Nu sunt sclavul vostru?.

— Trebuie să staţi aici, zise Vaninka.

— Să stau!

— Da, numai o femeie sau un copil se dau bătuţi aşa, de la întâia lovitură. Omul. dacă merită într-adevăr numele ăsta, omul luptă.

— Să lupt!... Dar contra cui? Contra tatălui d-voastră? Niciodată!...

— Cine vă spune să luptaţi contra tatălui meu? Contra evenimentelor trebuie să vă opintiţi, căci oamenii de rând nu dirijează evenimentele ci, din contră, sunt târâţi de ele. Arătaţi-vă în ochii tatălui meu că vă combateţi amorul, să creadă că vi l-aţi stăpînit. Fiindcă se crede că eu nu ştiu demersul dumneavoastră, tata n-are să se ferească de mine. Voi cere doi ani de amânare a căsătoriei proiectate şi îi voi dobândi. Cine ştie ce

evenimente stau ascunse în aceşti doi ani? Poate să moară împăratul, cel care îmi este destinat poate să moară, însuşi tatăl meu, Dumnezeu să ferească!... Poate ca să moară!...

— Dar dacă vi se va cere?

Dacă mi se va cere? întrerupse Vaninka, pe când o roşeaţă vie i se urcă în faţă spre a pieri îndată, dar cine să ceară ceva de la mine? Tata mă iubeşte prea mult, pentru ca să facă una ca asta, împăratul are destule griji în însăşi familia lui, pentru ca să nu mai tulbure familia altora, de altmintelea când s-ar slei toate mijloacele de scăpare, eu tot voi mai avea unul, Neva curge la trei sute paşi de aici, iar apele ei sunt adânci.

Fedor dădu un strigăt, căci era în creţurile frunţii şi în buzele strînse ale feţei un aşa caracter de hotărâre încât înţelese că era cu putinţă să sfărâme cineva pe copila aceea, dar nu să o încovoaie.

Cu toate astea inima lui Fedor era prea în armonie cu planul pe care îl propunea Vaninka pentru ca înlăturându-i-se obiecţiile ridicate, el să caute altele noi. De altmintrelea chiar să fi avut acest curaj, făgădui ăla ce-i făcuse Vaninka, de a-l despăgubi în secret de făţărnicia ce era nevoit să-şi impună în public, tot ar fi biruit scrupulele lui, apoi Vaninka, prin caracterul ei, avea tot ce trebuia pentru ca să supună la voinţele ei pe toţi cei dimprejuru-i.

Fedor iscăli deci că un copil la tot ce ea îi ceruse, iar amorul fetei spori prin satisfacerea trufiei sale.

La câteva zile după hotărârea asta nocturnă, luată în camera fetei, avusese loc, pentru o greşeală uşoară, execuţia la care am făcut pe cititori să asiste şi a cărei victimă fusese Grigorie în urma plângerii făcute de Vaninka tatălui ei.

Fedor, care în calitatea lui de aghiotant, trebuise să prezideze la pedepsirea lui Grigorie, nu prea luase în seamă cuvintele de ameninţare pe

care le rostise sclavul, retrăgându-se. Ivan, vizitiul, după ce fusese călău, se făcuse medic şi aplicase pe umerii sfâşiaţi ai victimei, compresele cu apă şi cu sare care trebuiau să cicatrizeze rănile. Grigorie stătuse trei zile în infirmerie, în care timp vânturase în minte toate mijloacele de a se răzbuna, apoi, fiindcă după trei zile era vindecat, îşi reluase serviciul şi, afară de dânsul, toţi uitară în curând ceea ce se petrecuse. Ba ceva mai mult, dacă Grigorie ar fi fost un rus adevărat, în curând ar fi uitat el însuşi pedeapsa aceea, prea obişnuită la străşnicii copii ai Moscovei pentru ca ei să-i păstreze o îndelungă şi ciudoasă amintire, dar Grigorie, precum am spus-o, avea sânge grec în vine, el se prefăcu şi ţinu minte. Deşi Grigorie era un sclav, funcţiile pe care le îndeplinea pe lângă general, îl aduseseră încetul cu încetul la o mai mare familiaritate, decât aceea de care se bucurau ceilalţi servitori. De altmintrelea, în toate ţările din lume, bărbierii au privilegii mari pe lângă aceia pe care îi rad, pricina poate că stă într-aceea că oamenii sunt din instinct mai puţin mândri, faţă de omul care are în fiecare zi, timp de zece minute, viaţa lor în mâini. Grigorie se bucura de privilegiile meseriei sale şi se întâmpla mai totdeauna că şedinţa zilnică, pe care o ţinea generalul cu bărbierul său, trecea la conversaţie, în care gura lui Grigorie lucra mai mult. Într-o zi, când generalul trebuia să asiste la o revistă, chemase pe Grigorie de cu noapte şi, pe când acesta îl rădea cât se putea mai domol, convorbirea căzu, sau mai bine zis fu adusă asupra lui Fedor. Bărbierul îi făcu cele mai mari la ude, ceea ce firește, făcu pe general să-şi reamintească execuţia pe care o prezidase tânărul aghiotant şi să întrebe pe Grigorie dacă Fedor nu avea şi vreo umbră de neajuns la toate perfecţiunile pe care le îndrugase.

Grigorie răspunse că, lăsând la o parte trufia, îl credea pe Fedor perfect.

— Trufia? întrebă generalul mirat, tocmai de cusurul ăsta îl credeam pe Fedor mai neatins.

— Ambiţia ar fi trebuit să zic, răspunse Grigorie.

— Cum ambiţia? urmă generalul, dar mi se pare că numai ambiţie n-a dovedit intrând în serviciul meu, căci, după modul cum s-a purtat în războiul din urmă, lesne putea să aspire la onoarea de a face parte din casa împăratului.

— Oh! Este ambiţie şi ambiţie, zise Grigorie surâzând, unii au ambiţia posturilor înalte, alţii pe aceea a alianţelor ilustre, unii vor să-şi datoreze lor înşile totul alţii speră să-şi facă piedestal din femeile lor şi atunci ridică ochii mult mai sus decât s-ar cădea ca să-i ridice.

— Ce vrei să zici? strigă generalul începând să înţeleagă. unde vroia Grigorie să ajungă.

— Vreau să zic, excelenţă, răspunse acesta, că sunt mulţi oameni pe care bunătatea ce li se arată îi face să-şi uite poziţia lor şi să aspire la o poziţie mult mai înaltă, deşi sunt aşa sus-puşi încât ameţesc.

— Grigorie! strigă generalul, mi se pare că dai de cârcota, căci faci o acuzaţie şi, dacă primesc s-o faci aşa, va trebui să probezi cele ce înaintezi.

— Pentru Sfântul Vasile! Generale, de orice cârcota scapă omul, când are adevărul în partea lui, de altmintrelea, n-am zis nimic pe care să nu fiu gata a-l proba.

— Astfel, strigă generalul, stăruieşti în afirmaţia că Fedor o iubeşte pe fata mea?

— Ah! zise Grigorie cu duplicitatea neamului său, nu spun eu aceasta, ci dumneavoastră excelenţă, eu n-am pomenit numele domnişoarei Vaninka.

— Dar n-ai vrut să spui altceva, nu-i aşa? Haide, contra obiceiului tău, ia răspunde franc.

— Adevărat este, excelenţă, asta am vrut să zic.

— Şi, după tine, fata mea răspunde la iubirea asta, fără îndoială?

— Teamă mi-e că da, excelenţă.

— Şi ce te face să crezi una ca asta? Spune.

— Mai întâi, că Fedor nu pierde nici un prilej de a vorbi cu domnişoara Vaninka.

— Este într-o casă cu dânsa. Nu-i fi vrând doar să fugă de ea?

— Când d-şoara Vaninka se întoarce târziu acasă, fără să fi fost cu dumneavoastră, ori la ce ceas, să fie, d-nul Fedor e aici, când ea coboară din trăsură, spre a-i da mâna.

— Fedor mă aşteaptă şi asta-i e datoria, zise generalul începând a crede că bănuielile sclavului nu se întemeiau decât pe aparenţe uşoare, mă aşteaptă, urmă el, pentru că la orice ceas din zi sau din noapte mă întorc, poate să am a-i da ordine.

— Nu trece zi, ca dl. Fedor să nu intre la domnişoara Vaninka, deşi nu *e* obiceiul ca o atare favoare să se acorde unui tânăr într-o casă ca aceea a excelenţei voastre.

— Mai adesea eu îl trimit acolo, zise generalul.

— Da, ziua, răspunse Grigorie, însă... noaptea …

— Noaptea? strigă generalul sculându-se în picioare şi îngălbenindu-se, astfel încât fu nevoit să se sprijine de o masă.

— Da, noaptea, excelenţă, răspunse Grigorie cu linişte, şi fiindcă am început să intru în cârcota, precum ziceţi dumneavoastră, ei bine! Voi intra de-a binelea, de altmintrelea, chiar de aş căpăta o nouă pedeapsă, ba chiar şi mai grozavă decât cea primită, tot nu voi mai suferi ca să fie înşelat mai departe un stăpân aşa de bun ca domnia-voastră.

— Ia aminte la ceea ce zici, sclavule, căci îi cunosc eu pe cei de neamul tău şi bagă de seamă, dacă acuzaţia ta nu se reazemă pe vorbe vădite, pipăite, pozitive, vei fi pedepsit ea un mârşav calomniator..

— Primesc, răspunse Grigorie.

— Şi spui că l-ai văzut pe Fedor intrând noaptea la fata mea?

— Nu spun nicidecum, excelenţă, că l-am văzut intrând, ci spun că l-am văzut ieşind.

— Şi când asta?

— Acum un sfert de ceas, pe când veneam la excelenţa voastră.

— Minţi, zise generalul ridicând pumnul asupra sclavului.

— Nu ne-a fost vorba astfel, excelenţă, răspunse sclavul dându-se înapoi, nu trebuie să fiu pedepsit decât dacă nu dau nici o probă.

— Dar care îţi sunt probele?

— Vi le-am spus.

— Şi speri că am să te cred pe cuvânt?

— Nu, dar sper că veţi crede ochilor dumneavoastră

— Şi cum asta?

— Întâia dată când dl. Fedor va fi la domnişoara Vaninka, după miezul nopţii, voi veni să înştiinţez pe excelenţa voastră şi atunci vă veţi încredinţa înşivă dacă mint, dar până atunci, excelenţă, toate împrejurările serviciului ce vreau să vă fac sunt în paguba mea.

— Cum aşa?

— Da, dacă nu aduc dovezi, trebuie să fiu socotit drept calomniator mârşav, bine, dar dacă le aduc, cu ce mă voi alege câştig?

— Cu o mie de ruble şi cu libertatea ta.

— Învoiala e dreaptă, excelenţă, răspunse Grigorie strângând bricele şi sper că într-o săptămână veţi recunoaşte pe deplin preţul serviciului meu.

Zicând acestea sclavul ieşi, lăsând pe general în convingerea că o mare nenorocire îl ameninţa.

Din momentul acesta, e lesne de înţeles, generalul ascultă fiecare cuvânt şi examină fiecare gest pe care îl schimbau înaintea sa Vaninka şi Fedor, însă nici din partea aghiotantului, nici din

partea fiicei sale nu văzu ceva ca să-l poată întări în bănuielile lui, din contră, Vaninka i se păru mai rece şi mai rezervată decât altădată.

Opt zile trecură astfel, în noaptea zilei de a opta spre a noua, cam pe la ceasurile două de dimineaţă, bătu cineva la uşa generalului, era Grigorie.

— Dacă excelenţa voastră vrea să se ducă la domnişoara, zise bărbierul, va găsi acolo pe dl. Fedor.

Generalul se îngălbeni, se îmbrăcă fără să zică vreun cuvânt, urmă pe sclav până la uşa domnişoarei Vaninka şi, sosind acolo, făcu semn cu mâna şi dădu drumul calomniatorului care, în loc de a se retrage precum i se poruncise muteşte, se ascunse în colţul coridorului.

Când se crezu singur, generalul bătu odată, fără să capete vreun răspuns. Cu toate acestea tăcerea aceea nu dovedea nimic de vreme ce Vaninka putea să fi dormit, generalul mai bătu o dată şi glasul fetei întrebă cu tonul cel mai liniştit:

— Cine e?

— Eu sunt, zise generalul, al cărui glas tremura de emoţie.

— Anuşka, zise fata adresându-se către sora ei de lapte, care se culca într-o cameră vecină cu a sa, deschide tatălui meu. Iertaţi-mă, tată, urmă ea, Anuşka se îmbracă şi vine numaidecât.

După un minut, uşa se deschide şi generalul intră, uitându-se lung împrejurul lui, nu era nimeni în camera cea dintâi.

Vaninka era culcată, mai palidă ca de obicei, dar perfect de liniştită şi având pe buze surâsul filial cu care primea întotdeauna pe tatăl ei.

— Cărei împrejurări fericite, întrebă fata cu cel mai dulce glas, datorez fericirea de a vă vedea la un ceas aşa de înaintat din noapte?

— Vroiam să-ţi vorbesc despre un lucru important, zise generalul şi m-am gândit că, orice ceas ar fi fost, tu mă vei ierta că-ţi tulbur somnul.

— Tata va fi totdeauna binevenit la fiica sa, la orice ceas din zi sau din noapte se va prezenta.

Generalul se uită din nou în jurul său şi totul îl încredinţa că era cu neputinţă să fi fost ascuns un om în camera aceea, însă rămânea cealaltă cameră.

— Vă ascult, zise Vaninka, după un moment de tăcere.

— Da, însă nu suntem singuri, răspunse generalul şi este necesar ca să nu audă alte urechi, ceea ce am a-ţi spune.

— Ştiţi, Anuşka este sora mea de lapte, zise Vaninka.

— Oricum, răspunse, generalul, înaintând cu o lumânare în mâna spre camera de alături, care era şi mai micuţă decât cea dintâi.

— Anuşka, zise el, păzeşte în coridor să nu ne asculte nimeni.

Apoi, zicând acestea, generalul aruncă aceeaşi privire cercetătoare în jurul său, dar, afară de Anuşka, nu mai era nimeni în odăiţă.

— Anuşka se supuse, generalul ieşi în urma ei şi, după ce se mai uită odată în jurul său, se întoarse în camera fiicei sale şi se aşeză la piciorul patului ei, cât despre Anuşka, la un semn pe care i-l făcu stăpâna sa, ea îi lasă singuri.

Generalul întinse mâna către Vaninka şi Vaninka îi dădu mâna ei fără codeală.

— Fata mea, zise generalul, am a-ţi vorbi despre un lucru important.

— Care, tată? întrebă Vaninka.

— Tu ai să împlineşti optsprezece ani, urmă generalul, de obicei, la vârsta asta se mărită fetele din nobilimea rusă.

Generalul se opri ca să vadă ce impresie făceau cuvintele lui asupra fiicei sale, dar mâna ei rămase nemişcată într-a tatălui său.

— De un an, mâna ta e făgăduită, urmă generalul.

— Pot şti cui? întrebă Vaninka cu răceală.

— Fiului actualului consilier al împăratului, răspunse generalul, Ce crezi tu?

— Că e un tânăr demn şi nobil, după cât se spune, zise Vaninka, dar nu pot avea asupra lui altă opinie, decât aceea care i s-a făcut, nu e de trei luni în garnizoană la Moscova?

— Da, zise generalul, însă trebuie să se întoarcă peste trei luni.

Vaninka rămase nepăsătoare.

— N-ai nimic de zis, d-şoară? întrebă generalul.

— Nu, tată, numai aş cere o graţie.

— Care?

— N-aş vrea să mă mărit până nu voi împlini douăzeci de ani.

— Dar pentru ce?

— Am făgăduit Sfintei Fecioare.

— Dar dacă împrejurările vor reclama călcarea acestei făgăduieli şi vor face grabnică celebrarea căsătoriei?

— Care împrejurări? întrebă Vaninka.

— Fedor te iubeşte, zise generalul uitîn-du-se ţintă la Vaninka.

— O ştiu, răspunse fata cu aceeaşi nepăsare cu care ar fi vorbit despre alta, iar nu despre ea.

— O ştii! strigă generalul.

— Da, mi-a spus el.

— Când asta?

— Ieri.

— Şi ce i-ai spus tu?

— Că trebuie să se depărteze.

— Şi a consimţit?

— Da, tată.

— Când pleacă?

— A plecat.

— Dar eu m-am despărţit de el la ceasurile zece, zise generalul.

— Iar eu m-am despărţit la miezul nopţii, răspunse Vaninka.

— Oh! zise generalul respirând pentru întâia dată din tot pieptul, eşti un copil cumsecade, Vaninka şi-ţi acord ceea ce ceri, adică încă doi ani. Cugetă numai că împăratul cere această căsătorie.

— Tata îmi va face dreptatea să creadă că sunt o fată prea supusă spre a nu mă gândi la răzvrătire.

— Bine, Vaninka, bine, zise generalul. Aşadar, bietul Fedor ţi-a spus tot?

— Da, zise Vaninka.

— Ai aflat că s-a adresat întâi la mine?

— Am aflat.

— Atunci, de la dânsul ştii că mâna ta fusese făgăduită?

— De la dânsul.

— Şi a consimţit să plece? E un bun şi nobil tânăr pe care protecţia mea nu-l va părăsi niciodată. Oh! Dacă nu mi-ar fi fost dat cuvântul. urmă generalul, îl iubeam aşa de mult încât, dacă nu te-ai fi împotrivit tu, pe cinste i-aş fi dat mâna ta.

— Dar nu vă puteţi retrage cuvântul? întrebă Vaninka.

—- Peste putinţă! zise generalul.

— Atunci, împlinească-se ceea ce trebuie să se întâmple, zise Vaninka.

— Aşa trebuie să vorbească fata mea, zise generalul sărutând-o. Adio, Vaninka. Nu te mai întreb dacă-l iubeai. Amândoi v-aţi făcut datoria, nu mai am nimic de cerut.

Zicând acestea, el se sculă şi ieşi. Anuşka era în coridor, generalul îi făcu semn că putea să intre în cameră şi îşi urmă calea, la uşa camerei lui dădu de Grigorie.

— Ei bine, excelenţă? îl întrebă acesta.

— Ei bine! zise generalul, erai greşit şi aveai dreptate totodată, Fedor iubeşte pe fata mea, dar ea nu-l iubeşte. Fedor s-a dus la fata mea la ceasurile unsprezece dar a plecat la douăsprezece pentru

totdeauna. Orişicum, poţi veni mâine, vei avea mia de ruble şi libertatea ta.

Grigorie se depărta încremenit.

În timpul acela, Anuşka intrase la stăpâna sa, precum primise ordin şi închisese uşa cu grijă. Vaninka sări îndată din pat şi, se apropie de uşa aceea, ascultând paşii generalului, care se depărtau, când ei nu se mai auziră deloc, Vaninka se repezi în odăiţă la Anuşka şi pe dată amândouă femeile se apucară să dea la o parte un pachet de rufe aruncate în glafa unei ferestre. Sub rufele acelea era o ladă mare cu resort, Anuşka apăsă de un buton, Vaninka ridică repede capacul, cele două femei dădură un ţipăt deodată, lada devenise un coşciug, tânărul ofiţer murise înăbuşit.

Cele două femei sperară câtva timp că el nu era decât leşinat, Anuşka îl stropi cu apă pe obraz, Vaninka îi dădu să respire săruri: toate fură în zadar, în cursul lungii convorbiri pe care o avusese generalul cu fiica sa şi care ţinuse mai mult de jumătate de ceas, Fedor neputând ieşi din lada al cărei resort se închisese, murise din cauza lipsei de aer.

Împrejurarea era groaznică, cele două feţe erau închise cu un cadavru, Anuşka vedea Siberia în perspectivă, Vaninka, trebuie să-i dăm dreptatea asta. nu vedea decât pe Fedor.

Amândouă erau în disperare.

Cu toate astea, fiindcă disperarea cameristei era mai egoistă decât aceea a stăpînei sale, Anuşka găsi un mijloc pentru a ieşi din încurcătura în care se aflau amândouă.

— Domnişoară, strigă ea deodată, suntem scăpate!

Vaninka ridică fruntea şi se uită la cameristă cu ochii plini de lacrimi.

— Scăpate! zise ea, scăpate!... el poate, însă noi?...

— Ascultaţi, domnişoară, zise Anuşka, situaţia dumneavoastră e gravă, da, nu încape

îndoială, mare e nenorocirea dumneavoastră, o mărturisesc, însă nenorocirea v-ar fi şi mai mare, iar situaţia şi mai grea, dacă ar şti generalul toate...

— Şi ce-mi pasă? zise Vaninka. Acum, îl voi plânge în faţa întregii lumi.

— Da, însă în faţa lumii aţi fi dezonorată. Mâine sclavii voştri, poimâine Sankt-Petersb-urgul afla-vor că un om a murit închis în camera dumneavoastră, gândiţi-vă, domnişoară, la onoarea dumneavoastră, la onoarea tatălui vostru, la aceea a familiei dumneavoastră

— Ai dreptate, zise Vaninka scuturând capul ca şi cum ar fi vrut să scape de gândurile negre de care îi era încărcat, ai dreptate. Ce e de făcut?

— Cunoaşteţi, domnişoară, pe fratele meu Ivan?

— Da.

— Trebuie să-i spunem tot.

— Ce te gândeşti? strigă Vaninka, să ne încredem într-un om?... Ce zic într-un om? într-un serv, într-un sclav.

— Cu cât e mai jos servul acesta şi sclavul acesta, răspunse camerista, cu atât suntem mai sigure de secret, de vreme ce el nu va avea decât câştig, ca să-l păstreze.

— Fratele tău se îmbată, zise Vaninka, cu o temere amestecată cu dezgust.

— Aşa este, răspunse Anuşka, dar unde găsiţi om cu barbă, care să nu facă de astea? Fratele meu se îmbată mai puţin decât alţii, şi deci n-avem să ne temem de dânsul mai mult ca de altul. De altmintrelea, în poziţia în care ne aflăm, trebuie să riscăm ceva.

— Ai dreptate, zise Vaninka, redobândin-du-şi bărbăţia care îi era obişnuită şi care creştea totdeauna până la înălţimea primejdiei. Du-te de găseşte-l pe fratele tău!

— Nu putem face nimic în dimineaţa asta, zise Anuşka dând la o parte perdelele de la fereastră. Uitaţi-vă, e ziuă.

— Dar ce să facem cu cadavrul acestui nenorocit? strigă Vaninka.

— Să stea ascuns toată ziua acolo unde se află, iar pe seară, când dumneavoastră veţi fi la balul curţii, fratele meu o să-l ducă de aici.

— Aşa este, aşa este, murmură Vaninka, cu un accent straniu, mă duc la bal deseară, Nu se poate să lipsesc, căci s-ar bănui ceva. Oh! Oh! Dumnezeul meu!... Dumnezeul meu!...

— Ajutaţi-mă, domnişoară, zise Aîiuşka, eu nu pot singurică...

Vaninka se îngălbeni, însă, silită de primejdie, se duse cu hotărâre la cadavrul amantului său, apoi ridicându-l de umeri pe când camerista îl ridică de picioare, îl întinseră în ladă. Anuşka lăsă numaidecât capacul şi, închizând lada cu cheia, puse cheia în sân.

Apoi amândouă azvârliră rufele care o ascunseseră de ochii generalului.

Se făcu ziuă fără ca, precum se înţelege lesne, somnul să se fi apropiat de ochii ei. Cu toate acestea, ea tot se dădu jos la dejun, căci nu vroia să dea tatălui său nici umbră de bănuială, însă ai fi zis, văzându-i paloarea, că ieşise din mormânt. Generalul atribui paloarea aceea tulburării ce-i pricinuise el.

Întâmplarea slujise de minune pe Vaninka, inspirând-o să spună că Fedor plecase, căci astfel, generalul nu numai că nu se miră de loc nevăzându-l ci, fiindcă lipsa lui era chiar justificarea fiicei sale, el dădu un pretext lipsei aceluia, spunând că însărcinase pe aghiotantul său cu o misiune. Cât despre Vaninka, ea stătu afară din camera ei, până ce veni ceasul ca să se îmbrace. Cu o săptămână înainte ea fusese la balul curţii împreună cu Fedor.

Vaninka ar fi putut să rămână acasă, pretextând o uşoară indispoziţie, dar se temea de două lucruri făcând aşa, întâi să nu dea griji tatălui său, care poate că atunci ar fi rămas şi el acasă şi

ar fi făcut mai anevoioasă ridicarea cadavrului, al doilea, ca să nu roşească înaintea unui sclav. Preferă deci să facă o sforţare supraomenească şi, ducându-se în camera ei, însoţită de credincioasa Anuşka, se apucă să se gătească cu aceeaşi grijă, ca şi cum ar fi fost cu inima plină de bucurie.

Apoi, când se sfârşi acea găteală cumplită, porunci către Anuşka să încuie uşa camerei, căci vroia să-l mai vadă odată pe Fedor şi să zică un ultim adio corpului aceluia care fusese amantul ei. Anuşka se supuse, iar Vaninka, cu fruntea acoperită de flori, cu pieptul încărcat de mărgăritare şi de pietre scumpe, dar sub toate acestea mai îngheţată decât o statuie, înainta, cu pasul cu care merge o fantomă în odaia companioanei[27] sale.

Sosind în faţa lăzii, Anuşka o deschise din nou, atunci Vaninka, fără să verse vreo lacrimă, fără să scoată vreun suspin, dar cu liniştea adâncă şi neînsufleţită a disperării, se aplecă la Fedor, luă un simplu inel pe care îl avea tânărul la deget, îl puse în degetul ei, între două inele falnice, apoi sărutându-l pe frunte:

— Adio, logodnicul meu, îi zise ea.

În momentul acesta auzi paşi apropiindu-se. Un fecior venea să întrebe din partea generalului dacă era gata domnişoara. Anuşka lăsă capacul lăzii, iar Vaninka, ducându-se singură ca să deschidă uşa, merse după mesagerul care păşea înaintea ei luminându-i, pe când ea încrezătoare în sora sa de lapte, o lăsă ca să îndeplinească trista sarcină ce-i dăduse.

Peste un moment Anuşka văzu ieşind pe poarta cea mare a palatului trăsura care ducea pe general şi pe fiica lui. Lăsă să treacă o jumătate de ceas, apoi se duse jos, la rândul ei, să-l caute pe Ivan. El îl găsi bând cu Grigorie, pentru care generalul îşi ţinuse cuvântul şi care primise chiar în ziua aceea, o mie de ruble şi libertatea. Din fericire, oaspeţii nu erau decât la începutul

chefului şi prin urmare Ivan era în toate minţile lui, aşa că sora să nu se sili deloc să-i încredinţeze secretul ei.

Ivan se duse după Anuşka în camera stăpânei sale. Acolo, ea îi reaminti tot ce promisese trufaşa dar generoasa Vaninka surorii sale ca să facă pentru el. Cele câteva pahare de rachiu pe care le băuse Ivan, îl aplecaseră la recunoştinţă. Beţia ruşilor este foarte drăgăstoasă, Ivan îşi manifestă devotamentul prin cuvinte aşa de vii, încât Anuşka nu se mai codi deloc şi, ridicând capacul lăzii, îi arătă Cadavrul lui Fedor.

La această teribilă vedere, Ivan stătu un minut nemişcat, dar îndată calculă ce bani şi cât bun trai îi puteau aduce încredinţarea unui atare secret. Prin urmare, jură cu jurămintele cele mai sfinte să nu trădeze niciodată pe stăpâna lui şi, precum spera Anuşka, se feri ca să facă să dispară cadavrul aghiotantului.

Lucrul fu lesne, în loc să se întoarcă să bea cu Grigorie şi cu camarazii săi, Ivan se duse de pregăti o sanie, o umplu cu paie, ascunse în fund un târnăcop, trase sania la uşa scării de serviciu şi, încredinţându-se că nu era pândit de nimeni, luă în braţe corpul mortului, îl vârî sub paie. se aşeză deasupra, deschise poarta palatului, apucă pe cheiul Nevei până la biserica Znamenia, trecu pe lângă prăvăliile din mahalaua Rejenstivenskoi, trase sania pe Neva, se opri la mijlocul gheţii, în faţa bisericii pustii a sfintei Madeleine şi acolo, adăpostit de singurătate, înfăşurat în noapte, ascuns după sania lui, începu să lovească gheaţa cu târnăcopul, apoi, după ce făcu o copcă destul de mare şi după ce îl scotoci pe Fedor şi îi luă toţi banii ce găsi asupră-i, îl dădu pe copcă cu capul înainte şi se întoarse la palat, pe când cursul strâmtorat al Nevei târa cadavrul spre golful Finlandei.

După un ceas, vântul formând o nouă coajă de gheaţă, nu mai rămăsese nici urmă din copca

făcută de Ivan.

La miezul nopţii, Vaninka se întoarse cu tatăl său. Friguri interioare o mistuiră toată seara, astfel că niciodată nu păruse atât de frumoasă, aşa încât toată seara fusese covârşită de omagiile celor mai nobili şi mai mari seniori ai curţii.

Reintrând în casă, o găsi pe Anuşka sub vestibul. Aceasta o aştepta, pentru ca să-i ia mantaua, dându-i-o, Vaninka o întrebă cu una din acele priviri care cuprind atâtea lucruri.

— S-a isprăvit! îi şopti camerista.

Vaninka răsuflă, parcă i s-ar fi luat un munte de pe piept.

Oricâtă putere să fi avut Vaninka asupra ei însăşi, ea nu putu îndura mai mult prezenţa tatălui său şi, pretextând oboseala din timpul serii, se scuză că nu putea rămâne să cineze cu dânsul.

Vaninka urcă în camera sa şi acolo, cum se închise uşa, îşi smulse florile de pe frunte, colierele de la gât şi tăie cu foarfecele corsetul care o înăbuşea, apoi trântindu-se în pat, plânse în toată voia. Cât despre Anuşka, ea mulţumi lui Dumnezeu pentru criza aceea, liniştea stăpânei sale o înspăimânta mai mult decât disperarea ei.

După ce trecu această primă criză, Vaninka putu să se roage.

Ea petrecu un ceas în genunchi, apoi după stăruinţa credincioasei sale companione, se culcă. Anuşka se aşeză la picioarele patului, nici una nici alta nu dormiră, dar cel puţin, când se făcu ziuă, lacrimile vărsate de Vaninka o uşuraseră.

Anuşka fu însărcinată să-l răsplătească pe fratele său cu o sumă prea mare oferită odată unui om cu barbă ar fi putut bate la ochi. De aceea, Anuşka se mulţumi să-i spună lui Ivan că, oricând ar avea trebuinţă de bani, nu va avea decât să ceară.

Grigorie, profitând de libertatea să şi vrând să-şi sporească mia de ruble, cumpără, afară din oraş, o cârciumioară, unde graţie îndemânării şi

cunoştinţelor ce făcuse în Petersburg, începu să facă treburi minunate, astfel că în scurt timp Cârciuma Roşie, aşa se numea stabilimentul lui Grigorie, căpătă renume mare.

Un altul luă slujba de bărbier pe lângă general şi, afară de lipsa lui Fedor, totul reintră în ordinea obişnuită în casa contelui Cermayloff.

Două luni trecuseră astfel, fără ca nimeni să fi avut cea mai mică bănuială despre cele petrecute, când într-o dimineaţă, înainte de ceasul obişnuit al dejunului, generalul pofti pe fiica sa la dânsul. Vaninka tresări de teamă, căci din fatala noapte toate erau motiv de temere pentru dânsa. Ea tot se supuse tatălui său şi adunându-şi toate puterile, porni spre camera lui.

Contele era singur şi Vaninka înţelese, de la cea dinţii privire, că n-avea de ce se teme la întrevederea aceea. Generalul o aştepta cu acea expresie părintească dulce, care oricând se afla în faţa fiicei lui, devenea caracterul particular al fizionomiei sale. Prin urmare, Vaninka se apropie cu liniştea-i obişnuită şi, plecându-se înaintea generalului, îi lăsă fruntea ca să i-o sărute.

Generalul îi făcu semn să se aşeze şi îi prezentă o scrisoare deschisă. Vaninka. mirată, se uită o clipă la tatăl său, apoi îşi aplecă ochii pe scrisoare, ea cuprindea noutatea morţii omului căruia îi fusese făgăduită mâna sa, fusese ucis într-un duel.

Generalul urmări pe faţa fiicei sale efectul citirii şi, oricât de mare să fi fost puterea fetei asupra sa însăşi, atâtea regrete dureroase, atâtea remuşcări sfâşietoare o năpădiră, cugetând că redevenise liberă, încât nu putu să-şi ascundă pe deplin emoţia simţită. Generalul băgă de seamă şi atribui emoţia aceea amorului pe care bănuia că de mult trebuia să-l fi avut fiica sa, pentru tânărul aghiotant.

— Haide, zise el surâzând, văd că lucrurile merg cât se poate mai bine.

— Cum asta, tată? întrebă Vaninka.

— Negreşit, urmă generalul, Fedor nu s-a îndepărtat oare pentru că te iubea?

— Da, murmură fata.

— Ei bine, acum, zise generalul, poate să se întoarcă.

Vaninka rămase mută, cu ochii pironiţi şi buzele tremurânde.

— Să se întoarcă î... zise ea după o clipită.

— Să se întoarcă, fără îndoială! Sau că vom fi poate foarte nenorocoşi, urmă generalul surâzând, sau că trebuie să găsim pe cineva în casă, care să fi ştiind unde este el. Cercetează, Vaninka, spune-mi locul exilului acestuia şi iau asupră-mi restul.

— Nimeni nu ştie unde este Fedor, murmură Vaninka, cu glas întunecat, nimeni afară de Dumnezeu... nimeni!

— Ce fel! strigă generalul, n-a dat nici un semn de viaţă, din ziua în care a dispărut?

Vaninka făcu semn din cap că nu, inima ei era aşa de strâmtorata, încât copila nu mai putea vorbi.

Generalul se posomorî la rândul său.

— Te temi oare de vreo nenorocire, zise el.

— Teamă mi-e că nu mai e fericire pentru mine pe pământ! strigă Vaninka copleşită de durere.

Apoi fără întârziere:

— Lăsaţi-mă, tată ca să mă retrag, urmă, ea, mi-e ruşine de ceea ce zisei.

Generalul, care nu văzu în exclamaţia fetei decât regretul că-şi mărturisise amorul, sărută pe fiica sa pe frunte şi îi permise să se retragă, sperând, în ciuda aerului posomorât.cu care vorbise Vaninka despre Fedor, că era cu putinţă să-l regăsească.

Într-adevăr, chiar în ziua aceea se duse la împărat, îi povesti amorul lui Fedor pentru fiica lui şi îl întrebă, de vreme ce moartea îl dezlegase de prima sa făgăduială, dacă permitea să dispună în favoarea lui Fedor de mâna fetei sale. Împăratul

consimţi. Atunci generalul ceru o nouă favoare, Pavel era într-una din zilele lui de bunăvoinţă şi se arătă dispus să i-o acorde. Generalul îf spuse că, de două luni, Fedor se făcuse nevăzut, că toată lumea şi chiar fiica să nu ştiau unde se află el şi îl rugă să ordone ca să cerceteze, împăratul chemă îndată pe marele maestru al poliţiei şi îi dădu ordinele trebuincioase.

Şase săptămâni trecură, fără să aducă vreun rezultat. Din ziua cu scrisoarea, Vaninka era mai tristă şi mai posomorâta decât oricând. În zadar încercă generalul de câteva ori să-i dea câte o slabă speranţă, Vaninka atunci clătina din cap şi se retrăgea., Generalul încetă de a" mai vorbi despre Fedor.

Dar nu fu tot aşa în casă, tânărul aghiotant era iubit de slugi şi, afară de Grigorie, nimeni nu i-ar fi vrut răul. De aceea, de când se aflase că el nu fusese nicidecum trimis în misiune de către general, ci că dispăruse, dispariţia asta era veşnicul motiv de vorbă în anticameră, în bucătărie şi la grajd.

Mai era un loc unde se vorbea foarte mult despre aceasta: la Cârciuma Roşie..,

Din ziua în care auzise de acea plecare misterioasă, Grigorie fu cuprins din nou de bănuieli. El fusese sigur că-l văzuse pe Fedor intrând la Vaninka şi, afară doar dacă n-ar fi ieşit până să ajungă el la general, nu pricepea cum de nu-l găsise generalul la Vaninka. Un alt lucru îl mai preocupa, părându-i-se că trebuia să fi fost în oarecare legătură cu evenimentul acesta, cheltuiala extraordinară la în sclav, iar sclavul acesta era fratele surorii de lapte cu Vaninka, astfel că, fără să fie încă sigur, Grigorie bănuia izvorul acestor bani. Un lucru îl mai întărea în bănuielile lui, faptul că Ivan, care rămăsese nu numai cel mai credincios amic al lui, ci devenise unul din cei mai buni muşterii, nu vorbea niciodată de Fedor, tăcea când vorbeau ceilalţi în faţa lui, iar când era întrebat, nu

răspundea nici celor mai stăruitoare întrebări, decât în patru cuvinte: "Să lăsăm vorba asta!"

Cu una, cu alta, sosi şi ziua cnejilor, zi mare la Petersburg, căci tot în ziua aceea se făcea şi sfinţirea apelor. Fiindcă Vaninka asistase la ceremonie şi fiindcă obosise stând două ceasuri în picioare pe Neva, generalul nu ieşise din casă în seara aceea şi dăduse concediu lui Ivan, iar Ivan profitase de ocazie şi se dusese la Cârciuma Roşie.

Era îmbulzeală la Grigorie, dar Ivan fu bine venit în onorabila societate, căci se ştia că el nu venea niciodată cu buzunarele goale. Nici de astă dată nu se abătu de la obicei şi, cum veni, începu să-şi sune soroc-copeicile spre marea pizmă a asistenţilor. La acest zgomot semnificativ, Grigorie, cu o butelcă în fiecare mină, alergă în grabă, mai ales că ştia că atunci când plătea Ivan, el. Grigorie, avea două foloase, ca negustor şi ca oaspete, Ivan nu-l înşelă în această dublă speranţă şi Grigorie fu poftit să se împărtăşească din consumaţie.

Veni vorba despre sclavie, iar câţiva dintre acei nenorociţi care de abia aveau patru zile pe an ca să se odihnească de veşnicile lor osteneli, lăudară foarte mult fericirea de care se bucura Grigorie de când căpătase libertatea.

— Cum de nu! zise Ivan care începuse să se încălzească de rachiu, sunt sclavi mult mai liberi decât stăpânii lor.

— Ce vrei să zici? întrebă Grigorie, turnându-i un nou pahar de rachiu.

— Vreau să zic mai fericiţi, zise Ivan cu vioiciune.

— Cam anevoie de dovedit asta, zise Grigorie cu ton de îndoială.

— De ce aşa? Stăpânii noştri, cum se nasc, sunt* daţi pe mâna a doi sau trei dascăli, unul franţuz, altul neamţ, al treilea englez, dacă îi iubesc ori dacă nu-i iubesc, trebuie să stea în societatea lor până la vârsta de şaptesprezece ani

şi, vrând nevrând, învaţă trei limbi barbare, în paguba frumoasei noastre ruse, pe care o uită uneori de tot, când ştiu pe celelalte. Atunci, dacă stăpânul vrea să fie ceva, trebuie să se facă soldat, dacă e sublocotenent, e sclavul locotenentului, dacă e locotenent, e sclavul căpitanului, dacă e căpitan, e sclavul maiorului, şi asta tot aşa merge, până la împărat, care nu e sclavul nimănui, dar pe care îl dibuieşte cineva într-o zi la masă. la plimbare sau în patul lui şi mi-l otrăveşte, înjunghie sau sugrumă. Dacă intră în viaţa civilă, care îi este pricopseala? Ia o nevastă pe care nu o iubeşte, se pomeneşte cu copii pe care nu-i ştie de unde vin şi de care trebuie să aibă grijă, luptă veşnică la care e nevoit să se dedea, dacă e sărac, ca să-şi hrănească familia, iar dacă e bogat ca să nu fie furat de intendentul său şi înşelat de arendaşii săi. Trăi şi ăsta?... Pe când noi, la naiba! Ne naştem şi asta e singura durere pe care o pricinuim mamei noastre. Stăpânul ne hrăneşte, el ne alege meserie totdeauna lesne de învăţat dacă nu eşti doar tont. Ne-am îmbolnăvit? Doctorul lui ne caută gratis, căci paguba ar fi pentru stăpân dacă am muri. Suntem tare sănătoşi? Avem asigurate patru mese pe zi şi o sobă caldă după care ne culcăm noaptea. Dacă ne amorezăm, niciodată nu e piedică la căsătoria noastră, afară doar dacă draga nu ne vrea. Dacă ne vrea ea, însuşi stăpânul ne îndeamnă să grăbim nunta, căci bucuros e ca noi să avem cât mai mulţi copii. Se nasc copiii ăştia? Se face cu ei ceea ce s-a făcut şi cu noi. Ia găsiţi-mi mulţi boieri aşa de fericiţi că sclavii lor!...

— Da, da, murmură Grigorie turnându-i un nou pahar de rachiu, însă, cu toate astea nu eşti liber.

— La ce liber? întrebă Ivan.

— Liber să te duci unde vrei şi când vrei.

— Eu? Sunt liber ca aerul, răspunse Ivan.

— Lăudărosule! zise Grigorie.

— Ţi-o spun că sunt liber ca aerul! Fiindcă am stăpâni buni şi mai ales o stăpână bună, urmă Ivan cu un surâs ciudat, încât n-am decât să cer, că se face.

— Cum! Dacă, după ce te-ai îmbăta azi la mine, ai cere să vii să te îmbeţi şi mâine, urmă Grigorie care, chiar sfidând pe Ivan, nu-şi uită interesele, dacă ai cere una ca asta...

— Aş veni din nou, zise Ivan.

— Ai reveni mâine? zise Grigorie.

— Şi mâine şi poimâine şi în toate zilele, dacă aş vrea.

— Adevărul e că Ivan e favoritul domnişoarei, zise un alt sclav al contelui, care se afla acolo şi se împărtăşea din dărniciile camaradului său Ivan..

— Tot atâta e, zise Grigorie, închipuindu-ne că ţi s-ar da atâta voie, în curând nu ţi-ar ajunge banii.

— Niciodată! zise Ivan înghiţind un nou pahar de rachiu, niciodată nu va duce Ivan lipsă de bani cât timp se va afla o kopeică în punga domnişoarei.

— Nu o ştiam darnică, zise Grigorie oţetit.

— Oh! Eşti cam uituc, prietene, căci bine ştii că ea nu prea ţine socoteală cu prietenii, dovadă loviturile de cnut.

— Nu vroiam să vorbesc despre asta, răspunse Grigorie, de lovituri de cnut, bine, ştiu că e fudulă, dar despre banii ei e altceva, căci niciodată nu le-am văzut culoarea.

— Ei bine! Vrei tu să le vezi culoarea la mine, zise Ivan înfierbântându-se din ce_în ce mai mult, Atunci na! Uite kopeici, uite sorok-kopeici! Uite bilete albastre care preţuiesc cinci ruble! Uite bilete roşii care preţuiesc douăzeci şi cinci! Şi mâine dacă aş vrea, ţi-aş arăta bilete albe care ar preţui cincizeci de ruble. Să trăiască domnişoara!

Şi Ivan întinse din nou paharul, pe care Grigorie îl umplu până la gură.

— Dar dacă-i vorba de bani, zise Grigorie îmboldind din ce în ce pe Ivan, banii răsplătesc dispreţul?

— Dispreţul! zise Ivan, dispreţul! Cine mă dispreţuieşte? Nu cumva tu, fiindcă eşti liber? Frumoasă libertate! Mai bucuros sunt să fiu sclav şi bine hrănit decât liber şi să mor de foame.

— Vorbesc de dispreţul stăpânilor, zise Grigorie.

— Dispreţul stăpânilor mei? întreabă pe Alexe, întreabă pe Dănilă care sunt aici, dacă mă dispreţuieşte domnişoara.

— Adevărul e, ziseră cei doi sclavi întrebaţi şi care erau amândoi din casa generalului, adevărul e că trebuie să fi făcut farmece Ivan, căci totdeauna vorbeşte cu el ca şi cu un boier.

— Pentru că e frate cu Anuşka, zise Grigorie şi pentru că Anuşka e sora de lapte a domnişoarei.

— Se poate, ziseră ceilalţi doi sclavi.

— Pentru una ori pentru alta, strigă Ivan, vezi că aşa este, iar nu într-altfel.

— Da, dar dacă ar muri sora ta, zise Grigorie, oh!...

— Dacă ar muri sora mea, răspunse Ivan. ar fi păcat fiindcă sora mea e fată bună... Să trăiască sora mea! Dar dacă ar muri ea, tot nu s-ar schimba treaba, căci pentru mine sunt respectat şi sunt respectat fiindcă se tem de mine. Poftim!

— Se tem de boier Ivan? zise Grigorie pufnind în râs. Urmează că, dacă i s-o urî lui boier Ivan să primească ordine şi dacă o da el ordin, s-ar supune ei lui boier Ivan.

— Poate că da! zise Ivan.

— Poate că da, a zis? repetă Grigorie râzând cu hohote. Poate că da! Auzitu-l-aţi măi?

— Da, ziseră sclavii care băuseră atâta încât, nu mai puteau răspunde decât prin monosilabe.

— Ei bine, n-oi mai zice poate, acum zic: desigur!

— Ah! Mult aş vrea să văd una ca asta, zise Grigorie, chiar aş da ceva pentru aşa lucru.

— Ei bine, goneşte de aici pe toate secăturile alea care beau şi se îmbată ca porcii şi vei vedea.

— Degeaba? zise Grigorie. Glumeşti! Nu cumva crezi că le dau să bea degeaba?...

— Ei bine! Să vedem cât rachiu d-ăsta grozav crezi tu că pot bea ei de acum până la miezul nopţii, pentru, ca să nu mai fii nevoit să-i aştepţi cu prăvălia deschisă?

— De vreo douăzeci de ruble.

— Poftim treizeci de ruble, dă-i afară de aici şi să rămânem între noi.

— Prietenilor, zise Grigorie scoţând ceasornicul şi uitându-se, se apropie de miezul nopţii, voi ştiţi ordonanţa guvernatorului, de aceea, duceţi-vă acasă.

Ruşii, deprinşi la supunere, plecară fără să cârtească, iar Grigorie rămase singur cu Ivan şi cu ceilalţi doi sclavi ai generalului.

— Ei bine, iată-ne între noi, zise Grigorie, ce ai de gând să faci?

— Ce-aţi zice voi dacă, cu tot ceasul înaintat, cu tot gerul şi cu toate că nu suntem decât nişte sclavi, domnişoara ar pleca din casa tatălui său şi ar veni aici să închine în sănătatea noastră?

— Zic că ar trebui să profiţi de asta, răspunse Grigorie dând din umeri, spre a-i spune să aducă şi vreo butelcă de rachiu, trebuie să fie în pivniţa generalului mai bun decât într-a mea.

— Este mult mai bun! zise Ivan ca un om pe deplin sigur şi o să aducă domnişoara o butelcă.

— Eşti nebun? zise Grigorie.

— Nebun e! repetară în neştire ceilalţi doi sclavi.

— Ah! Nebun sunt? zise Ivan. Ei bine! Faci prinsoare, Grigorie?

— Ce ţii?

— O bumaşcă[28] de două sute de ruble pe un an de băutură din cârciuma ta după placul nostru.

— Se împărtăşeste şi prietenii? întrebară cei doi mojici.

— Cum de nu! zise Ivan, ba, pentru ei, să reducem termenul la şase luni. Te învoieşti, Grigorie?

— Mă învoiesc.

Cei doi îşi bătură palma, dându-şi mâinile şi învoiala fu încheiată.

Atunci, cu o încredere făcută ca să zăpăcească pe martorii acestei scene ciudate, Ivan îşi luă caftanul îmblănit, pe care, ca om cu rost, îl întinsese pe sobă, se înfăşură în el şi plecă.

După un sfert de ceas se întoarse.

— Ei bine? strigară deodată Grigorie şi ceilalţi doi sclavi.

— Vine, zise Ivan.

Cei trei băutori se uitară unii la alţii cu uimire, dar Ivan se aşeză liniştit la locul său între ei, umplu un nou pahar şi ridicându-se în picioare:

— Să trăiască domnişoara!. Că merită barem atâta, fiindcă binevoieşte să vină la noi pe o noapte aşa de rece şi când ninge cu fulgi.

— Anuşka, zise un glas afară, bate la uşa asta şi întreabă dacă nu sunt aici niscaiva dintre oamenii noştri.

Grigorie şi cei doi sclavi se uitară unii la alţii cu înmărmurire, căci recunoscuseră pe Va-ninka, cât despre Ivan, el se răsturnă pe scaun, legănându-se cu o obraznică îngâmfare.

Anuşka deschise uşa şi se putu vedea, cum spusese Ivan, că ningea cu fulgi mari.

— Da, doamnă, zise tânăra companioană, e fratele meu şi mai sunt Dănilă şi Alexe.

Vaninka intră.

— Amicilor, zise ea cu un surâs ciudat, mi s-a spus că beţi în sănătatea mea şi vă adusei cu ce să răspund la toastul vostru, iată o butelcă de rachiu vechi, franţuzesc, pe care am ales-o într-adins din pivniţa tatălui meu. Întindeţi-vă paharele.

Grigorie şi sclavii se supuseră domol şi cu codeala mirării, pe când Ivan îşi înainta paharul cu o deplină neruşinare. Vaninka turnă însăşi în pahare şi, fiindcă ei se codeau să bea:

— Haide, în sănătatea mea, amicilor! zise ea.

— Ura! strigară băutorii, încurajaţi de blândeţea şi de prieteşugul nobilei musafire şi îşi goliră paharele dintr-o mişcare. Vaninka le mai turnă odată numaidecât, apoi punând butelca pe masă:

— Goliţi butelca asta, amicilor, zise ea şi n-aveţi grijă de mine, cu voia stăpânului casei,

Anuşka şi eu vom aştepta colea, lângă sobă, până va trece viforul ăsta.

Grigorie dădu să se scoale ca să împingă o laviţă lângă sobă, însă, fie că era cu desăvârşire beat, fie că rachiul fusese amestecat cu vreun narcotic, el căzu pe laviţa lui căznindu-se să bolborosească o scuză.

— Bine, bine! zise Vaninka. nimeni dintre voi să nu se deranjeze. Beţi, amicilor, beţi!

Oaspeţii profitară de permisiune şi fiecare îşi goli paharul. Grigorie, cum îl goli pe al său, căzu sub masă.

— Bine, şopti Vaninka la urechea lui Anuşka, opiul îşi face efectul.

— Dar ce aveţi de gând? întrebă Anuşka.

— Ai să vezi îndată.

Cei doi mujici nu întârziară de a urma exemplul cârciumarului şi căzură la rându-le unul lângă altul. Ivan rămăsese cel din urmă pe picioare, luptându-se încă în contra somnului şi încercând să cânte un cântec beţivesc. dar îndată i se încurcă limba, ochii i se închiseră şi, bătând aerul cu braţele, căzu şi el fără cunoştinţă lângă tovarăşii lui.

Vaninka se sculă îndată şi aţinti asupra acelor oameni o privire înflăcărată, apoi îndoindu-se de ochii ei, îi strigă pe nume pe fiecare, dar fără ca vreunul din ei să răspundă.

Atunci, ea bătu din palme şi, cu glas voios:

— Iată momentul, zise ea.

Şi, ducându-se în fundul încăperii, luă un maldăr de paie pe care îl aduse într-un colţ al cârciumei, făcu tot aşa şi la celelalte trei colţuri, scoţând apoi din sobă o stinghie de brad aprinsă, puse foc pe rând în cele patru colţuri ale cârciumei.

— Ce faceţi? strigă Anuşka în culmea groazei şi încercând să o oprească.

— Îngrop secretul nostru sub cenuşe, răspunse Vaninka.

— Dar fratele meu, bietul frate-meu, strigă tânăra.

— Fratele tău e un mârşav, care ne trădase şi am fi pierdute noi dacă nu l-am da pieirii.

— Oh! Fratele meu! Bietul meu frate!

— Poţi să mori şi tu cu dânsul, zise Vaninka însoţind această frază de un surâs care dovedea că nu i-ar fi părut rău ca Anuşka să fi împins până acolo iubirea frăţească.

— Dar iată focul, doamnă! Iată focul!

— Să ieşim dar, strigă Vaninka şi târând pe fata jalnică, ea închise uşa cârciumei, o încuie şi azvârli cheia departe, în zăpadă.

— Pentru Dumnezeu, să mergem repede acasă! strigă Anuşka. Oh! Nu pot suferi priveliştea asta înspăimântătoare.

— Să stăm pe loc, din contră, zise Vaninka oprind pe tovarăşa sa de mână, cu o putere aproape bărbătească, să stăm până s-o prăvăli casa peste ei, până vom fi sigure că n-au să mai scape.

—- Oh! Dumnezeul meu! strigă Anuşka, fărâmată, căzând în genunchi, ai milă de bietul meu frate, căci moartea are să-l aducă înainte-ţi, fără a fi pregătit să se arate în faţa ta.

— Da, da, roagă-te, bine faci, zise Vaninka, deoarece corpurile lor vreau să pierd, iar nu sufletele lor. Roagă-te, îţi dau voie.

Şi Vaninka rămase în picioare, cu braţele încrucişate, luminată viu de lucirea incendiului, pe

când Anuşka se ruga.

Incendiul nu ţinu mult, casa era din lemn, astupată cu câlţi, ca toate casele ţăranilor ruşi, astfel că flacăra pornind deodată din patru colţuri, repede izbucni afară şi, aţâţata de vifor, nu mai formă după câteva secunde decât un rug năprasnic. Vaninka urmări cu ochii aprinşi progresele incendiului, temându-se mereu să nu vadă repezindu-se din flăcări vreun spectru pe jumătate ars. În sfârşit, acoperişul se scufundă iar Vaninka, scăpată de orice teamă, numai atunci porni spre palatul generalului unde, mulţumită permisiunii ce avea Anuşka de a ieşi la orice oră din zi sau din noapte, cele două femei intrară fără să fie văzute.

A doua zi, nu se vorbi în Sankt-Petersburg decât despre incendiul Cârciumei Roşii, se scoaseră de dedesubt rămăşiţele celor patru cadavre pe jumătate arse şi fiindcă trei din sclavii generalului nu se întorseseră acasă, generalul fu sigur că cele trei cadavre necunoscute erau ale lui Ivan, Dănilă şi Alexe, despre al patrulea, nefiind nici o îndoială că fusese al cârciumarului.

Cauzele incendiului rămaseră secrete pentru toată lumea, casa era izolată, iar viforul aşa de straşnic încât nimeni nu întâlnise pe cele două femei pe drumul pustiu. Vaninka era sigură de companioana sa. Aşadar, secretul ei murise cu Ivan.

Dar atunci remuşcarea înlocui temerea, tânăra fată, aşa de neîncovoiată în faţa evenimentelor, se pomeni slabă contra amintirilor sale, i se păru că, încredinţând unui preot secretul crimei, ea s-ar fi uşurat de acea povară înfricoşătoare. Se duse deci la un popă cunoscut pentru mila lui înaltă şi, sub scutul confesiunii, îi povesti tot ce se petrecuse.

Preotul rămase înspăimântat de povestirea aceea, îndurarea cerului n-are margini, dar iertarea omenească are o măsură. Popa refuză iertarea pe care i-o cerea Vaninka.

Refuzul acesta era teribil, o depărta pe Vaninka de sfântul altar, depărtarea asta ar fi fost dezonoarea, ea îl rugă să îndulcească străşnicia acestei judecăţi.

Preotul chibzui adânc, apoi crezu că a găsit mijlocul să împace toate, anume ca Vaninka să se apropie de altar cu celelalte fete, preotul să se oprească înaintea ei ca şi înaintea celorlalte, însă numai spre a-i spune: "Roagă-te şi plângi!" — iar asistenţii, amăgiţi de aceste mişcări, ar fi crezut că ea şi tovarăşele saie, ar, fi primit sfânta cuminecătură. Atât putu dobândi Vaninka de la preot.

Confesiunea asta avusese loc pe la ceasurile şapte seara şi, singurătatea bisericii, unită cu întunecimea nopţii, îi dăduse un caracter şi mai înspăimântător. Preotul se întoarse la el acasă palid şi tremurând

Nevasta lui, Elisabeta, îl aştepta singură., după ce culcase în odaia de alături pe fetiţa lor Arina, în vârstă de opt ani.

Zărind pe bărbatul ei. femeia dădu un ţipăt de spaimă, atâta i se păru de răvăşit şi de schimbat. Preotul încercă să o liniştească, dar tremurul glasului nu făcu decât să sporească spaima femeii, care vroia să afle de ce fusese aşa de emoţionat. Preotul nu vru să-i spună. Elisabeta aflase în ajun că mama ei era bolnavă şi crezu că bărbatul său primise vreo veste rea. Ziua aceea era luni, zi nefastă la ruşi. De dimineaţă, ieşind din casă, Elisabeta se întâlnise cu un om în doliu, prea multe semne în ziua aceea, ca să nu se fi întâmplat o nenorocire.

Elisabeta izbucni în hohote de plâns strigând:

— A murit mama!

În zadar se sili părintele s-o liniştească spunându-i că tulburarea sa nu venea de acolo. Biata femeie, preocupată de o singură idee nu răspundea la toate stăruinţele lui decât cu veşnicul vaiet:

— A murit mama!...

Atunci, pentru a înlătura acel fel de tulburare, preotul îi mărturisi Că emoţia lui fusese pricinuită de mărturisirea unei crime pe care o auzise la confesional. Dar Elisabeta dădu din cap, zicând că i se spuneau mofturi spre a i se ascunde nenorocirea care o izbise.

Criza în loc să se potolească, devine mai violentă, lacrimile încetează şi încep furiile, preotul o pune atunci să jure că avea să păstreze secretul şi trădează taina sfântă a confesiunii. Mica Arina s-a deşteptat de la întâiul ţipăt al Elisabetei şi, îngrijorată şi curioasă totodată despre ceea ce se petrece, s-a sculat, a venit să asculte la uşă şi a auzit tot. Astfel s-a stins secretul greşelii, însă secretul crimei este cunoscut.

Sosi ziua cuminecăturii. Biserica Sfântul Simion e plină de credincioşi, Vaninka îngenunchează în faţa balustradei altarului. La spatele ei e tatăl său şi cu aghiotanţii săi, iar în dosul acestora se află slugile lor.

Arina de asemenea se află în biserică cu mânia sa. Copilul, curios, vrea să o vadă pe Vaninka, al cărui nume l-a auzit rostit în noaptea aceea când tatăl ei călcase întâia şi cea mai sfântă datorie a preotului. Pe când mama să se roagă, fetiţa pleacă de la locul ei, se strecoară printre credincioşi şi izbuteşte să se apropie de balustradă. Sosind acolo, ea e oprită de ceata servitorilor generalului.

Dar Arina nu venea aşa de departe pentru ca să rămână în drum, ea încearcă să treacă înainte printre ei, dar ei se opun. Ea stăruieşte iar unul dintre ei o îmbrânceşte cu brutalitate. Fetiţa răsturnată se loveşte cu capul de o bancă şi se scoală sângerând, strigând:

— Mult eşti mândru pentru un bărbos! Nu cumva pentru că eşti al cucoanei care a dat foc Cârciumei Roşii?

Cuvintele acestea, rostite cu glas tare şi în mijlocul tăcerii care preceda sfânta ceremonie, fură auzite de toată lumea, un ţipăt le răspunse, Vaninka leşină.

A doua zi generalul se află la picioarele lui Pavel I şi îi povesti, că împăratului şi judecătorului său, toată istoria asta lungă şi teribilă pe care Vaninka, zdrobită de lupta ce susţinuse cu sine însăşi, i-o destăinuise în sfârşit în noaptea ce urmase după scena din biserică,

Împăratul, după această ciudată mărturisire, stătu un moment gânditor, apoi sculându-se din jeţul în care şezuse tot timpul cât ţinuse istorisirea nenorocitului părinte, se duse la un birou şi scrise pe o foaie liberă următoarea hotărâre:

"Preotul, călcând ceea ce trebuia să rămână sfânt, adică secretul confesiunii, să fie exilat în Siberia şi răspopit. Nevasta lui să se ducă după dânsul fiind vinovată că nu a respectat caracterul unui ministru al altarului. Fetiţa să nu-i părăsească pe părinţii ei.

Anuşka, camerista, să se ducă tot în Siberia, fiindcă n-a înştiinţat pe stăpânul său despre purtarea fiicei lui.

Păstrez generalului toată stima mea, îl plâng şi mă mâhnesc cu dânsul de lovitură mortală care l-a izbit.

Cât despre Vaninka, nu cunosc pedeapsă care să i se poată da şi nu văd în ea decât pe fată unui militar viteaz, a cărui viaţă a fost închinată patriei. De altmintrelea, ceea ce e extraordinar în descoperirea crimei, parcă scoate pe vinovată din marginile severităţii mele, pe ea însăşi o însărcinez cu pedepsirea sa. Dacă am înţeles bine caracterul ei, dacă tot îi rămân câteva simţăminte de demnitate, inima şi remuşcarea ei îi vor arăta calea ce trebuie să apuce".

Pavel I dădu generalului acea foaie de hârtie, poruncindu-i s-o ducă contelui de Pahlen, guvernatorul Sankt-Petersburgului.

A doua zi, ordinele împăratului fuseseră împlinite.

Vaninka intră într-o mânăstire unde muri, chiar în anul acela, de ruşine şi de durere. Generalul fu ucis la Austerlitz.

Sfârşit

Cherubino si Celestini-Capitolul I

Vreau să vă povestesc o istorie de briganzi[29], nu altceva. Urmaţi-mă în partea de dincoace a Calabriei, treceţi împreună cu mine un vârf al Apeninilor şi, ajunşi pe culme, veţi avea Cosenza la stânga, dacă vă întoarceţi spre sud, la dreapta, Santo-Lucido, şi înainte, aproape la 1000 de paşi, tăind drept poalele munţilor, un drum luminat în acest moment de un mare număr de focuri împrejurul cărora se strâng oameni înarmaţi. Aceştia vor să prindă pe brigandul Giacomo, cu a cărui bandă schimbară mai adineauri multe focuri de puşcă, dar înnoptând nu îndrăzniră să se aventureze în urmărirea lui şi aşteptau ziua ca să cutreiere muntele.

Acum plecaţi capul şi aruncaţi-vă privirea în jos la cincisprezece picioare adâncime aproape, pe acest platou înconjurat de stânci sure, de stejari verzi şi stufoşi şi de plopi albi, încât trebuie să-l priveşti de sus, cum facem noi, ca să ghicim că

există, veţi distinge acolo, nu-i aşa, mai întâi patru oameni care se ocupă cu pregătirea mesei, aprinzând focul şi jupuind un miel, alţi patru care joacă *mora*[30] cu aşa iuţeală că nu poţi urmări mişcările degetelor lor, alţi doi care sunt de gardă şi stau aşa de nemişcaţi, încât crezi că sunt două bucăţi de stânca în formă omenească, o femeie care stă şi nu îndrăzneşte să se mişte, de frică să nu deştepte un copil adormit în braţele ei, în fine de-o parte, un brigand care aruncă ultimele lopeţi de pământ într-o groapă săpată de curând.

Acest brigand este Giacomo, acea femeie este amanta lui, şi aceşti oameni care sunt de gardă, cei care joacă şi cei care pregătesc masa, formează banda lui. Cât despre cel ce se odihneşte în groapă, este Hieronimo, locotenentul căpitanului, un glonte îl cruţă de spânzurătoarea pregătită pentru Antonio, al doilea locotenent, care a făcut prostia să se lase a fi prins.

Acum, după ce aţi făcut cunoştinţă cu localităţile şi oamenii, lăsaţi-mă să vă povestesc:

După ce Giacomo îndeplini opera-i funerară, lăsă să-i cadă din mâini târnăcopul cu care se servise, îngenunche pe acel pământ proaspăt, m care genunchii lui intrară ca într-un nisip, rămase astfel aproape un sfert de ceas nemişcat şi rugându-se, apoi scoţând de la piept o inimă de argint atârnată de gâtul lui eu o panglică roşie şi împodobită cu icoană Fecioarei şi a lui Isus, o sărută evlavios, ca orice bandit de treabă, apoi ridicându-se încet, cu
capul în jos şi cu braţele încrucişate, veni să se rezeme de baza stâncii, a cărei culme domina platoul.

Giacomo făcu această mişcare aşa de încet, cu aşa tristeţe, încât nimeni nu-l auzi când veni acolo. Se pare că această lipsă de supraveghere îi păru contrarie legilor disciplinei, căci, după ce privi pe cei care îl înconjurau, sprâncenele lui se încruntară

şi largă lui. gură se deschise ca să pronunţe cel mai groaznic blestem:

— *Sangue di Cristo*.

Cei care jupuiau mielul se îndreptară pe genunchi ca şi cum ar fi primit o lovitură de baston pe spinare, jucătorii rămaseră cu mâna, în aer, santinelele se întoarseră aşa de iute încât se găsiră faţă în faţă, femeia tresări, copilul plânse.

Giacomo bătu din picior.

— Mărio, fă-l pe copil să tacă!

Maria îşi deschise repede corsetul ei stacojiu brodat cu aur. Şi, apropiind de buzele copilului acel sin rotund şi brun care face frumuseţea romanelor, se îndoi peste el, îl acoperi cu braţele ca şi cum ar fi vrut să-l apere. Copilul apucă sinul şi tăcu.

Giacomo păru mulţumit de aceste semne de supunere, figura lui pierdu expresia severă care îl întunecase adineauri, ca să ia un caracter de tristeţe profundă, apoi făcu oamenilor senin cu mâna că pot să reînceapă.

— Am isprăvit de jucat, ziseră unii.

— Berbecul s-a fript, ziseră alţii.

— Bine, atunci mâncaţi, răspunse Giacomo.

— Şi tu, căpitane?

— Eu nu mănânc.

— Nici eu, zise vocea dulce a femeii.

— Şi de ce, Maria?...

— Nu mi-e foame.

Aceste ultime cuvinte fură pronunţate aşa de încet, aşa de timid, încât banditul păru mişcat, îşi duse mână-i pârlita la înălţimea capului amantei, aceasta o luă şi îşi puse buzele pe ea.

— Eşti o femeie bună, Mărio.

— Te iubesc, Giacomo.

— Haide, fii cuminte, vino să mănânci.

Maria se supuse şi amândoi luară loc în mijlocul rogojinei pe care erau întinse felii de berbec fripte pe vergeaua carabinei, brânză de capră, alune, pâine şi vin.

Giacomo trase din teaca pumnalului o furculiţă şi un cuţit de argint pe care le dădu Mariei, cât despre el, nu luă decât o ceaşcă de apă pe care şi-o aduse singur de la un izvor apropiat, frica de a nii fi otrăvit de ţăranii care îi dădeau vin, îl făcuse să renunţe la această băutură.

Toţi începură să mănânce, afară de cele două santinele care din timp în timp aruncau câte o privire expresivă asupra proviziilor care dispăreau cu o iuţeală grozavă.

În acest timp, Giacomo era trist şi se vedea <că are sufletul plin de amintiri. Deodată păru că nu mai poate să rabde, îşi trecu mâna pe frunte, oftă şi zise:

— Trebuie să vă spun o istorie, copii! Puteţi veni şi voi, hei! adăugă, adresându-se către santinele, n-o să îndrăznească ei acum, să ne urmărească până aici, de altfel ei cred că suntem tot doi.

Santinelele veniră.

— Vrei să le iau eu locul? zise Maria.

— Mulţumesc, nu este nevoie.

Cei care isprăviseră de mâncat se aşezară în poziţiile care li se păreau mai comode la ascultat. Cei care mâncau traseră toate lucrurile lângă ei ca să nu fie nevoiţi să ceară ceva în timpul povestirii şi toţi ascultară istoria lui Giacomo:

Era în 1799. Francezii luaseră Neapolul şi făcuseră din el o republică, republica la rândul ei vru să ia Calabria... Per Baccho! Să ia muntenilor, munţii? Nu era uşor, mai cu seamă pentru pagini. Mai multe bande o apărau cum o apărăm noi acum, căci muntele este al nostru şi se puse un premiu pe capetele şefilor bandelor, cum s-a pus acum pe capul meu, capul lui Cesaris, între altele valora 3000 de ducaţi[31] napoletani.

Într-o noapte, în care se auziseră câteva focuri de puşcă, ca şi acum, doi ciobani, tineri, care păzeau turma lor pe muntele Târşia, mâncau lângă focul aprins mai mult ca să gonească lupii decât să

se încălzească, erau doi copii frumoşi, doi calabrezi curaţi, pe jumătate goi şi purtând drept orice îmbrăcăminte o piele de berbec, sandale în picioare, o panglică de care să atârne la gât icoana lui Cristos şi atâta tot. Erau aproape de aceeaşi vârstă, nici unul nici altul nu-l cunoştea pe tatăl său deoarece au fost găsiţi lepădaţi unul lângă Tarent, altul, lângă Reggio, ceea ce probă că nu erau din aceeaşi familie. Ţăranii din Târşia îi luaseră, şi-i numeau *Figli della Madona*[32], ca pe toţi copiii găsiţi. Numele lor de botez erau, Cherubino şi Celestini.

Aceşti copii se iubeau pentru că ştiau că sunt singuri pe lume.

Şi cum vă spun, păzeau turmele pe munte, mîhcînd din aceeaşi bucată de pâine, bând din aceeaşi ceaşcă, numărând stelele pe cer şi fără grijă, fericiţi ca şi cum toată lumea era a lor.

Deodată auziră zgomot la spatele lor şi se uitară îndărăt, un om rezemat de carabina lui îi privea mâncând.

Da, pe Cristos, era un om, îi cunoşteai profesiunea după costum. Avea o pălărie ţuguiată, vărgată cu panglici albe şi roşii, părul împletit îi atârna de fiecare parte, purta cercei mari, gâtul gol, o jiletcă ce avea nasturi de fir de argint împletit cum nu se face decât la Napoli, credincioasa lui *padvoncina*[33], plină de cartuşe şi încheiată cu o placă de argint, pantaloni scurţi de catifea albastră şi ciorapii legaţi de picior cu ajutorul curelelor sandalelor. Adăugaţi la toate acestea şi inele în toate degetele, ceasornice în toate buzunarele, două pistoale şi un cuţit de vânătoare la brâu.

Capiii se uitară brusc unul la altul, brigandul observă.

— Nu mă cunoaşteţi?

— Nu, răspunseră copiii.

— De altfel, dacă mă cunoaşteţi ori nu, puţin îmi pasă. Muntenii sunt fraţi şi trebuie să se încreadă unii în alţii, eu mă încred în voi. De ieri

mă urmăresc ca pe o fiară sălbatică: Mi-e foame şi sete...

— Iacă pâine şi apă, ziseră copiii.

Brigandul se aşeză, îşi rezemă carabina de şold, încarcă pistoalele şi începu să mănânce. După ce isprăvi, se sculă:

— Ce sat e acela unde se vede lumină? zise el copiilor, arătându-le cu mâna în cea mai întunecată parte a orizontului.

Copiii îşi concentrară privirile către acel punct, apoi începură să râdă căci credeau că brigandul râdea de ei, nu se vedea nimic.

Se întoarseră să-i spună, dar brigandul dispăruse, înţeleseră că el a întrebuinţat această viclenie ca să nu vadă pe unde o apucă.

— L-ai recunoscut? zise unul.

— Da, răspunse celălalt. Vorbiră încet ca şi cum le-ar fi fost frică să nu-i audă.

— Se teme să nu-l trădăm.

— A plecat fără să ne spună nimic.

— Nu poate fi departe.

— Nu, căci era ostenit.

— Eu l-aş găsi dacă aş vrea.

— Şi eu.

Copiii se sculară şi fiecare apucă într-o direcţie. După un sfert de ceas, Cherubino se întorsese lângă foc, peste cinci minute Celestini se aşeză lângă el.

— Ei?...

— Ei?...

— L-am găsit.

— Şi eu.

— După un tufiş de leandri.

— În scobitura stâncii.

— Ce era la dreapta?

— Un sabur înflorit, şi ce avea în mână?

— Pistolul încărcat.

— Aşa este, dormea?

— Dormea ca şi cum toţi îngerii îl păzeau... 3000 de ducaţi...

— Fiecare ducat face zece carlini şi noi câştigăm un carlin pe lună, cu atâţia ducaţi am putea trăi cât moş Giuseppe şi tot ne-ar mai rămâne.

Copiii tăcură. Cherubino rupse tăcerea:

— E greu de omorât un om?

— Aşi! răspunse Celestini, omul este ca un berbec, are o vina la gât, o tai şi... s-a dus.

— L-ai observat pe Cesaris?

— Avea gâtul gol, nu-i aşa?

— N-ar fi greu atunci, dacă cuţitul ar tăia bine.

Cei doi copii încercară cuţitele, apoi ridicându-se, se priviră unul pe altul.

— Cine-l omoară? zise Cherubino. Celestini luă câteva pietricele în mână.

— Cu soţ ori fără soţ?

— Cu soţ.

— E fără soţ, prin urmare tu ai ieşit.

Cherubino plecă fără să zică o vorbă. Celestini îl privi depărtându-se, apoi, ca să se distreze, începu să arunce una câte una pietricelele în foc. Peste zece minute, Cherubino se reîntoarse.

— Ei?

— N-am îndrăznit, dormea cu ochii deschişi şi mi s-a părut că mă priveşte.

— Haidem împreună.

Plecară în fugă, în curând încetiniră pasul, apoi merseră în vârful picioarelor, în cele din urmă se târâră pe burtă ca şerpii, intrară în tufişul de leandrii şi văzură pe brigand dormind în aceeaşi poziţie.

Unul se strecură la dreapta, altul la stânga, ţinând cuţitul între dinţi. Brigandul părea treaz cu ochii lui deschişi, numai pupila îi era fixă.

Celestini făcu semn cu mînă lui Cherubino, ca să-i urmărească mişcările.

Brigandul, înainte de a adormi, rezemase carabina de stâncă şi înfăşurase încărcătorul într-o basma de mătase. Celestini desfăşură batista, o

întinse deasupra capului lui Cesaris şi, văzând că Cherubino era gata, o lăsă deodată strigând:

— Acum!

Cherubino se aruncă asemenea unui pui de tigru la gâtul lui Cesaris, care scoase un ţipăt teribil, se sculă în picioare şi sângerând se învârti de câteva ori slobozind la întâmplare pistoalele, apoi căzu jos mort.

Copiii rămaseră nemişcaţi. După ce au văzut, că banditul încetase de a mai mişca, se ridicară. Capul lui nu se mai ţinea de corp decât prin coloana vertebrală, îl tăiară de tot şi înfăşurându-l în basma, plecară spre Napoli.

Merseră prin munte toată noaptea şi orientându-se după marea pe care o vedeau la stingă, lucind. Când se crăpă de ziuă, zăriră Castro-Villari, dar nu îndrăzniră să treacă prin oraş. Foamea începu să-i chinuiască, unul din ei hotărî să meargă ca să cumpere pâine de la o cârciumă pe cât timp celălalt să stea în munte, dar după ce făcu numai câţiva paşi se reîntoarse: Dar bani?...

Aveau un cap care valora 3000 de ducaţi şi nici unul din ei nu avea un bajocco, să-şi cumpere pâine. Cel care purta capul, îi scoase un cercel şi îl dădu celuilalt care se întoarse aducând provizii pentru trei zile. Mâncară şi porniră la drum.

Au mers timp de trei zile, petrecând nopţile că fiarele sălbatice, la adăpostul tufişurilor şi stâncilor. În seara zilei a treia ajunseră la un mic sat numit Altavilla.

Cârciuma era plină de vizitii care aduseseră călători la Paestum, de barcagii şi cărora, le era indiferent unde trăiau.

Copiii se aşezară într-un colţ pe care îl găsiră liber, puseră capul lui Cesaris între ei, mâncară ca niciodată, dormiră pe Tind, plătiră cu al doilea cercel şi plecară cu câteva minute înainte de a se face ziuă.

Pe la nouă dimineaţa văzură un oraş mare în fundul unui golf, ei întrebară cum se numeşte, li se răspunse că se numeşte Napoli.

Mergeau drept spre oraş. Ajunşi la puntea Maddalenei, se apropiară de santinelă franceză şi întrebară în limba calabreză, la cine se puteau adresa ca să le plătească suma promisă pentru capul lui Cesaris.

Santinelă îi ascultă grav, până la urmă, apoi să gândi un moment, îşi ridică mustaţa şt îşi zise:

— Este extraordinar, voinicii ăştia nu sunt mai înalţi decât giberna mea şi vorbesc italieneşte! Bine, prietenilor, treceţi!

Copiii, care la rândul lor nu înţelegeau, repetară întrebarea.

— Se pare că vor cu orice preţ, îşi zise santinela, care chemă pe sergent.

Sergentul îndrugă câteva cuvinte italieneşti, înţelese întrebarea, ghici că în basmaua sângerândă a lui Celestini este un cap, chemă pe ofiţerul lui. Acesta dădu copiilor doi oameni de escortă, care îi conduseră la palatul ministerului poliţienesc.

Soldaţii, spunând că aduceau capul lui Cesâris, fură primiţi cu dragă inimă. Ministrul vrând să-i vadă pe vitejii care au scăpat Calabria de calamitate, Cherubino şi Celestini fură introduşi la el.

Privi. mult pe acei copii frumoşi, cu figura naivă, cu costum pitoresc, cu aer grav, îi întrebă în italieneşte cum au făcut, ei povestiră foarte simplu. Ministrul cerând proba, Celestini îngenunche, desfăcu basmaua, apucă de păr capul şi îl puse pe masă liniştit.

Excelenţa Sa le propuse să-i bage într-un pension sau într-un regiment, deoarece guvernul francez avea nevoie de tineri viteji.

Ei răspunseră că nu-i privesc trebuinţele guvernului francez şi că ei nu sânt decât nişte calabrezi care nu ştiu nici să scrie, nici să citească şi viaţa pe care o duseseră îi preparase rău pentru

străşnicia disciplinei militare, cât despre cei 3 000 de ducaţi, era cu totul altceva şi că erau gata să-i primească.

Ministrul le dădu o bucată de hârtie mare de două degete, sună să vină uşierul căruia îi porunci să-i conducă la casierie.

Casierul le numără banii, copiii întinseră basmaua de mătase plină de sânge, o legară peste cei 3 000 de ducaţi, ieşiră apoi pe o poartă care dădea în piaţa Santo-Francesco-Nuove, la extremitatea străzii Toledo.

Strada Toledo este un fel de palat al poporului. Văzură de-a lungul caselor, o mulţime de lazzaroni care, culcaţi la soare, mestecau macaroanele din strachina lor. Această vedere le dădu poftă de mâncare, se duseră la un negustor şi cumpărară o strachină plină de macaroane, la un ducat le dădură restul *9 carlini, 9 grani şi 2 călii*, aveau cu ce să trăiască o lună şi jumătate.

Se aşezară pe scările palatului Maddaloni şi mâncară ca niciodată de bine.

Pe strada Toledo se doarme, se mănâncă şi se joacă. Ei nu aveau încă poftă de dormit. Mâncaseră, se amestecară printre nişte lazzaroni care jucau *morra.* Peste cinci minute pierdură 5 călii. Pierzând chiar atât pe zi, ar fi putut să joace aproape a treia parte a veşniciei. Din fericire, chiar în acea seară, aflară că sunt la Napoli case unde poţi mânca şi cu câte un ducat şi poţi pierde mii de călii într-o oră.

Vrând să cineze, intrară într-una din astfel de case, acolo era *table d'hote* (masă la care mănâncă toţi). Patronul privi costumul lor şi începu să râdă, ei arătară banii, patronul îi salută până la pământ şi le zise că vor fi serviţi în odaia lor, până când Excelenţele lor îşi vor face haine *cum trebuie.*

Cherubino şi Celestini se priviră, ei nu prea ştiau ce va să zică haine *cum trebuie,* găseau costumul lor foarte frumos, într-adevăr, el consta dintr-o drăguţă piele de berbec şi sandale, cu toate

acestea se resemnară, când li se explică din nou că trebuia să poarte un costum complet ca să aibă dreptul să mănânce de *un.* ducat la o masă şi să piardă mii de călii într-un ceas.

Pe când li se punea masa, un croitor intră în odaia lor şi îi întrebă ce fel de haine dogesc.

Ei răspunseră că, dacă trebuie negreşit să îşi facă haine, voiau câte un costum calabrez cum purtau tinerii bogaţi duminica la Coşenza şi la Tarent.

Excelenţele lor cinară şi găsiră pe *ravioli* şi samba *joni* că sunt mai buni decât *macaroui*, că lacrynia-christi[34] era preferabil apei curate şi că franzela era mai lesne de înghiţit decât galeta de orz.

După ce isprăviră de mâncat întrebară pe chelner dacă au voie să se culce pe jos, acesta. le arătă două paturi pe care calabrezii le luaseră drept capele.

Celestini, care era casier, închise basmaua cu ducaţi într-un fel de birou, luă cheia şi o atârna de panglica de la gât.

Făcură rugăciunea, sărutară scapulariul, se culcară amândoi într-un pat în care ar fi încăput cinci persoane şi adormiră până a doua zi. Croitorul le aduse hainele şi în acea zi putură să cineze la masa comună şi să intre în sala de joc, pierdură 120 de ducaţi.

Un chelner le propuse, ca să-i consoleze, să-i ducă seara în altă casă unde să se distreze mai bine. Venind seara, îşi umplură buzunarele cu ducaţi şi îl urmară pe chelner, nu se reîntoarseră decât a doua zi, morţi de foame şi cu buzunarele goale. Noaptea următoare se duseră din nou acolo.

Au dus această viaţă cincisprezece zile.

Ajunseseră să se poată lua la întrecere cu un abate roman sau cu un sublocotenent francez, ceea ce e acelaşi lucru aproape.

Într-o seară se prezentară la acea casă, ca de obicei. Casa era închisă dintr-un ordin superior, nu

ştiu ce asasinat, se comisese acolo.

Văzură o mulţime de lume urmând o anume direcţie şi se duseră şi ei acolo. Ajunseră aproape de Villa-Beale, pe strada Chiaja. Ei nu ştiau încă ce este Chiaja.

Chiaja, la ora zece seara, este locul de întâlnire al lumii mari, tot Napoli vine acolo ca să respire adierea golfului, încărcată de parfumul portocalilor de la Sorrente şi al iasomiilor de la Pausilippe.

Deci, se plimbau acolo birbonii noştri cu o mână pe bani şi cu alta pe pumnal. Ajunseră lângă o grupă din faţa unei cafenele. În mijlocul grupei era o caleaşcă şi în această caleaşcă, o femeie luă îngheţată. Grupul se formase ca să o vadă pe acea femeie.

Într-adevăr, era cea mai frumoasă creatură care a ieşit din mâna lui Dumnezeu, o creatură făcută să-l tenteze şi pe Papă.

Calabrezii noştri intrară în cafenea, cerură două şerbeturi şi se aşezară lângă fereastră ca să o vadă mai bine pe femeie. Ea avea, mai cu seamă, nişte mâini minunate.

— *Corpo di Baccho!* Ce frumoasă este! strigă Cherubino.

Un om se apropie de el şi îl lovi uşor pe umăr.

— Momentul este ales bine, tânărul meu domn, îi zise el.

— Ce însenineză asta?

— Asta însemnează că, contesa Fornera este supărată de două zile cu cardinalul Rospoli.

— Şi, pe urmă?

— Şi, dacă vreţi, pentru 500 ducaţi şi tăcere...

— Ar fi a mea?

— Da!

— Ah! Tu eşti aşadar...

— *Un rufiemo per servir la.*

— Chestiunea este că o vreau şi eu, zise Celestini.

— Atunci, îmi veţi da îndoit, Excelenţelor.

— Foarte bine.

— Dar cine o va avea întâi?

— Asta ne priveşte, du-te de vezi dacă este liberă noaptea asta şi vino să ne găseşti la hotel de Veneţia, unde locuim.

Rufianul îşi văzu de drumul lui, copiii noştri de al lor. Trăsura contesei plecă. Cherubino şi Celestini se reîntoarseră la hotel, le rămăsese tocmai 500 de ducaţi, puseră un joc de cărţi pe masă şi fiecare trase la rândul lui. Asul de inimă căzu lui Cherubino.

— Îţi urez toate plăcerile, îi zise Celestini, trântindu-se pe pat.

Cherubino băgă în buzunar cei 500 de ducaţi, examina pumnalul şi aşteptă pe rufian. După un sfert de ceas acesta sosi.

— Este liberă noaptea aceasta!

— Ei bine, să plecăm!

Coborâră. Noaptea era superbă, contesa locuia în mahalaua Chiaja.

Rufianul mergea înainte, Cherubino îl urma cântând:

"Che bella cosa e di morire ucciso Inanze a la porta de la innamorata L'anirna şi ne sagli în paradiso E'lo cuorpo Io chiegne la scasata!..."

Ajunseră la o mică portiţă ascunsă. O femeie îi aştepta.

— Excelenţă, zise rufianul, sunt pentru mine 100 de ducaţi, restul îl veţi pune în coşuleţul pe care îl veţi vedea pe sobă.

Cherubino îi numără 100 de ducaţi şi plecă după femeie.

Era un palat frumos de marmură, de fier, pe o parte a scării erau lămpi cu globuri de cristal şi între lămpi erau cănuţe de bronz în care ardeau parfumuri.

Trecură prin apartamente în care se putea instala un rege cu curtea lui, apoi, la capul unei

galerii mari, camerista, deschizând o uşă, îl împinse pe Cherubino.

— Tu eşti, Gidsa? întrebă o voce de femeie.

Cherubino privi în partea dinspre care auzea venind vocea şi o recunoscu pe contesa îmbrăcată cu o rochie de tulpan, culcată pe o sofa[35] şi jucându-se cu o şuviţă din lungul său păr pe care îl desfăcuse şi care o învăluia ca într-o manta spaniolă.

— Nu, doamnă, nu este Gidsa, sunt eu, răspunse Cherubino.

— Cine, d-ta? zise vocea cu o expresie mai dulce.

— Eu, Cherubino, copilul Madonei. Tânărul se apropie de sofa. Contesa se ridică în cot şi îl privi mirată:

— Vii din partea stăpânului tău?

— Vin pentru mine, signora.

— Nu înţeleg.

— Ei bine, am să vă fac să înţelegeţi: V-am văzut azi la Chiaja, pe când luaţi îngheţată şi am zis: *Per Baccho!* Ce frumoasă este!

Contesa surâse.

— Atunci a venit la mine un om şi mi-a zis: Vrei femeia asta pe care o găseşti aşa de frumoasă? Ţi-o dau pentru 500 de ducaţi. M-am dus acasă şi am luat banii. Ajuns la poartă mi-a cerut 100 ducaţi pentru el, i-am dat. Ceilalţi 400, mi-a spus să-i pun în acest coşuleţ de alabastru: iată-i.

Cherubino aruncă trei-patru pumni de argint în coş, coşul era însă prea plin şi dete pe afară banii.

— Ce nesuferit acest Maffeo! zise contesa. Aşa se fac lucrurile?

— Eu nu ştiu nici cine este Maffeo, răspunse Cherubino, nici cum se fac lucrurile. Ştiu numai că mi-ai fost promisă pentru o noapte, ştiu şi că am plătit suma trebuitoare, deci noaptea asta sunteţi a mea.

Cherubino îşi muşcă buzele şi puse mâna pe pumnal:

— Ascultă signora, când ai auzit deschizându-se uşa ai crezut că intră vreun popă de familie mare sau vreun bogat călător francez... Ei bine, nu este nici unul nici altul, signora, este un calabrez, muntean, un copil, dacă vrei, dar un copil care a dus de la Târşia la Napoli capul unui bandit. Şi al cărui bandit! Al lui Cesaris! Cu banii aceştia aş mai putea să petrec cu femeile încă zece nopţi, dar nu, te-am vrut şi te voi avea.

— Poate moartă...

— Ba vie!

— Niciodată! Şi contesa întinse braţul către cordonul clopotului. Cherubino făcu un singur pas până la sofa. Contesa ţipă şi leşină, Cherubino îi ţintuise mâna cu pumnalul.

Cherubino şi Celestini plecaseră din hotel fără să plătească. Pe la ceasurile unu spre ziuă trecuseră puntea Magdalenei, la ora cin ci. erau în munţi.

— Ce ne facem? întrebă Celestini. Ne reîntoarcem la starea de ciobani?

— Nu, pe Cristos!

— Ei bine, atunci să ne facem briganzi. Şi cei doi copii îşi dădură mâna şi îşi jurară ajutor şi prietenie veşnică, îşi ţinură jurămintele şi de atunci nu se mai despărţiră.

Capitolul II

— Acum puteţi să vă culcaţi, continuă Giacomo, eu fac de gardă în locul vostru şi vă voi

scula când va trebui să plecăm, adică la ora două spre ziuă.

Giacomo plecă, să caute un loc pe unde ar putea ieşi fără să fie văzuţi de poteraşi. Peste două ore se reîntoarse:

— Suntem trădaţi de ţărani sau de ciobani, sunt santinele peste tot.

— Atunci ce ne facem? întrebă Maria.

— Rămânem aici. Francezilor le este imposibil să ajungă la noi.

— Vom muri de foame... zise Maria strângându-şi copilul la sân.

— Mai avem ce să mâncăm mâine dimineaţă, atâta tot. Acum să dormim.

Banditul se culcă.

Avea dreptate Giacomo. Fusese trădat, dar nu de ţărani şi de ciobani ci de Antonio, unul din banda lui, care fusese făcut prizonier şi care scăpase de spânzurătoare promiţând să-l dea poteraşilor în mâna pe Giacomo. Deocamdată Antonio pusese santinelele pe care le văzu Giacomo.

A doua zi colonelul poteraşilor chemă pe Antonio şi-i zise scurt:

— Antonio, eşti un mişel şi un pungaş, te-ai jucat cu mine. Să ştii că, dacă cumva bandiţii au ieşit noaptea din ascunzătoarea lor şi vom fi nevoiţi să-i urmărim ca ogarii, atunci te spânzur chiar de arborele acesta.

Antonio pricepu. Peste două ore îi arătă colonelului un.om sus, la colţul stâncii.

— Îl vedeţi? Are pălărie ascuţită, cu panglici şi o carabină... Acela este Giacomo. Colonelul se uită cu ochianul.

— Aşa este, văd. Încep să cred că nu te mai spânzur.

Această credinţă a colonelului făcu multă plăcere lui Antonio.

— Chemaţi pe medicul-major, continuă colonelul, apoi adresându-se lui Antonio:

— Nimic.

— Aşadar, dacă nu se predau ori dacă nu fug, vor muri de foame?

— Doctore, câte zile poate trăi un om fără să mănânce?

— Fără să mănânce, colonele? Am constatat la asediul Genuei că un om nu poate trăi mai mult de cinci-şapte zile într-o absolută privaţiune de hrană.

— Ei, bine, vom aştepta până se vor preda sau până vor muri de foame.

Trecură opt zile. În fiecare zi colonelul examina muntele cu ochianul. Văzând bandiţii cum şedeau la soare să se încălzească, chemă pe Antonio, care îi zise:

— Vă jur că nu pot să-mi dau seama cum se hrănesc, afară numai dacă n-or fi mâncat iarbă ori nisip...

În ziua a douăsprezecea chemă pe Antonio şi pe medic. Primului îi zise: *eşti un pungaş!* Celui de al doilea: *eşti un prost!*

— Eu, dacă aş fi în locul domnului colonel, zise Antonio, aş spune aşa: Mă Antonio, jură-mi pe sângele lui Cristos, că peste opt zile te întorci.

— Ei şi ce ai face în opt zile?

— M-aş duce la fostul meu căpitan şi i-aş spune că am scăpat din mâinile călăului, în timp de opt zile aş fi prea prost dacă n-aş descoperi secretul lui Giacomo... M-aş întoarce apoi să vi-l spun şi aş fi şi eu liber...

— Bine, jură!

Antonio scoase din sin medalionul cu moaşte, puse mâna deasupra şi zise:

— Jur pe aceste moaşte că peste opt zile mă voi reîntoarce, fie că am aflat, fie că n-am aflat secretul lui Giacomo.

Chiar în aceeaşi seară Antonio fu între vechii lui tovarăşi. Giacomo îl văzu cu aceeaşi dragoste cu care vede un tată pe fiul lui. Antonio le povesti evadarea. După ce sfârşi, Giacomo îi zise:

— Păcat că vii aşa târziu, altfel ai fi mâncat cu noi.

A doua zi la şapte dimineaţa căpitanul bandiţilor atinse pe unul din ei zicându-i:

— La rândul tău!

Omul porni cu doi tovarăşi, peste două ore se reîntoarseră zgâriaţi pe faţă şi pe mâini.

Peste patru ore se aşezară la masă, se serviră două potârnichi, un iepure şi jumătatea unui miel. Apă aveau în abundenţă de la un izvor apropiat. Antonio era cum nu se poate mai zăpăcit. Trecuseră şase zile şi el nu aflase nimic, în ziua a şaptea el era de gardă. Deodată auzi vocea lui Giacomo, care-l strigă:

— Antonio, azi e rândul tău.

Antonio plecă întovărăşit de doi bandiţi către o parte a stâncii tăiată aproape perpendicular, iar colonelului i se păruse zadarnic să pună acolo santinele. Ajunşi la marginea prăpastiei, unul din tovarăşi scormoni într-un tufiş şi scoase un sac şi o frânghie, sacul îl atârna de gâtul lui Antonio, iar frânghia i-o trecu pe sub braţe.

— Ce dracu vreţi să faceţi?

Unul dintre oameni se culcă pe marginea prăpastiei şi-i zise lui Antonio:

— Fă ca mine!

Acesta se supuse.

— Vezi acel arbore, la douăzeci de picioare în fundul prăpastiei?

— Da.

— După el, nu vezi o scobitură? Ei bine, în scobitură este un cuib de vulturi, noi te vom coborî până acolo. Tu cu o mână te vei agăţa, cu cealaltă vei căuta în cuib şi ce vei găsi să pui în sac.

— Cum? Să pun în sac puii de vultur?

— Nu, ci vânatul pe care-l aduc acolo vulturii pentru puii lor.

Antonio se lovi cu palma peste frunte. Pe omul ăsta îl trădez! zise el suspinând..

Într-adevăr, Giacomo, izolat pe munte, însărcinase vulturii cerului să-i aducă hrană.

Noaptea, Antonio dispăru.

Capitolul III

A doua zi, după inspecţie, colonelul întrebă:

— Care dintre voi poate sparge o sticlă din trei lovituri, la 150 paşi depărtare şi cu puşcă de război?

Trei oameni ieşiră din rânduri. Se puse câte o sticlă la distanţa ştiută. Doi dintre ei sparseră numai câte una, cel de-al treilea le sparse pe câte trei.

— Cum te cheamă? întrebă colonelul.

— Andre, răspunse soldatul.

— Vezi acel vultur care se învârteşte deasupra noastră? Dacă îl împuşti îţi dau zece ludovici şi treizeci şi şase zile de scutire de serviciu.

Peste un sfert de oră Andre se întoarse cu vânatul.

— Iată curcanul, zise el, aruncând la picioarele colonelului vânatul regal, este bărbatul. Colonelul îi numără banii.

— Dar pentru femeiuşcă tot atât îmi dai?

— Îţi dau îndoit!

Andre plecă fluierînd. De astă dată nu se întoarse decât a doua zi dimineaţă, îşi ţinu cuvântul. Colonelul îi numără 20 de ludovici.

— Acum, nu mai am nevoie de tine, poţi să te dud!

Andre salută milităreşte şi plecă.

A doua zi, bandiţii nu mai găsiră în cuib decât doi pui morţi de foame.

— Afurisitul de Antonio ne-a trădat, zise Giacomo.

În acea zi briganzii mâncară unul dintre pui. A doua zi mâncară jumătate din celălalt iar a treia zi, cealaltă jumătate.

După masă, Giacomo se apropie de marginea stâncii şi văzu în depărtare pe colonel. Acesta îşi puse batista în vârful săbiei şi o fâlfâi. Giacomo înţelese că i se oferea să parlamenteze. Ceru şorţul Mariei, îl puse în vârful unei prăjini pe cea mai înaltă parte a stâncii. Colonelul văzând că bandiţii vor să parlamenteze, întrebă pe soldaţi care din ei vrea să servească de parlamentar. Andre se prezentă, îi dădu colonelului cei treizeci de ludovici rugându-l că, dacă îl vor omorî bandiţii, să trimită mamei lui douăzeci de ludovici iar vivandierei să-i dea zece. «Ştiţi, vivandiera noastră, o fată cumsecade, care ne spală rufele gratis, ne dă să bem pe datorie şi seara se culcă la dreapta plutonului, iar dimineaţa se trezeşte la... stânga».

Colonelul promise lui Andre să-i îndeplinească rugămintea dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire şi îi dădu instrucţiuni. El promitea viaţa tuturor bandiţilor, afară de Giacomo.

Andre începu să urce pe munte. Ajuns pe culme se găsi la cincizeci de paşi de santinelă care strigă în limba calabreză:

— Cine este?

— Parlamentar, răspunse liniştit Andre.

— Cine este? strigă a doua oară santinela.

— Ţi-am spus: Parlamentar, prostule!.

— Cine este? strigă a treia oară santinela, luând la ochi pe Andre.

— Ah! N-ai auzit? zise Andre şi începu să strige din toată puterea plămânilor:

— Parlamentar, *parlamentaro!* Eşti mulţumit?

Banditul trase. Glonţul izbi chipiul lui Andre şi-l rostogoli în prăpastie.

— Ah! Brigandule, vrei deci să-ţi sorb sufletul?

Banditul se apropie, să-l lovească cu pumnalul. Andre duse instinctiv mâna la sabie, dar nu găsi decât teaca. Parlamentarii sunt dezarmaţi, în acelaşi timp văzu pumnalul lucind lângă pieptul lui. Apucă iute mâna adversarului. Se începu o luptă înverşunată. Amândoi se apucară de gât. În fine, genunchii banditului începură să tremure, capul i se lăsă pe spate şi căzu împreună cu Andre. Pumnalul îi scăpă din mină. Andre vru să-l apuce, banditul vru să-l împingă cu piciorul în prăpastia pe a cărei margine se luptau. Se auzi un ţipăt teribil, două blesteme a doi oameni care se rostogoleau în prăpastie.

În acelaşi moment se auzi alt strigăt, acela al lui Giacomo, care atras de detunătura puştii, alergase să vadă ce e şi sosise tocmai când cei doi oameni cădeau dispărând în prăpastie, sări ca un tigru pe extremitatea stâncii şi-şi aruncă ochii cu lăcomie an precipiţiu. Văzu corpul mutilat al banditului pe care îl duceau la vale apele unui torent.

— Camarade! zise atunci o voce de jos, camarade!

Giacomo se uită în direcţia vocii şi îl văzu pe Andre călare pe un pom crescut în crăpătura stâncilor şi oare îl oprise de a se duce după tovarăşul de luptă.

— Ah! Şi cine eşti tu? întrebă Giacomo.

— Cine sunt? Sunt Andre Frochot, din satul Corbeil, aproape de Paris, soldat în reg. 34 de linie, botezat *Fulgerătorul* de către împărat.

— De ce ai venit? întrebă Giacomo.

— Vin din partea colonelului să vă aduc ultimatum, cum se zice.

— Bine.

— Atunci, dacă e bine, fă bunătatea de a-mi ajuta să mă apuc de ceva ca să mă urc, o frânghie cum s-ar zice şi apoi să mă tragi. Ce zid?

Giacomo îi aruncă frânghia. Andre se legă bine, apoi strigă:

— Hai odată!

— Mulţumesc, camarade! zise el dezlegându-se. Mulţumesc! Dacă vei avea vreodată nevoie de mine...

— Bine. Care sunt instrucţiunile tale?

— Ei, aici, aici! Mi se pare că erau în chipiu şi chipiul s-a dus dracului. Dar îmi aduc aminte că ziceau...

— Ei, ce ziceau?

— Ziceau... ascultă... Ziceau că tuturor li se păstrează viaţa, numai căpitanului nu.

— Eşti sigur?

— Chiar aşa. Nu cumva mă crezi palavragiu?...

— Atunci vino după mine.

Andre îl urmă. Peste zece minute ajunseră pe platoul descris la începutul istorisirii, găsiră pe bandiţi culcaţi. Maria alăpta copilul.

— Veste bună! Francezii vă oferă viaţa. Bandiţii săriră în sus, Maria ridică brusc capul.

— La toţi? întrebă un bandit.

— La toţi! zise Giacomo.

— Fără excepţie?

— Este o excepţie care nu vă priveşte pe voi.

— Va să zică priveşte pe căpitan?

— Se poate, zise Giacomo.

— Refuzăm, răspunseră bandiţii. Vrem să murim cu căpitanul. Trăiască căpitanul! Trăiască Giacomo!

— Auzi? zise Giacomo către Andre.

— Aud, dar nu înţeleg.

— Oamenii aceştia vor să trăiască ori să moară cu mine, căci eu sunt căpitanul lor.

— Scuzaţi! Şi Andre, salutând milităreşte, plecă îndărăt cântând şi în curând fu pierdut din vedere de banda lui Giacomo.

După plecarea lui Andre, Giacomo dispăru.

Peste două ore se întoarse ţinând în mână un baston din fier şi o frânghie.

— Pregătiţi-vă de plecare, plecăm.

— Când? strigară bandiţii.

— Noaptea asta.

— Ai găsit drum?

— Da.

Bucuria se răspândi pe toate figurile, căci nimeni nu se îndoia de căpitan.

Fiecare îşi curăţă arma, reînnoi cartuşele şi şterse ţeava carabinei.

— Sunteţi gata? întrebă Giacomo.

— Suntem.

Începură să meargă pe un drum. O potecă strâmtă, dar aşa de strâmtă încât un singur om ar fi putut-o apăra contra a zece şi care ducea în partea de jos a muntelui pe care se refugiaseră bandiţii. Acea potecă nu scăpase ochiului veghetor al colonelului care puse un post de soldaţi la extremitatea ei şi la 100 de paşi de post, o santinelă. Căpitanul le recomandă tăcere, era vorba de viaţă şi de moarte. Fiecare îşi ţinu răsuflarea. Deodată copilul începu să ţipe.

Giacomo scoase un fel de urlet care nu-i putea trăda deoarece semăna cu urletul unui lup. Maria, tremurând, lipi gura ei de gura copilului, dar copilul chinuit de foame începu să plângă.

Giacomo făcu o singură săritură până la el. Şi mai înainte ca Maria să-l poată opri, îl apucă de un picior şi învârtindu-l ca pe o praştie, îi sparse capul de un arbore.

Maria rămase împietrită, cu ochii ficşi, apoi plecându-se luă cadavrul mutilat al copilului îl puse în şorţ şi continuă de a urma banda, în acest moment Giacomo, profitând de un loc în care muntele era accesibil, părăsi cărarea, se strecură printre stânci, brazi şi mărăcinişuri ca un şarpe. Banda îl urmă.

Timp de o oră nu făcură decât să sară din stânca în stâncă şi să se târască precum reptilele.

În fine ajunseră acolo unde muntele era ca un perete, dincolo de acea prăpastie era un platou.

Pe marginea abisului Giacomo se opri, bandiţii făcură un cerc împrejurul lui. Căpitanul nu arăta nici o încurcătură, desfăşură frânghia în toată lungimea ei, chemă pe unul din oameni, îi legă mâna cu un capăt iar cu celălalt legă bine mijlocul bastonului de fier pe care îl aruncă imediat cu putere peste prăpastie.

Bandiţii obişnuiţi să vadă în întuneric urmăriră fierul în zborul lui, fierul trecu printre doi stejari şi se afundă în. pământ.

Atunci Giacorno, dezlegând mâna banditului, trase cu putere fierul din pământ până fu oprit de cei doi stejari. Fierul luase o poziţie transversală. Giacomo trase violent dar bastonul de fier rezistă.

Legă puternic capătul frânghiei de un brad, făcând mai multe noduri, apoi aşezându-se pe marginea prăpastie! prinse cu amândouă mâinile frânghia care era aruncată ca o punte şi începu să treacă pe deasupra abisului.

Bandiţii al urmăreau cu ochii, miraţi, îl văzură înaintând încet dar cu aşa siguranţă şi aşa de uşor, încât părea că picioarele lui au un punct de sprijin, în fine ajunse pe marginea opusă, se agăţă de rădăcina unuia dintre stejari şi făcând o ultimă sforţare trecu pe platoul opus.

Atunci examina cu atenţie bastonul de care era legată frânghia şi văzându-l reţinut bine, se întoarse către oamenii lui şi le făcu semn să vină şi ei.

Toţi erau munteni voinici care nu ezitară un moment să treacă peste abisul deschis.

Maria rămase, cea din urmă. Când îi veni rândul luă capătul şorţului în dinţi, apucă frânghia şi fără să dea un semn de frică sau de slăbiciune, trecu ca şi ceilalţi.

Căpitanul răsuflă, căci toţi oamenii erau împrejurul lui, zdraveni şi scăpase viaţa acelora care nu vroiau să şi-o conserve cu preţul vieţii lui. Aruncă o privire de profund dispreţ asupra posturilor militare ale căror focuri străluceau din

loc în loc, apoi zise acest singur cuvânt: Haideţi! Toţi îl urmară plini de curaj şi de ardoare.

Peste o oră zăriră un sat către oare merseră drept. Giacomo intră la un ţăran, îi spuse cine e şi îi zise că oamenilor lui le era foame. Se grăbiră să le aducă ce le trebuia, fiecare îşi luă provizii şi plecară din nou. Peste douăzeci de minute intrară din nou prin munţi în afară de orice pericol şi fără frica de â fi urmăriţi. Giacomo se opri şi examina locul în care se găseau.

— Vom petrece noaptea aici, zise el, acum să cinăm.

Acest ordin fu îndeplinit cu grabă, căci cu toate că mureau de foame, totuşi nimeni nu îndrăznise să mănânce înainte de a li se dă voie. Proviziile fură puse grămadă, bandiţii se. aşezară în cerc împrejurul lor şi peste cinci minute operau toţi cu aşa furie încât se vedea destul de bine că toţi vroiau să repare lipsurile trecute. Deodată Giacomo se sculă, Maria lipsea.

Făcu repede câţiva paşi în direcţia din care venise, apoi se opri brusc. Zărise pe Maria la rădăcina unui pom, era îngenuncheată şi cu amândouă mâinile săpa o groapă în care să-şi depună copilul.

Lui Giacomo îi scăpă din mână bucata de pâine, privi pe Maria şi se întoarse trist şi tăcut la banda lui!

Cina era sfârşită, Giacomo puse o santinelă, mai mult din obicei decât din teamă, apoi le dădu voie să se odihnească. El însuşi trăgându-se la o parte, întinse mantaua pe jos şi dădu un exemplu pe care oamenii nu întârziară să-l urmeze.

Banditul oare era de santinelă veghea aproape de un sfert de oră, ochii i se închideau fără voie şi ca să nu adoarmă în picioare, era nevoit să se mişte mereu de colo până colo. Auzi la spate o voce dulce şi tristă oare îl chemă pe nume. Se întoarse şi o văzu pe Maria.

— Luigi, sunt eu, nu te teme. Luigi o salută cu respect.

— Bietul băiat! continuă ea, tu cazi de oboseală şi de somn şi cu toate acestea trebuie să veghezi!

—- Aşa a poruncit căpitanul, zise Luigi.

— Ascultă, eu aş putea să nu dorm dacă aş vrea.

Ea îi arătă şorţul pătat de sânge.

—- Sângele copilului meu mă ţine trează. Tu ştii că văd bine, dă-mi carabina ta şi-ţi voi ţine eu locul, în zori te voi deştepta.

— Dar, dacă ar afla căpitanul? zise Luigi care murea.de dorinţa de a primi oferta.

— Nu va afla.

— Crezi?

— Îţi răspund eu, pentru asta.

Banditul îi dădu carabina, îşi căută un loc bun şi peste *zece* minute respiraţia lui zgomotoasă anunţă că profită bine de cele două orc oare mai rămăseseră până la ziuă,

Maria rămase nemişcată un sfert de oră aproape, apoi, întorcându-se către oameni, se asigură că dorm toţi. Îşi părăsi postul, se strecură printre ei fără zgomot, uşoară că o umbră, apoi, ajungând lângă Giacomo, rezemă ţeava carabinei de pieptul lui şi trase de cocoş.

— Ce este asta? strigară bandiţii sărind în sus.

— Nu este nimic, răspunse Maria. Luigi, al cărui loc îl ţin, a uitat să-mi spună că cocoşul carabinei este ridicat, din greşeală am apăsat pe trăgătoare şi s-a slobozit un foc.

Fiecare îşi puse din nou braţul pe mâini şi adormi.

Giacomo, nu scosese nici un suspin, glonţul îi străbătuse inima.

Maria rezemă carabina lui Luigi de un arbore, tăie capul lui Giacomo, îl puse în şorţul pătat de sângele copilului şi coborî muntele.

A doua zi se anunţă colonelului că o fată tânără, care zicea că l-a omorât pe Giacomo, vrea să-i vorbească. Colonelul zise să o introducă în cort. Maria se opri în faţa lui, îşi desfăcu şorţul şi capul banditului se rostogoli pe jos.

Cât de obişnuit era cu emoţiile câmpului de bătaie, colonelul nu putu să nu tresară, apoi ridicând ochii către acea fată tânără, gravă şi palidă ca Statuia Disperării, zise:

— Dar tu, cine eşti?

— Ieri eram *femeia* lui, azi sunt *văduva* lui.

— Număraţi-i 3000 de ducaţi, zise colonelul.

Peste patru ani de zile, o călugăriţă din mânăstirea «Sfintei-Cruci», de la Roma, muri ca o sfântă, căci în afară de viaţa exemplară pe care o dusese de când se făcuse călugăriţă, adusese o zestre de 3000 de ducaţi de aur pe care îi moştenea mânăstirea. Cât despre viaţa ei anterioară, nu se ştia nimic, se ştia numai că sora Maria se născuse în Calabria.

Sfârşit

* * *

{1} Paznic al unei închisori, temnicer, gardian.

{2} Servitor, valet.

{3} (în trecut) servitor, fecior în casele marilor bogătaşi şi mărilor demnitari (îmbrăcat în uniformă împodobită cu galoane şi fireturi).

{4} (în trecut în expr.) Comis voiajor = funcţionar comercial care călătorea pentru a obţine comenzi de mărfuri.

{5} Farmacist.

{6} Călugăr catolic.

{7} Corp solid obţinut prin condensarea directă a vaporilor unui solid care sublimează (trece dintr-o stare cristalină în stare de vapori şi apoi din nou în stare de cristale, prin condensarea vaporilor).

{8} Unitate de măsură pentru greutăţi, de aproape Vs kg-(variind după epoci, ţări şi regiuni).

{9} Supus la o temperatură înaltă pentru a se îndepărta substanţele volatile, pentru a produce unele reacţii sau pentru a distruge unele substanţe.

{10} Depunere.

{11} Veche unitate de măsură pentru greutăţi, egală cu aproximativ treizeci şi cinci de grame.

{12} Metaloid (element chimic lipsit de luciu metalic şi ductilitate, rău conducător de căldură şi de electricitate), de culoare albă-cenuşie.

{13} Veche monedă de argint sau de aur care a circulat în unele ţări din Europa apuseană, valoarea ei variind după ţări şi epoci.

{14} Monedă de aur (spaniolă, italiană, engleză).

{15} (în trecut) servitor, fecior în casele ilarilor bogătaşi şi mărilor demnitari, îmbrăcaţi în uniforme împodobite cu galoane şi fireturi.

{16} Cler, preoţime.

{17} (în practicile religiei creştine) Ritual care constituie una dintre cele şapte taine şi care constă din gustarea de către credincioşi a vinului şi a pâinii sfinţite de preot, simbolizând sângele şi trupul lui Hristos, grijanie, împărtăşanie.

{18} Carte care cuprinde rugăciunile pe care preoţii şi călugării catolici trebuie să le recite la anumite ore din zi.

{19} (în mistica creştină) Osândiţii la chinurile infernului.

{20} Haină purtată de femei peste rochie.

{21} Camerele parlamentului care sunt desemnate ca să judece cauze criminale.

{22} Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu aproximativ 25,4 mm.

{23} Bici făcut dintr-o curea din piele rotundă sau dintr-o funie.

{24} Parte a armatei destinată pentru siguranţa spatelui trupelor.

{25} Grup sau detaşament de ostaşi care merge în fruntea unei trupe în mişcare, deschizându-i drumul.

{26} Ordin, ordonanţă, decret.

{27} camaradei, prietenei.

{28} Bancnotă.

{29} Tâlhari de drumul mare.

{30} Un joc italienesc.

{31} Monedă din aur sau din argint (cea din aur valorând 10-l2 franci). Primii ducaţi au fost făcuţi la Veneţia în secolul al XIII-lea.

{32} Fiii Fecioarei.

{33} Cartuşieră.

{34} Vin muscat provenind din viile cultivate la poalele Vezuviului.

{35} Divan îngust, cu un căpătâi mai ridicat, canapea fără spătar pe care se poate sta sau dormi.

Table of Contents

Title page

Table of Contents

Title page 1